

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra české literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Četba pro ženy v časopise *Lada*

Reading for women in the *Lada* magazine

Bc. Eva Kubínová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dagmar Mocná, CSc.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy český jazyk — francouzský jazyk

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Četba pro ženy v časopise Lada* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 07. 2018

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce prof. PhDr. Dagmar Mocné, CSc. za ochotu, trpělivost, za její pomoc a cenné rady při přípravě a zpracování diplomové práce.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá profilem beletrie publikované v časopise pro ženy *Lada* na přelomu 19. a 20. století. V rámci zvoleného reprezentativního vzorku šesti ročníků v průběhu dvacetiletého časového rozpětí, který byl podroben důkladné excerpci, se zaměřuje na následující nejvýznamnější aspekty jednotlivých prozaických příspěvků: tematika, hlavní a vedlejší postavy, dějové zápletky, časová a prostorová dimenze příběhů, autorský styl, ladění próz a jejich tíhnutí k různým uměleckým směrům. Dalším hlediskem, které práce sleduje, je autorské zázemí, jeho proměny v čase a vliv na celkovou orientaci a podobu časopisu, jehož obecnou charakteristiku rovněž zahrnuje. Práce taktéž pojednává o hlubším myšlenkovém pozadí promítajícím se do jednotlivých próz. Vzhledem k tomu, že se období vydávání časopisu nachází na pomezí dvou odlišných historických epoch, práce dále usiluje o nalezení odpovědi na otázku, do jaké míry bylo autorské myšlení ovlivněno historicko-společenským dobovým kontextem, nakolik se autorky přiklánějí k moderním progresivním myšlenkám nově se utvářející společnosti 20. století a nakolik jsou jejich názory a smýšlení stále ovlivněny konzervativní morálkou a přetrvávajícími dobovými předsudky a stereotypy 19. století. Diplomová práce se rovněž snaží zjistit, do jaké míry jsou jednotlivé prózy didakticky motivované, jaký je jejich zamýšlený výchovný dopad na čtenářky, jak si časopis nejspíše představoval svou ideální adresátku, jakým způsobem se snažil ji formovat k obrazu svému a jaké prostředky k tomu využíval.

KLÍČOVÁ SLOVA

ženský časopis, autorky, beletrie, tematika, postavy, časoprostor, dějové zápletky, styl

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the profile of fiction published in the magazine *Lada* on the turn of the nineteenth century into the twentieth. The chosen representative sample of six volumes stretching over the period of twenty years was thoroughly analyzed, focusing on the most important aspects of the individual prosaic contributions, which are the following: the theme, both the main and the supporting characters, the plots, the time and space dimension of the stories, the author's style, the tuning of proses and their belonging to different artistic movements. Another perspective of interest to this project is the author's background, its changes over time and its influence on the overall orientation and appearance of the magazine, with the overall characteristics of it also included. The deeper, intellectual background reflected in the individual proses is also discussed. Given the fact that the publishing timeline extends over two different historical epochs, this final thesis strives to find answers to the question of to which extent the author's thinking was influenced by the historically social context, i.e. to what degree the authors adopt the modern, progressive ideas of the newly shaping society of the twentieth century, and conversely, to what extent both their opinions and thinking are still influenced by the conservative morale and persisting prejudices and stereotypes of the nineteenth century. The last objective of this diploma thesis is to establish to which extent the individual proses are didactically motivated, specifically, what the intended educational impact on the readers was, the way the magazine probably pictured its ideal addressee and finally, how and using which means it tried to shape them to its liking.

KEYWORDS

female magazine, female authors, fiction, theme, characters, space-time, plots, style

Obsah

1	Úvod	7
2	Charakteristika časopisu	9
3	Autorské zázemí	15
4	Hlavní rozbor	23
4.1	Tematika	25
4.1.1	Milostné téma	25
4.1.2	Mateřská láska a vztah dětí k rodičům	27
4.1.3	Ženská otázka	29
4.1.4	Vlastenectví a národnostní téma.....	32
4.1.5	Ostatní tematika.....	37
4.2	Postavy.....	39
4.2.1	Hlavní ženské postavy	41
4.2.2	Vedlejší ženské postavy.....	51
4.2.3	Hlavní mužské postavy a mužští partneři hrdinek.....	56
4.2.4	Vedlejší mužské postavy	60
4.3	Časová a prostorová situovanost.....	65
4.3.1	Časová dimenze.....	65
4.3.2	Prostředí.....	69
4.4	Dějové zápletky	76
4.5	Styl a ladění próz	85
5	Závěr.....	89
6	Seznam použitých informačních zdrojů	91

1 Úvod

V rámci své diplomové práce jsem se rozhodla prozkoumat prozaické příspěvky ve společensko-beletristickém časopise *Lada*, který byl primárně určen ženské adresátce a který vycházel od roku 1889 do roku 1944 jakožto součást *Módního světa*.

Mým hlavním cílem bylo pokusit se utvořit celistvý profil této beletrie, který by se pokusil shrnout její obecný ráz v nejvýznamnějších aspektech. Cílem mého snažení bylo pokusit se postihnout nejfrekventovanější tematiku, základní typologii postav, časoprostor, vysledovat nejčastější dějové zápletky a pokusit se nalézt odpověď na otázku, zdali v rámci tohoto časopisu můžeme nalézt nějaká opakující se dějová schémata a sklony k šablonovitému konstruování příběhů, či nikoli, a konečně vystihnout autorský styl a zjistit, zdali jsou beletristické příspěvky nějak ovlivněny konkrétními uměleckými směry, nebo jestli jsou na nich zcela nezávislé. Dalším cílem bylo zjistit, jestli se do jednotlivých próz nějakým způsobem odráží i dobový společensko-historický kontext, nebo jestli autoři od těchto souvislostí zcela odhlíží, a rovněž jsem se pokusila vydedukovat, jak si zřejmě časopis představoval svou ideální adresátku a zdali se ji pokoušel i nějak formovat. Vzhledem k tomu, že se jedná o časopis určený ženskému publiku, též jsem usilovala i o nalezení odpovědi na otázku, do jaké míry jsou jednotlivé prózy červenou knihovnou. V souvislosti s poznáváním beletrie v tomto periodiku bylo též nutné přihlídnout i k jejím autorům, proto dalším mým cílem bylo poznat autorské zázemí a pokusit se vysledovat jeho proměny v čase.

Vzhledem k tomu, že časopis existoval celých 55 let, bylo nutné zúžit mé bádání na konkrétní časové období s pevně daným vymezením. S přihlédnutím ke svému zájmu o dějiny české literatury druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století jsem zvolila časový úsek dvou desetiletí na přelomu těchto dvou historických epoch. Vzhledem k tomu, že by nebylo v silách jedince vyexcerpovat všech dvacet po sobě jdoucích ročníků, předmět svého badatelského zájmu jsem dále zúžila na vzorek šesti reprezentativních ročníků pravidelně rozmístěných v průběhu celého dvacetiletého rozpětí, a to konkrétně ročníky 1891, 1894, 1898, 1902, 1905 a 1908. Učinila jsem tak proto, že jsem se chtěla pokusit zjistit, jestli ve sledovaném období docházelo k nějakým výrazným změnám v tematickém zaměření, typologii postav i stylovém ladění jednotlivých próz, nebo jestli časopis jevil

spíše sklony k jistému konzervatismu a setrvačnosti. Do svého zkoumání jsem zahrнула veškerou prozaickou produkci v *Ladě* od próz na pokračování až po kratičké črty, jelikož jsem chtěla též zjistit, zdali má délka próz vliv na některé sledované aspekty.

Splnit veškeré stanovené cíle se ukázalo být jako poměrně nesnadný úkol obnášející časově velmi náročný a dlouhodobý proces, během něhož jsem se setkala s řadou úskalí. Prvním z nich bylo již samotné shánění požadovaného materiálu, který tvořil mou pramennou základnu. Své bádání jsem započala v Ústavu pro českou literaturu, kde jsem však následně zjistila, že zde nejsou k dispozici mnou požadované ročníky z prvních let 20. století. Proto další mé kroky směřovaly do studovny tzv. „zámečku“, v němž sídlí oddělení časopisů Knihovny národního muzea, kde mi byl poskytnut další materiál. Jen samotné prostudování a vy excerpování prozaických příspěvků ze všech šesti ročníků mi zabralo několik měsíců. Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodla zmapovat až do současné doby „pole neorané“, neměla jsem k dispozici žádnou sekundární literaturu, kde by toto téma již bylo zpracované a kde bych si mohla ověřit své závěry a tvrzení, proto jsem se musela spoléhat v zásadě pouze na svůj vlastní úsudek.

Pro kompletní pochopení všech souvislostí a ideového pozadí, na němž časopis vznikl, bylo nutné si dostudovat i společensko-historický kontext doby a stručnou historii radikalizujícího se ženského hnutí na konci 19. století, které se stalo impulzem k rozvoji emancipace a zakládání řady ženských spolků. Vzhledem k tomu, že nelze oddělit studium jakékoli literatury od jejího autorského zázemí a vzhledem k tomu, že časopis byl plný mně do této doby zcela neznámých jmen, další moje bádání směřovalo k práci s *Lexikonem české literatury*, který mi velmi pomohl dotvořit si představu o tom, jakého smýšlení a jaké názorové orientace byla celá autorská družina utvořená kolem *Lady*.

Svoji práci jsem se poté, co jsem překonala tuto poměrně komplikovanou zásadní heuristickou fázi, rozhodla vystavět na podrobné analýze prozaické produkce v *Ladě*, kterou jsem rozdělila na jednotlivé kapitoly dle sledovaných aspektů a která představuje stěžejní část mého díla. Úvodní kapitolu jsem věnovala obecné charakteristice časopisu, o níž bylo též nutné pojednat pro dotvoření všech souvislostí. Druhá kapitola představuje autorskou základnu tohoto periodika a zachycuje její proměny v čase.

2 Charakteristika časopisu

Časopis *Lada* s podtitulem *List pro zájmy českých žen a dívek* je beletristický a společenský časopis primárně určený ženským čtenářkám. Byl vydáván jakožto čtrnáctideník, tzn. 24 čísel do roka, v podobě přílohy formátu A3 k periodiku s názvem *Módní svět*, které představovalo nejvýznamnější vydavatelský počín mladoboleslavského nakladatelství, vydavatelství, knihkupectví a knihtiskárny Karla Vačleny. V prvním desetiletí své existence tento *List* obsahoval celkem osm stran, po roce 1900 byl jejich počet rozšířen na dvanáct.

Již samotný fakt, že *Lada* byla neoddělitelnou součástí *Módního světa*, nám v jistém smyslu napovídá, jaké byly nejspíše její adresátky, a do určité míry předznamenává i úroveň literární hodnoty prozaických příspěvků. Časopis nebyl zaměřen na elitní čtenářku, která by se do detailu zabývala umělecky mimořádně hodnotnou literaturou. Oporou *Lady* byly zejména ženy v domácnosti z bohatších středních a vyšších vrstev a jejich dcery, nicméně ženy a dívky, které získaly určité vzdělání a které měly zájem o všeobecný kulturní rozhled a cítily potřebu nadále si doplňovat své vědomosti a informovat se o aktuálním společenském dění, ale které také zároveň byly dobrými a shánlivými hospodyněmi a zodpovědnými matkami a v časopise tedy rovněž hledaly i různé praktické rady do domácnosti a „návodů“ na výchovu dětí. Tato silná čtenářská ženská základna díky svým praktickým i kulturním potřebám a čtenářským zájmům také dokázala udržet časopis při životě celých 55 let, což znamená, že na něm vyrostly v podstatě celé tři generace žen.

Považujeme za nutné připomenout alespoň ve stručnosti historii *Lady*. Časopis byl založen v Praze roku 1889 z podnětu Pavly Albieri-Moudré, která byla zároveň jeho první redaktorkou a rovněž jej zpočátku vydávala vlastním nákladem. *Lada* nejdříve fungovala jako samostatný a nezávislý časopis s feministickými idejemi, jímž jeho zakladatelka usilovala naplnit „*potřebu listu poučného, zábavného a zároveň časového, se stálým zřetelem k potřebám a zájmům českých dívek*“¹. V polovině zmiňovaného roku jej do svého nákladu převzal Karel Vačlena a učinil z něj přílohu svého *Módního světa*. V této době se redigování ujala Věnceslava Lužická, která je svým jménem s *Ladou* již navždy

¹ MERHAUT, Luboš, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 4/II, U-Ž*. Praha: Academia, 2008, s. 1180.

neomylně spjatá, a to nejen proto, že tuto redaktorskou činnost vykonávala celých 31 let, tedy až do své smrti v roce 1920, ale zejména proto, že do časopisu zřetelně vložila otisk své vlastní duše a mentality a v tomto svém smýšlení blízkém duchu též pečlivě vybírala příspěvky jiných autorů, kteří se na utváření jeho podoby prostřednictvím svých próz rovněž podíleli. Další neopominutelný přínos Lužické spočívá v jejím podílu na rozvoji čtenářství žen především v rámci středních a vyšších společenských vrstev, ale částečně i dělného lidu tím, že do svého časopisu vybírala víceméně nekonfliktní témata, ne příliš náročnou a širokým vrstvám přístupnou beletrii a obrátila celkovou orientaci časopisu spíše popularizačním směrem. Lužické nemůžeme upřít ani její výrazný přínos české kultuře vůbec, jelikož díky tomu, že si *Lada* pod jejím vedením získala nebývalou oblibu, podařilo se jí prakticky úplně vytlačit z českých měšťanských domácností německé a francouzské romány, týdeníky a jiná periodika. Přestože Lužická dlouhodobě usilovala o osamostatnění časopisu, toto její přání nebylo vyslyšenou a *Lada* zůstala po celou dobu své existence „pouhou“ přílohou či součástí jiného periodika, i když po obsahové stránce s ním nijak nesouvisela a i co se týče formální podoby, mohla by vystupovat zcela samostatně.

Po smrti Lužické byl časopis krátce redigován „kruhem spisovatelek v Praze“, od roku 1921 redakci převzala Olga Stránská-Absolonová, která navázala na činnost Lužické a časopis nadále vedla v jejím duchu. Stránskou-Absolonovou v této funkci v roce 1925 vystřídala Anna Marie Tilschová. Tato spisovatelka a redaktorka se pokusila ve snaze o něco pozvednout kvalitu časopisu o změnu jeho zaměření a vůbec myšlenkovou proměnu. Snažila se více nasměrovat pozornost k soudobé palčivé ženské otázce, emancipačnímu hnutí a vůbec problematice seberealizace ženy v moderní společnosti. Stejně tak se snažila poněkud obnovit i celkové autorské zázemí časopisu a zařadit do něj i do té doby poměrně málo frekventované překlady. V průběhu jejího vedení v roce 1927 byl podtitul časopisu změněn na *Kulturní rodinný čtrnáctideník*. Z tohoto názvu patrně vyplývá jakási snaha rozšířit okruh adresátů na celou rodinu, tedy zahrnout do něj i mužskou část čtenářstva. V témže roce dochází kromě výše zmiňované razantní změny v koncepci časopisu také k obměně periodicity jeho vydávání a ke sloučení s *Módním světem*. Oba časopisy se tak proměnily v jeden týdeník s novým titulem *Lada – Módní svět* a rovněž byl vymyšlen nový podtitul *Týdeník inteligentních žen*, který jako by se snažil ženám vsugerovat, že chtějí-li

být inteligentními, je pro ně nezbytností si tento časopis koupit. Tilschová v roce 1928 na své místo redaktorky rezignovala z důvodu vzájemných neshod a rozporů s nakladatelem.

Od roku 1928 dochází k poměrně častým změnám na redaktorském postu, které čítají soupis mnoha jmen. Všechny následující redaktorky se snažily vrátit *Ladu* zpět k původnímu rázu, jelikož poměrně konzervativní čtenářky odchované mentalitou Lužické nebyly nově nastolenými změnami příliš nadšené, ale zároveň zde byla zjevná snaha přetvořit *Ladu* v o něco atraktivnější ženský společenský časopis, který by dokázal hravě konkurovat týdeníkům pro ženy vydávaným v Praze. V rámci další etapy jeho historie připomeňme ještě alespoň to, že na počátku roku 1940 došlo opět k návratu k původní koncepci čtrnáctideníku a podtitul byl již poněkolkáté přejmenován, tentokrát na *Ženský a rodinný společenský čtrnáctideník*. Vydávání časopisu bylo nakonec z finančních důvodů zastaveno v roce 1944.

Je třeba zdůraznit, že pražský časopis stejného jména byl vydáván už v letech 1861 – 66. Jednalo se o vůbec první český beletristický a módní časopis pro ženy. Tato původní *Lada* byla vedena pod redakcí Antonie Melišové-Körschnerové. Na tuto tradici sice novější *Lada*, o níž je řeč v této práci navázala, a myšlenkovým odkazem tohoto časopisu se do jisté míry inspirovala, ovšem nemá s ním přímou souvislost. Ve snaze poukázat na svou starobylost se „nová“ *Lada* později odvolávala na tuto původní starou *Ladu* a snažila se tak poukázat na fakt, že se jedná o ženský časopis s vůbec nejdelší tradicí, což ale není tak úplně pravda, jelikož oba časopisy nejsou zcela totožné svou koncepcí a nenavazují přímo na sebe.

V následující části se zaměříme na celkovou koncepci časopisu v rámci šesti námi sledovaných ročníků v průběhu prvních zhruba dvaceti let jeho existence. Již při prvním pohledu do obsahu je evidentní, že časopis v zásadě neprocházel žádným zásadním vývojem a že jevil jisté sklony k rigiditě, konzervativnosti a setrvačnosti. Rubriky nebyly téměř vůbec obměňovány, jejich názvy jsou stále stejné, občas dochází jen k drobným změnám v jejich pořadí. Časopis se skládá ze dvou částí: literární a neliterární, tedy vzdělávací. Tyto dvě složky jsou víceméně ve vyváženém poměru s tím, že v některých číslech občas mírně převažuje jedna nebo druhá.

Část věnovaná literatuře se dělí na dvě rubriky, které se opět nacházejí ve vzájemném poměru přibližně jedna ku jedné. První z nich jsou *Básně* a beletristickou část reprezentuje rubrika nazvaná souhrnně *Romány, povídky, novelly a črty*, která výmluvně vyjadřuje, co všechno v ní můžeme nalézt. Stává se již jakýmsi nepsaným pravidlem, že dominantu této rubriky tvoří jeden román na pokračování, jehož autorkou je vždy bez výjimky Věnceslava Lužická, a který se prolíná všemi 24 čísly v průběhu celého roku. V některých ročnících redaktorka o něco upozadila svou osobnost a své výlučné místo v rámci této rubriky přenechala jiným autorkám, které sem přispěly svou vlastní prozaickou tvorbou na pokračování. Nejčastěji to byla Sofie Podlipská, Anna Regina Husová nebo Anna Š. Ledecká. Přesto však romány na pokračování zůstávají výsadou Lužické a zmiňované autorky věnovaly do této rubriky své novely nebo povídky, které jsou sice též na pokračování, nicméně prolínají se vždy jen několika po sobě jdoucími čísly, nikoli celým ročníkem. Pod souhrnným názvem „črty“ se pak skrývají všechny ostatní drobné prozaické útvary krátkého rozsahu, které zabírají třeba jen jedinou stránku, někdy i dvě v rámci jednoho konkrétního čísla.

Otázkou, do jaké míry se tyto žánry v pojetí tehdejších autorů shodují s jejich dnešním genologickým vymezením a zdali ještě vůbec všechny existují pod totožnými názvy, jsme se v rámci této práce podrobněji nezabývali, proto uveďme alespoň pro ilustraci jen několik jejich příkladů tak, jak jsou pojmenovány přímo v *Ladě*: črta (křídová, mžiková aj.), drobotinka, pastel, maloměstský či venkovský obrázek, časový obrázek, obrázek ze života ženského nebo dívčího, obrázek z moravského Valašska, obrázky ze Staré Prahy, perokresba, žertík, humoreska, mžiková fotografie, novoroční skizza, báchora, podzimní kresba, květinová legenda, dušičková nebo vánoční vzpomínka apod. Po roce 1900 přibývá i žánr „feuilletonu“, který obvykle reaguje na nějaká aktuální společenská témata, ovšem v pojetí tehdejších autorů není tento útvar zařazen do literární části. V mnoha případech však není žánr jednotlivých próz vůbec určen a za názvem prozaického díla následuje jen jméno autora, někdy však dokonce ani to ne a dílo zůstává bez určení autorství i žánru.

Z výše zmíněného stručného výčtu, který představuje jen skromný ilustrativní výsek mnoha literárních žánrů, které se v *Ladě* opakovaně objevují, je patrných hned několik souvislostí. Za prvé je to skutečnost, že autoři zjevně vnímali literární tvorbu v úzkém

sepětí s malířstvím či vizuálním uměním fotografie, což jasně plyne již z některých samotných označení literárních žánrů. Tato analogie byla ještě navíc umocněna tím, že své autorství dokládali slovy jako: „*venkovský obrázek nakreslila...*“, „*fotografie dívčího života vyvolala...*“, „*načrtl...*“ apod. Druhá zřejmá souvislost je taková, že v *Ladě* nacházíme velké množství próz, které se svým zaměřením vztahují k pověrám a pověstem významných svátků cyklického roku nebo jsou napsané u příležitosti aktuálního ročního období. Další početnou skupinu představuje cyklus „dívčích pověr“, které nejčastěji přinášejí čtenářkám různé návody na to, jak si přičarovat lásku, a dále se zde často vykytují i různé „květinové legendy“, které vyprávějí o osudu květin nebo vysvětlují původ názvu dané květiny apod. Třetí hledisko, které názvy zohledňují, je sociální prostředí, v němž se děj příběhu odehrává, nebo dokonce přímo regionální situovanost. A konečně poslední věc, kterou se čtenářka může dozvědět již při prvním letmém pohledu do obsahu časopisu, je emocionální ladění příběhu, tzn. že již dopředu ví, že pokud si ke čtení vybere humoresku nebo žertík, bude se moci pobavit a zasmát. Z toho nám zřetelně plyne, že jasné vymezení žánru hned v obsahu či v závorce za názvem prózy má i informativní charakter ve vztahu ke čtenářkám.

Nakonec nám zbývá ještě alespoň ve stručnosti charakterizovat neliterární část časopisu, která se skládá z mnoha rozličných rubrik, jež zjevně mají ryze praktický, ale i vzdělávací účel. Součástí časopisu byly i studie na nejrozumnější témata, popularizační stati, literární recenze, cestopisné články apod.

Jako první v pořadí je umístěna rubrika s názvem *Články poučné, zábavné a příležitostné*, která není tematicky příliš sjednocená a působí poněkud nesourodým dojmem. Můžeme v ní najít texty národních písní, různé didaktické návody k výchově dětí, zejména dívek, různé zprávy ze zahraničních cest, údaje o historických událostech, medailony různých osobností, popisy krajových tradic a obyčejů apod.

Za touto rubrikou následuje *Zdravotnictví*, které přináší různé rady, jak pečovat o své tělo a jak si udržet zdraví.

Další v pořadí jsou *Vynikající ženy*, kde nás autorky seznamují se životy význačných ženských osobností z domova i z ciziny, které se během svého života něčím vyznamenaly,

ať už to byly různé umělkyně, malířky, herečky, spisovatelky, panovnice nebo dokonce antické bohyně apod.

Za tímto oddílem najdeme sekci nazvanou *Z dívčí výchovy*, která byla doménou především Lužické. Poskytovala zde matkám cenné rady, jak vychovávat dívky v souladu s dobovými mravy a normami a jak z nich udělat dobré matky, manželky a hospodyně.

V rubrice s názvem *Spolkové zprávy* se můžeme seznámit s různými aktualitami z dění v českých ženských spolcích. Opět sem Lužická vkládala především různé události odehrávající se uvnitř organizací, v nichž sama působila.

Oddíl *Z vlasti a ciziny* přináší informace o soudobém dění, zejména kulturním, v Čechách i v zahraničí. Objevují se zde i zprávy ze zahraničních ženských spolků.

Dále následují *Aforismy*.

Poslední stránky časopisu zabírají rubriky *Česká domácnost*, *Z oblékárny a Kuchyně*, které jsou věnovány různým hospodyňským radám, jak pečovat o vybavení domácnosti, jak uklízet, prát, jak se starat o oblečení, jak obsluhovat domácí spotřebiče a nacházíme zde rovněž různé osvědčené recepty na teplé i studené pokrmy.

Celý časopis uzavírají *Rozmanitosti*, které obsahují různé křížovky, hádanky a hlavolamy na bystření mysli.

Závěrem bychom se měli zmínit též o celkové vizuální podobě časopisu. Grafická úprava se nevyznačuje žádnými zvláštnostmi a na první pohled není nijak mimořádně atraktivní. V časopise se nevyskytují žádné obrázky či ilustrace s výjimkou několika vyobrazení doprovázejících reklamy na jeho posledních stranách. Zdobně jsou vyhotoveny pouze názvy rubrik a první velké písmeno článku či literárního příspěvku. Časopis doznal výraznějších proměn ve svém výtvarném ztvárnění teprve až v průběhu 30. let.

3 Autorské zázemí

Autorská základna časopisu *Lada* v průběhu sledovaného dvacetiletého období na přelomu 19. a 20. století čítá značně široké rozpětí mnoha jmen více či méně pravidelných přispěvatelů. Vzhledem k tomu, že se jedná o periodikum primárně určené ženským čtenářkám, není nikterak překvapující, že ženské autorky jsou oproti mužským přispěvatelům v drtivé převaze, nicméně i přesto nalezneme na stránkách *Lady* několik prozaických příspěvků mužských autorů, kteří se rovněž podíleli na formování její podoby a ideové orientace. Jelikož kromě jediných dvou výjimek v podobě samotné redaktorky časopisu Věnceslavy Lužické a její blízké spolupracovnice Sofie Podlipské nenacházíme v časopisu prakticky žádná další jména, jejichž nositelé by se nějak výrazněji zapsali do dějin české literatury a do širšího čtenářského povědomí, nebylo snadné rozlišit, jestli se jedná o autory, kteří se literární činnosti věnovali jen v určité etapě svého života a jejichž veškerá práce zůstala omezena pouze na několik příspěvků v *Ladě*, případně i v jiných periodikách, nebo jestli tito autoři byli literárně plodní po celý svůj život a zdali publikovali též v knižní podobě. Proto další naše bádání směřovalo k práci s *Lexikonem české literatury*, který nám byl velmi nápomocen v naší snaze odlišit významnější autory od těch z literárního hlediska méně podstatných a rovněž nám umožnil ověřit a potvrdit si naše domněnky a tvrzení, které nám vyvstaly v průběhu studia profilu beletrie v *Ladě*, pokud se jedná o jejich názorovou orientaci, způsob psaní a v jejich dílech pojednávaná témata.

Lexikon se zmiňuje pouze o čtrnácti autorech, což je vzhledem k celkovému počtu jmen defilujících na stránkách *Lady* jen relativně malý zlomek, nicméně i tento drobný výsek nám po nastudování jejich životopisů, myšlenkového směřování a celkové charakteristiky jejich tvorby výrazně pomohl dotvořit si poměrně přesnou představu o tom, jakou družinu okolo sebe Lužická shromáždila a příspěvky jakého typu prošly sítí její redakce. Jedná se o následující spisovatele a spisovatelky: Karla Buřková-Wanklová, Irma Geisslová, Antonín Hruža, Anna Regina Husová, Bohumila Klimšová, Věnceslava Lužická, Barbora Mellanová, Jan Patrný, Sofie Podlipská, Tereza Polabská, Otakar Svoboda, Josef Tichý, Julie Vlasáková a Karel Zákoucký.

Ačkoliv nebylo naším cílem zabývat se podrobně jejich životopisy, nelze opominout významný poznatek, že jsme v jejich autobiografiích našli řadu společných aspektů, které se následně soudě dle příspěvků v *Ladě* zjevně promítaly i do jejich literární tvorby, proto zde zmíníme alespoň souhrnně ve stručnosti, které prvky z jejich životů se nám jeví v souvislosti s jejich literární činností jako zásadní.

Za prvé je to především skutečnost, že mnozí z těchto autorů a autorek sami absolvovali učitelské ústavy a následně působili jako pedagogičtí pracovníci na obecných či měšťanských školách, v mnoha případech dokonce na postu jejich ředitelů či ředitelky a někteří dokonce i jako školní inspektoři. Řada z nich také přispívala do různých pedagogických časopisů. Zřejmě i z těchto osobních pohnutek tedy učinili hlavními hrdinkami mnoha svých děl vychovatelky, učitelky či studentky učitelských ústavů a odtud také zjevně pramení jejich výrazné sklony k didaktičnosti, moralizování a poučování.

Dalším společným autobiografickým rysem je fakt, že prakticky všichni byli společensky silně angažovaní a veřejně činní. Mnohé spisovatelky se staly iniciátorkami vzniku či přímo zakladatelkami různých ženských, někdy přímo feministických spolků a organizací v místě svého působiště, jichž v době na konci 19. století existovalo skutečně nepřeborné množství. Např. Bohumila Klimšová se stala iniciátorkou založení Ženského spolku v Poličce a jeho první předsedkyní nebo Julie Vlasáková byla velmi angažovanou funkcionářkou Spolku paní a dívek v Mladé Boleslavi. Jejím přičiněním zde navíc byla založena škola pro ženská povolání. Výčet nejrozličnějších spolků a organizací, jejichž zanícenými členkami byly Věnceslava Lužická nebo Sofie Podlipská by byl skutečně sáhodlouhý. Pokud se spisovatelky přímo osobně nepodílely na založení těchto institucí, alespoň do nich vstupovaly a s obrovským zapálením pro věc se účastnily všech jejich aktivit na podporu ženské emancipace. Tyto spolkové organizace často přesahovaly samotnou ženskou otázku a věnovaly se též lidovému a vlasteneckému působení a často měly i sociální a filantropické poslání, jako např. péče o sirotky a chudé vdovy apod. Mnohé spisovatelky byly kromě svého literárního a výchovatského působení též velmi agilními sociálními a humanitárními pracovníci. V rámci těchto institucí byly také zakládány knihovny s cílem výchovně a vzdělavatsky působit mezi mladými ženami. Z tohoto stručného nástinu nesčetných aktivit ženských pisatelek je tedy zcela zřejmé,

odkud se braly typické vlastnosti jejich modelových hrdinek, o nichž bude pojednáno v samostatné kapitole a které se jim velmi nápadně podobaly tím, že po vzoru svých autorek se vehementně věnovaly konání veřejného dobra a četné charitativní činnosti.

K práci těchto spolků rovněž neodmyslitelně patřila přednášková a osvětová činnost, která se taktéž stala doménou mnoha spisovatelek. Přednášky se zaměřovaly opět především na dobově poplatná a žádaná témata výchovy dětí, kultury, vlasteneckého uvědomění, sociální a ženské otázky. Do těchto přednáškových aktivit se rovněž s oblibou zapojovali i mnozí mužští autoři, kteří nezůstávali nikterak pozadu za ženami ani v další veřejné činnosti. Hlavním polem působnosti řady mužských autorů byla stavovská a politická činnost a mnozí z nich měli též velmi blízko k různým katolickým organizacím a k lidové straně. V jejich dílech jsou patrné četné náboženské reminiscence a je v nich mnohokrát problematizována otázka křesťanské víry a jejího místa v životě člověka. Autorem několika příspěvků v *Ladě* s výraznými náboženskými motivy je např. Antonín Hrůza, ale víra sehrává důležitou roli též v románech Věnceslavy Lužické, zejména v její próze *Tajemství bílého dvorce*. Výrazná katolická orientace se projevovala i třeba v dílech Barbory Mellanové.

Dalším zásadním polem působnosti autorů i autorek byla dlouholetá národopisná, vlastivědná, folkloristická a sběratelská činnost. Předmětem jejich zájmu byly především lidové tradice, pohádky a pověsti, které spolu se svými folkloristickými studii a vlastivědnou beletrií následně vydávali časopisecky i publikované v knižních souborech. Mnozí z nich měli rovněž výrazný podíl na organizaci Národopisné výstavy československé konané v Praze v roce 1895, pro niž shromáždili četné materiály. Toto je tedy zjevně další zdroj, z něhož plyne silná vlastenecká angažovanost, o níž ještě bude zmínka v samostatné kapitole věnované tematice.

Není zřejmě náhodou, že autobiografie některých autorek jsou takřka do detailu totožné s velmi pohnutými osudy jejich hrdinek. Jedná se např. o Julii Vlasákovou, u níž je inspirace vlastním životem naprosto zřetelná. Tato autorka nemohla z finančních důvodů pokračovat ve studiu na klášterním učitelském ústavu a též nemoc její matky ji přiměla k rozhodnutí školu opustit a vrátit se domů, aby místo ní na sebe přebrala péči o domácnost. Po její smrti se stala praktikantkou a později vedoucí pošty a zároveň se starala o svého

otce, který ztratil zaměstnání. Stejně zaměstnání poštovní expedientky autorka přisoudila své hlavní hrdince v próze *Ruská stanice*. Podobnost s mnoha dalšími protagonistkami prozaických příspěvků je zde zcela zřejmá. Hlavním hrdinkám je velmi často z různých důvodů odepřeno docílit vytouženého povolání, taktéž přinášejí osobní oběť ve jménu péče o některého člena rodiny a motiv osiřelé mladé dívky je také velmi často se opakující.

Literárně druhové i žánrové rozpětí tvorby jednotlivých autorů je velice široké a jejich literární autobiografie se navzájem velice podobají, a to nejen svou vývojovou linií v čase, ale i obecným rázem tvorby a pojednanými tématy. Autoři publikující v *Ladě* byli velice všestranní a kromě prozaické tvorby určené dospělým i dětem se zabývali rovněž psaním poezie, dramati i odborných statí vydávaných ve specializovaných periodikách. Řada autorů začínala publikováním své poezie v časopisu *Lumír* a rovněž je jim připisováno mnoho drobných beletristických příspěvků v různých kalendářích a dalších časopisech, nejen v *Ladě*.

Obecně se dá tvrdit, že jejich prozaické práce se nesou ve velmi podobném tónu. Základním pilířem jejich tvorby je především výchova lidu v duchu vlasteneckých a mravoučných hodnot plně v souladu s dobovými normami společenského a náboženského života. Jedním dechem je však zároveň třeba dodat, že dobový úzus a literární vkus si do jisté míry žádal díla poplatná těmto ideovým tendencím. Ve svých románech, novelách i dramatických hrách rozvíjejí zejména témata partnerské lásky, vztahu rodičů, dětí a prarodičů i lásky k rodné zemi. Jejich díla se rovněž často vyznačují poněkud idealistickou interpretací reality, což se často projevuje i v *Ladě*. Přestože některé jejich práce mají bezesporu jisté tendence ke schematičnosti a šablonovitosti, jiné se však vyznačují nepřehlédnutelnými literárními kvalitami a poměrně věrohodně vykreslují osudy žen jakožto svobodných mladých dívek, manželek i matek včetně jejich psychologicky odstíněného barvitého vnitřního světa bez ohledu na společensko-kulturní a historické souvislosti a oproštěné od jakéhokoli moralizování.

Je třeba vyzdvihnout jeden poměrně zajímavý fakt. Skutečnost, že se jména některých spisovatelů dostala na stránky *Lexikonu*, což zjevně svědčí o tom, že jejich dílo mělo vzhledem k literárnímu vývoji přece jen nějaký větší význam, ještě automaticky neznamená, že se vyskytují v jednotlivých ročnících *Lady* častěji než jiní. V tomto

časopise jsou mnohem více frekventovaná jména autorů, o nichž *Lexikon* mlčí, což můžeme nejspíše považovat za důkaz toho, že jejich literární činnost pravděpodobně nedosáhla nějakého většího významu či zásadních literárních kvalit, které by si zasloužily pozornost literárních vědců, a zřejmě tedy zůstala omezena jen na několik příspěvků v *Ladě*, možná i nějakých jiných periodikách. Je také dost možné, že se jednalo o nějaké blízké přátele samotné redaktorky, dost možná i podobného smýšlení, která se proto uvolila věnovat jejich literárním počinům místo na stránkách svého časopisu. Jak už bylo řečeno, autorské zázemí časopisu je velmi početné a v průběhu let docházelo k jeho různým obměnám. Není možné se zde podrobně věnovat všem autorům a detailně pojednávat o jejich rozmístění v rámci jednotlivých ročníků a čísel časopisu, proto se zmíníme alespoň o poznatcích obecného rázu, k nimž jsme dospěli.

Je běžnou praxí, že mnoho jmen se zde vyskytuje jen jednou, a to pouze v jednom konkrétním čísle, a víckrát už se neopakují. Pak je zde jistá početná skupina autorů, jejichž jméno se objevuje sice víckrát v několika číslech, ale vždy pouze v rámci jednoho ročníku. A pak se konečně dostáváme ke skupině, která je pro nás nejzajímavější, a to autoři, kteří očividně byli pravidelnými přispěvateli *Lady*, jelikož jejich jméno se na jejích stránkách objevuje pravidelně ve více ročnících, pak už záleží pouze na frekvenci, kolikrát se tak děje. V některých případech je to třeba ve dvou, někdy ve třech ročnících v rámci jednoho desetiletí a někteří autoři se opakují v průběhu celého sledovaného dvacetiletého rozpětí.

V průběhu 90. let 19. století nacházíme pravidelně v *Ladě* příspěvky Gabriely Baťové-Moravanské, Anny Š. Ledecké, Hanny Mollinariové a Sofie Podlipské. Tyto autorky už po roce 1900 v časopisu dále nefigurovaly (Podlipská v roce 1897 zemřela). Od ročníku 1898 a v průběhu dalšího desetiletí se stávají pravidelnými přispěvatelkami časopisu Irma Geisslová a Anna Jahodová-Kasalová. A během prvních let 20. století se opakovaně setkáváme se jmény Anny Linhartové-Rossmeislové, Gabriely Pfeifrové, Julie Vlasákové, Jarmily Bělské, Mileny Lipské, Olgy Veselé a Boženy Valičové. Několika příspěvky ve více ročnících na počátku 20. století přispěli též Miroslav Ladmín, Antonín Hrůza nebo F. H. Slabecký. Již z tohoto výčtu je patrné, že podíl mužů na tvorbě *Lady* byl zcela minimální. Nacházíme zde sice ještě několik dalších mužských jmen, ale ta se vyskytují

vždy jen jednou, proto považujeme příspěvky těchto mužských autorů jen za okrajovou záležitost a dále se o nich nezmiňujeme.

Z hlediska celkové podoby časopisu jsou bezesporu nejvýznamnější jména, která se prolínají v podstatě všemi šesti excerpovanými ročníky. Na prvním místě je to samozřejmě sama redaktorka Věnceslava Lužická, která si pochopitelně přivlastnila největší podíl v celkovém poměru celé beletristické části časopisu. V těsném závěsu za ní se nachází Anna Regina Husová, o níž je rovněž zmínka v *Lexikonu*, a Miluše Weissová, o které se nám však nepodařilo získat žádné bližší informace.

O samotném beletristickém díle těchto pro časopis významných autorek se tu nebudeme podrobně rozepisovat, jelikož je zohledněno v rámci analytické části práce, která následuje. Přesto si alespoň připomeňme, jakým konkrétním žánrům se tyto spisovatelky věnovaly a jaké byly nejvýznamnější dominanty jejich tvorby.

Lužické se podařilo obsáhnout celé spektrum žánrů od obsáhlých románů na pokračování, které jsou mimochodem v rámci všech ročníků pouze její výlučnou výsadou, přes novely, drobnější novelky až po různé črty, pastely, perokresby a „drobotinky“. Její dílo velice výmluvně shrnuje *Lexikon* následujícím způsobem:

„Prózy Lužické byly podřízeny výchovnému cíli a prostoupeny didaktickými a moralizujícími úvahami. Lužická se v nich snažila vytvořit obraz ideální vzdělané ženy, jež si je vědoma své úlohy ve společnosti i v rodině; jako vzor pro tento obraz sloužila vlastní veřejná činnost, životní postoje a názory. Ideál ženy, vlastenky, dobré a skromné manželky a matky, spokojené se svým údělem a bez touhy po zásadnější změně, byl však v české společnosti překonán již v polovině 70. let, kdy Lužická začala knižně publikovat.“²

Na základě studia jejích próz publikovaných v *Ladě* můžeme do značné míry s tvrzením *Lexikonu* souhlasit, nicméně generalizovat toto tvrzení na celý profil její beletrie v *Ladě* obsažené by bylo dle našeho názoru poněkud zavádějící a příliš zjednodušující. Je třeba podotknout, že všechny její hrdinky nejsou zase až natolik pokorné a pohodlné, jak se nám snaží tato příručka podsunout. V dále následujících kapitolách jsme se snažili postihnout i nově vzniklý typ emancipované hrdinky, jehož je Lužická do značné míry spolutvůrkyní.

² FORST, Vladimír, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 2/II, K-L*. Praha: Academia, 1993, s. 1255.

Dále je třeba učinit alespoň stručnou zmínku o Sofii Podlipské a jejímu přispění k podobě *Lady*. Podlipská se po boku Lužické zapsala do dějin české literatury jako zakladatelka české povídky pro dívky, a proto je její přínos pro *Ladu* zcela neopominutelný. Její novely se na rozdíl od příspěvků mnoha jiných autorek vyznačují hlubší a propracovanější povahokresbou a aktivně usilují o vymanění ženy z dobových společenských předsudků a konvencí. Ve svých prózách se zabývala i mnohými etickými problémy, principy a životními dilematy, jejichž prostřednictvím se snažila čtenářky přimět k zamyšlení, kultivovat je a rovněž podporovat i morální aspekt jejich duchovního rozvoje. Ženská otázka obecně tvořila jeden ze stěžejních bodů její tvorby a jak ostatně poznamenává i *Lexikon*, podařilo se jí překonat její starší pojetí, „*usilovala o plnější rozvoj a uplatnění ženy, tj. o její vzdělání, výchovu k povolání a ekonomickou nezávislost*“³. Výrazný přínos Podlipské *Ladě* rovněž spočíval v tom, že do ní přispívala úvahově až filozoficky laděnými krátkými prózami, které se vyznačovaly poměrně složitými větnými konstrukcemi a velmi náročným metaforickým básnickým jazykem, který vyžadoval velice pozorné čtení s porozuměním a s přemýšlením, a pozvedávaly tak časopis celkově na něco vyšší úroveň.

Konečně je třeba ještě v krátkosti pojednat o Anně Regině Husové, která jako jedna z mála autorek figuruje společně s Lužickou téměř ve všech ročnících *Lady* a která společně s Lužickou a Podlipskou tvoří hlavní trojlístek autorek, jejichž prózy byly vydávány na pokračování, v případě Husové to byly zejména novely a povídky, ale přispívala i krátkými črtami. Její rukopis je velice dobře rozeznatelný, jelikož hlavní doménou jejích próz jsou četné přírodní motivy a s oblibou využívá příběhy fabulované podle názvů květín. Prózy tohoto typu se většinou zakládají na metaforických podobnostech dívek a květín, které v příběhu sehrávají nějakou významnou roli. Jejím oblíbeným kompozičním postupem je srovnání osudu lidí s osudy květín a velice ráda též uplatňuje květomluvu. Její autorství můžeme většinou snadno poznat již podle samotných názvů jejích novel a povídek: *Pozdní květ*, *Májový květ*, *Třešňový květ*, *Poslední kvítek*, *Růže severu*, *V době růží* atd.

³ OPELÍK, Jiří, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 3/II, P-Ř*. Praha: Academia, 2000, s. 960.

Dále je potřeba zmínit, že mnohé autorky, které do *Lady* přispívaly svými prozaickými díly, časopis taktéž zásobovaly svou poezií, což evidentně svědčí o jejich všestrannosti. Cílem naší práce nebylo zabývat se poezií po tematické stránce, ale rovněž jsme se pokusili zmapovat její autorské zázemí. Stejně jako v případě beletristické rubriky, i zde se vyskytuje velké množství zcela neznámých jmen. Zaujala nás však především jména, s nimiž jsme se seznámili již v průběhu studia prozaické části. Proto učiňme alespoň poznámku o tom, že v časopise byly uveřejňovány jak prózy, tak i básně např. Gabriely Baťové-Moravanské, Terezy Polabské, Bohumily Klimšové, Irmy Geisslové, Mileny Lipské, Jana Patrného, K. V. Hradečnického a jiných. Lužická ve svém časopise rovněž s oblibou opakovaně otiskovala poezii takových proslulých autorů, jako byl např. Jaroslav Vrchlický, Adolf Heyduk nebo F. L. Čelakovský, což zjevně svědčí o její snaze své čtenářky kultivovat a vzdělávat i ve smyslu osvědčených literárních hodnot.

Závěrem ještě považujeme za nutné zmínit, že mnohé prózy v *Ladě* byly uveřejňovány bez uvedení jména autora nebo jen s použitím jeho iniciál, což samozřejmě následně činí určení autorství značně problematickým. Někteří autoři rovněž vystupují s oblibou pod různými šiframi, jako je např. šifra A. B. K., pod níž se skrývá Věnceslava Lužická, jak se nám podařilo zjistit s pomocí *Lexikonu*. Mimochodem už i samo toto jméno je ve své podstatě pouhým literárním pseudonymem, autorka se totiž původně jmenovala Anna Srbová. Taktéž křestní podoby jmen jsou uváděny různými způsoby, např. Tereza či Terezie Polabská, někdy je zde dokonce znatelný poněkud familiérní podtón, např. Anna Linhartová-Rossmeislová je někdy podepisována jako Anči či Anuše. Někdy jsou v rámci autorství uváděna jen křestní jména, někdy i společně s počátečním písmenem příjmení či koncovkou, např. Stella, Irma R., Vlasta P., Olga H., Božka K., Karel ...ký. A v některých případech nacházíme dokonce autory podepsané pouze jako „dcerka z Hané“.

4 Hlavní rozbor

Následující kapitoly představují stěžejní část této diplomové práce a jsou již zaměřeny přímo na samotnou práci s prózami v časopise *Lada*. Vzhledem k tomu, že veškerý beletristický materiál obsažený ve všech šesti excerpovaných ročnících *Lady* je natolik rozsáhlý co do kvantity a natolik pestrý ve své námětové a myšlenkové rozmanitosti i jazykové, stylové a kompoziční propracovanosti, není možné v rámci omezeného rozsahu diplomové práce jej plně obsáhnout v celé jeho různorodosti a ve všech detailech. Proto se pro potřeby diplomové práce soustředíme zejména na stěžejní témata, společné příznakové rysy jednotlivých próz a usilujeme v rámci zohlednění každého jednotlivého sledovaného aspektu o jeho maximální vystižení s pomocí sumární charakteristiky a za použití několika výmluvných ilustrativních příkladů. Je tedy třeba zdůraznit, že veškeré možnosti práce s tímto zajímavým materiálem, který by si bezesporu zasloužil mnohem více pozornosti, rozhodně nejsou vyčerpány a že mnohé ačkoli velmi zajímavé, nicméně z hlediska sumární charakteristiky méně významné detaily a vedlejší témata zůstávají bohužel opominuty. Stejně tak především některé romány na pokračování a mnohdy dokonce i kratší prózy jsou tematicky natolik závažné, myšlenkově nosné a z hlediska dějových zápletek či psychologického vykreslení postav natolik pozoruhodné, že by každá jednotlivá próza zasloužila samostatnou podrobnou analýzu, která by nesporně vydala na celou zvláštní kapitolu, na což však zde rozhodně nemáme dostatečný prostor, a někdy dokonce možná i na kratší samostatnou práci.

Českým sestráám.

V temném stínu listí zeleného
skromně přede zraky ukrytá,
něžná fialinka vykvétá.
A tak z houští lesa tajemného
libou vůní naplňuje vzduch,
že umdlený jí občerství se duch.

Jako fialka se v houští skrývá,
tak žena ve své domácnosti,
skrytě se zdobí sterou ctností.
A práce, ta jí blahem bývá!
U krbu pěstí lásky k vlasti květ,
aniž by o tom zvěděl hlučný svět.

Sestry milé, krásný úděl náš!
Pro národ učit muže žíti,
jej milovat – a pro něj mříti
ty česká ženo, česká dívka máš!
Ty pak ó bedlivá česká máti,
uč své dítky záhy Boha znáti.

Českou řečí jejich rozum pěstuj
o dobách vypravuj jim dávných.
Ved' je k hrobům mužův slavných,
tam jim jejich jména, činy zvěstuj.
Pak modlitba, jež k nebi zaletí,
a slza – národu je paměť!⁴

Míla Modřínská.

⁴ *Lada*, 1891.

4.1 Tematika

Je zcela očividné, že milostná tematika je v souladu s očekáváním pro ženský časopis naprosto stěžejní. Sotva bychom v rámci všech šesti excerpovaných ročníků *Lady* hledali byt' jen jedinou prózu, která se milostného tématu alespoň trochu nedotýká. Nicméně ve skutečnosti se jedná přece jen o něco mnohovrstevnatější a z tematického hlediska různorodější materiál, než by se mohlo na první pohled zdát. Je až s podivem, kolik dalších více či méně závažných témat a vedlejších motivů se podařilo autorkám a autorům do svých próz umně zakomponovat. Vzhledem k tomu, že ostatní témata bývají téměř vždy rozvinuta na pozadí milostného příběhu, který vystupuje do popředí velmi výrazně, mohlo by se snadno stát, že mnohá z nich zůstávají oku nepozorné čtenářky, lačně jdoucí pouze po milostné dějové lince, skryta. Proto bychom mohli říci, že četba pro ženy v časopise *Lada* si klade o něco vyšší umělecké i myšlenkové ambice, než bývá pro klasickou červenou knihovnu běžné. *Lada* si zjevně klade za cíl svými beletristickými příspěvky nejen čtenářky pobavit, ukrátit jim dlouhou chvíli, odpoutat od běžných každodenních starostí a umožnit jim prožít ideální či tragickou lásku alespoň ve fantazii, ale i vychovávat, poučovat, podněcovat diskuse, donutit k přemýšlení, utváření vlastních názorů a zaujetí vlastních stanovisek k nadnesené problematice.

4.1.1 Milostné téma

Jak již bylo výše řečeno, milostná tematika je pro četbu v ženském časopise naprosto nepostradatelná. Bylo by však chybou se domnívat, že se jedná o klasické čtení z červené knihovny, ačkoliv jejím stylem jsou jednotlivé prózy pochopitelně též do značné míry ovlivněny. Přestože próz s přímočarou milostnou dějovou linkou a se šťastným vyústěním je tu samozřejmě velké množství, stejně tolik však můžeme nalézt příběhů s nešťastným koncem, kdy láska z důvodu rozmanitých překážek nemůže dojít svého naplnění, nebo dokonce i s tragickým závěrem v shakespearovském duchu Romea a Julie. Zde je zcela na místě připomenout Čapkův přiléhavý bonmot: „*Je to podivná, ale jistá věc, že čím vyšší je literatura, tím horší je konec románu. (...) Je to jakýsi tajný zákon, dle*

něhož je literární kvalita obráceně úměrna šťastnému konci.“⁵ Nešťastný či tragický konec byl patrně vnímán jako něco více povznášejícího, co by mohlo být považováno za důkaz umělecky kvalitní literatury. V případě časopisu *Lada* by se tudíž dalo tvrdit, že jeho přispěvatelé usilují o mnohem větší různorodost v pojednání této ženami vysoce oblíbené a žádané tematiky a zároveň se rozhodnutím neukončit všechny prózy happyendem snaží demonstrovat, že se nejedná o klasickou červenou knihovnu, ale že úroveň beletrie je zde pozvednuta na něco vyšší úroveň. Další odlišnost od červené knihovny je zřejmá též ve vykreslení charakterů hlavních ženských postav, které nejsou vždycky ani zdaleka tak naivní, jak bývá v tomto žánru obvyklé, o čemž bude blíže pojednáno v kapitole o postavách. Rovněž ani vývojová dějová linka šťastné lásky není zcela bez komplikací – láska musí téměř vždy projít nějakou „zkouškou ohněm“, je třeba o ni zabojet a zasloužit si ji.

Milostné téma skýtá takřka nevyčerpatelnou studnici inspirace a rovněž rejstřík nejrůznějších způsobů, jak lze tuto čtenářsky vděčnou a mimořádně žádanou tematiku uchopit, je skutečně nebývale pestrý. Z téměř nepřeberného množství variací zde zmíníme několik nejčastějších.

Láska je v pojetí všech přispěvatelů časopisu chápána jako všemocná síla, která se prolíná napříč všemi věkovými kategoriemi a zasahuje svým Amorovým šípem všechny bez rozdílu, nikoho nevyjímaje. Dotýká se tedy nejen krásných mladých a svobodných lidí, jak je v klasické červenoknihovnové četbě běžné, ale i vdovců, vdov a starých panen v pokročilejším, ba i seniorském věku, nacházíme tu i zmínky o dětských láskách a dokonce se setkáváme s dobově velmi odvážnou myšlenkou, kdy se bezhlavě zamiluje i vdaná žena či ženatý muž a udržuje milenecký poměr.

Kromě tradičního rozdělení na lásku šťastnou a nešťastnou či tragickou se tu však objevuje i jiné, mnohem zajímavější dvojí pojetí tohoto citu.

V prvním slova smyslu bývá láska popisována v naprosto idealizované podobě jakožto zcela průzračně čistý a nevinný velmi silný cit k druhé osobě oproštěný od všech

⁵ ČAPEK, Karel: *Marsyas čili na okraj literatury*. Spisy sv. XIII. Praha:Československý spisovatel, 1984, s. 170.

postranních úmyslů. Láska je velebena jako výsostně posvátná emoce, která člověka povznáší až do nebes, kultivuje a činí jej lepší bytostí. V některých případech je dokonce zdůrazněno, že platonická, nahlas nevyslovená láska, jen potajmu střezaná v srdci, kdy je druhá osoba pouze předmětem mlčenlivého zbožňování, toužení a ideálních představ, je lepší než ta reálná.

V druhém pojetí je však „láska“ vnímána jako ošklivý, špinavý a zcela přízemní a odsouzeníhodný emocionální stav, kterého je třeba se vyvarovat a který člověka žene do záhuby a morálního úpadku. Je to v situacích, kdy se z lásky stává jen prázdná koketerie, nízký a zavrženíhodný flirt bez vyššího duchovního přesahu, sloužící pouze k zahnání nudy a momentálnímu povyražení. Jeden z dvojice, muž či žena, se stává oním nečestným, lehkomyšlným a věrolomným hráčem, který si pouze zahrává s city toho druhého. Ten je potom v lepším případě „jen“ zklamaný a navždycky přichází o své iluze, v horším končí svůj život sebevraždou, jelikož on byl do toho druhého zamilovaný opravdově, celým srdcem a neunesl tíhu zklamání a ztráty svého ideálu.

Další odvrácenou tvář lásky reprezentuje i opakovaně tematizovaná manželská nevěra, kdy původně šlechetného a ctihodného ženatého muže svede velmi krásná, leč povětrná „femme fatale“ a splete mu hlavu tak, že nakonec odejde od své ženy a dítěte. Tato emocionálně velmi exponovaná situace je pokaždé řešena jiným způsobem a záleží jen na zhrzené manželce, jaký k ní zaujme postoj. A dokonce je zde detabuizováno i téma sexuálního obtěžování v zaměstnání, a to již v roce 1898!

Další oblíbenou variaci milostného tématu představuje vztah věkově nesourodé dvojice, který se opět pokaždé vyvíjí trochu jinak, ať už se jedná o reálné soužití dvou odlišných lidí, nebo jen platonickou a neopětovanou lásku k výrazně staršímu protějšku.

A konečně velmi oblíbené vzhledem k milostnému tématu jsou i žánry žertu či humoresky, kdy je pro odlehčení láska pojednána s vtipným nadhledem.

4.1.2 Mateřská láska a vztah dětí k rodičům

Dalším pro ženský časopis klíčovým tématem je mateřská láska a vztah dětí k rodičům, především matkám. Obecně se dá říci, že tento vzájemný vztah je až na několik

výjimek vykreslen jako velmi idylický a harmonický. Vazba mezi matkou a jejími dětmi, ať už malými, nebo mnohem častěji dospělými, bývá velice úzká a mnohdy jsou na sebe velmi výrazně fixováni, jelikož mají na celém světě jen jeden druhého. Dospělé děti téměř vždy s oddanou láskou pečují o své ovdovělé a většinou i nemocné matky, někdy navíc i o několik mladších sourozenců, přičemž se stávají jedinými živiteli rodiny. Jejich matky jim tuto starostlivost splácejí zajišťováním perfektního rodinného zázemí, nezměrnou mateřskou láskou a hrdostí a maximální podporou v jejich studijních a profesních zájmech i milostných vztazích.

Nicméně v některých případech tato vzájemná oddanost přerůstá až do podoby poněkud patologického vztahu, kdy nesmírná tíha odpovědnosti a přemíra lásky brání dospělým dětem odpoutat se od svých matek a jít si za uskutečněním svých snů, ať už jsou jakékoli.

Autorky se snaží rovněž poukázat na skrytou odvrácenou tvář těžkého údělu matek, a to nevděk a neúctu dospělých či dospívajících dětí, které si neváží jejich obětí, jež pro ně denně přinášejí, jejich péči a starost berou jako samozřejmost a někdy po odchodu z domova na svou matku dokonce úplně zapomenou.

Další zajímavou psychologickou sondu do duše matky představuje několik příběhů mladých matek samoživitelek, které zůstaly samy s malými dětmi, ať už z důvodu předčasné smrti manžela, nebo proto, že jejich manžel podlehl vábivému kouzlu krásné svůdnice a odešel s ní neznámo kam bez ohledu na svou ženu a dítě, které bezohledně zanechal doma napospas jejich osudu, bez jakéhokoli zájmu o jejich budoucí život.

V některých příbězích však jsou představiteli záporných postav dominantní, paličatí a příliš ambiciózní rodiče, kteří svým dětem tvrdohlavě a neústupně brání ve štěstí, například tím, že je proti jejich vůli nutí do studií či do volby povolání, které se jim nelíbí, nebo se je snaží dotlačit do smlouvaného sňatku, přestože ony si svou lásku již dávno našly, ta je však z důvodu nižšího společenského statusu či špatného majetkového zázemí pro rodinu nevýhodná a tato situace následně vyvolává vzájemné rozbroje. Pak už záleží jen na dětech, jestli podlehnou tomuto tlaku ze strany rodičů a podřídí se jejich vůli, nebo se pokusí překonat tyto názorové rozpory smírnou cestou či se rozhodnou vzít svůj osud do vlastních rukou a vzbouřit se, případně vyřešit situaci útekem z domova.

4.1.3 Ženská otázka

Další nepřehlédnutelné téma, které je dobově velmi aktuální, avšak zároveň i dosti citlivé a ožehavé, je ženská otázka, emancipace, feministické hnutí, pracovní uplatnění žen, jejich přístup ke vzdělání, zapojení se do veřejného života a vůbec přizpůsobení se ženy novodobým poměrům na přelomu 19. a 20. století. Celkově se jedná o poměrně kontroverzní záležitost, která dobovou společností rezonuje velmi silně a vyvolává řadu protichůdných názorů a vášnivých diskusí.

Práce, zaměstnání, vzdělání, sebevýchova a vůbec celková kultivace sebe samé zaujímají v životě hlavních hrdinek jednotlivých próz velmi významné místo, což výmluvně charakterizuje měnící se společenskou situaci na přelomu dvou věků, kdy žena získává ve společnosti nové místo. Této situaci je pochopitelně potřeba přizpůsobit i výchovu dospívajících dívek, jejichž mentalita se pod vlivem dobového ovzduší také výrazně mění a liší se od generace jejich babiček a matek, které vyrůstaly jen o pár desetiletí dříve.

Jednotlivé příběhy v *Ladě* se v tomto smyslu stávají plnohodnotným zrcadlem doby s velkou výpovědní hodnotou a mnohdy až téměř dokumentárním charakterem, jelikož nám přinášejí důležité svědectví o celkové modernizaci společnosti, pokračující liberalizaci, emancipaci, feminizaci, vymanění ženy z mnoha dobových konvencí a narušení stereotypních představ o pevném vymezení jejího místa v domácnosti, kde se veškerá náplň ženina života omezuje pouze na výchovu dětí a zajišťování komfortu manželovi.

Žena se v tomto období postupně stává sebevědomou, samostatnou a svébytnou bytostí vědomou si vlastní hodnoty, kladenou na roveň muži, vymaňující se z jeho područí a nezávislou na tom, jestli se jí podaří se výhodně vdát, aby byla po zbytek života zajištěná, či nikoliv. „*Žena má být neodvislou, silnou a samostatnou. Žena jako muž je povolána ke všem pracem ducha i rukou, učenlivá, schopná uplatnit se v lidstvu, ve všech oborech.*“ (V. Lužická, *Amazonka*, 1908) A přesně takové jsou i mnohé hrdinky příběhů – udatné ženy zaníceně bojující za svá práva, mající vlastní na muži nezávislé zájmy a zdroje příjmů, přičemž některé se dokonce i aktivně zapojují do nejrůznějších ženských spolků a píšou feministické spisy. Z některých žen se dokonce stávají i jakési bojovně naladěné

„amazonky“, jejichž snaha o totální emancipaci dostupuje vrcholu, jsou přesvědčené, že muž je jakýmsi přežitkem doby a že žena je schopná zastoupit jej v plném rozsahu a nahradit ve všech funkcích, aniž by ho jakkoli potřebovala k životu.

Z jednotlivých příběhů v *Ladě*, které bezesporu věrohodně korespondují s realitou dobového života, je však vidět, že reakce některých mladých dívek na nově vzniklou situaci a otevírající se možnosti, které jejich matky ještě neměly, jsou dosti rozporuplné a mnohdy rozpačité. Ačkoliv spousta z nich se do nových pracovních a studijních příležitostí pouští s náležitou vervou, aktivně je vyhledávají, zapojují se do různých feministických organizací a využívají všech svých nově nabytých práv v plném rozsahu, zdaleka ne všechny dívky jsou novými možnostmi tak nadšeny a neztotožňují se s pokrokovým emancipačním ženským hnutím tak rychle.

Mnoho z nich se těchto novot přímo děsí a vyloženě s hrůzou pohlíží na své bojovnější soupeřnice. Očividně ještě pořád myšlením vězí v zavedeném a pro ně zjevně značně pohodlném a setrvačném pořádku z dob minulých a stále vidí výhodný sňatek a následný život v ústraní tiché domácnosti jako snadnou únikovou cestu před pracovním nasazením, kterému se snaží mermomocí vyhnout. Jiné zase spatřují v možnosti studovat a budovat vlastní kariéru nikoli privilegium, ale pouze nutné zlo a nedobrovolně zvolenou cestu, když se jim nedaří se včas provdat. Další vnímají svá studia a zapojení se do pracovního procesu pouze jako kompenzaci za lásku, která je minula, rozhodně ne jako ideální řešení.

Nicméně i přesto je tu však stále více dívek a žen, a to zejména v pozdějších ročnících *Lady* vydaných po roce 1900, které jsou na svou svobodu rozhodování o vlastním životě náležitě hrdé, studium a zaměstnání si volí zcela dobrovolně, práci vykonávají s patřičnou láskou a zejména v případě učitelek se jí po svatbě vzdávají s velice těžkým srdcem. Pro hlavní hrdinku novely Sofie Podlipské *Učitelka a matka* z roku 1898 patří volba mezi rodinou a zaměstnáním k nejtěžšímu životnímu rozhodnutí a zpočátku je v roli matky dokonce nešťastná a vlastní děti vnímá pouze jako náhradu za ztracené zaměstnání.

Spousta hrdinek se cílevědomě snaží získat ucelené vzdělání a zajistit si tak následné otevřené potencionální možnosti stálého zaměstnání z toho důvodu, že jim tyto

jistoty poskytují svobodu rozhodování. Přestože se mnohé z nich nakonec stejně provdají, za této situace vnímají svůj sňatek jako svou vlastní dobrovolnou volbu a nikoli akt, který jim byl násilím vnucen okolnostmi. Například hlavní hrdinku Milku románu na pokračování V. Lužické s názvem *Podlěška* (1908) nutí do studia vlastní ctižádost, aby se mohla pochlubit před doktorem, do něhož byla zamilovaná a jehož si i později vzala za muže. Nejprve však chtěla vyniknout, „*být samostatnou, zabezpečenou, neodvislou, aby volně mohla volit*“ mezi láskou a prací. Taktéž protagonistka Cela (A. R. Husová, *V době růží*, 1908), přestože má výhodnou nabídku k sňatku, „*jde na rok učitelovat na ves, aby získala do manželství zkušenosti a nabyla samostatnosti*“.

Stejně jako je rozdílný náhled žen na měnící se podmínky moderní doby, liší se i přístup a názory mužů na vyvíjející se situaci. Zatímco někteří mužští hrdinové veškeré emancipační aktivity v prózách rezolutně odsuzují a veřejně se staví proti nim, další je jen blahosklonně s prezíravým úsměvem pozorují zpovzdálí a nechávají ženy „ať si hrají“, jiní naproti tomu ženy v jejich úsilí nadšeně podporují a přidávají se na jejich stranu.

Navzdory všem plamenným diskusím, které probíhají na stránkách *Lady* v jejich prózách, by se však dalo prakticky s jistotou tvrdit, že všeobecně přijímaný konsensus velí ženy vzdělávat a rozvíjet co možná nejvíce bez ohledu na to, z jakých společenských podmínek pocházejí, jakou prací se živí a jak velkým finančním obnosem disponují.

Za tímto účelem jsou budovány mužskými i ženskými hrdiny v jednotlivých prozaických příspěvcích např. knihovny v továrních podnicích, jelikož ženy „*potřebují četbu, která by zušlechťovala jejich srdce i mysl a vštěpovala mravní zásady, aby z dívek dospívali řádní členové společnosti a ne býlí, které vzmáhá se na úkor vší mravnosti*“ (M. Weissová, *Lydie*, 1894), nebo pořádány večerní kurzy francouzštiny ženským odborem „Sokola“, kam kromě jiných pilně dochází i velmi inteligentní, nicméně chudá švadlenka Eliška (A. R. Husová, *Třešňový květ*, 1908), které bylo z finančních důvodů znemožněno studovat a musela se pouze vyučit.

Zdá se, že nově se utvářející moderní společnost si vzala k srdci závěrečná slova báje *O původu borovice* (A. Jahodová-Kasalová, 1898): „*Tím pomyslným kouzelným proutkem čaroděje kultury je všestranné vzdělání žen. Jen švihati jím třeba a odříkávati zařikávací formulí: „Učte se, vzdělávejte ducha, ušlechťujte srdce!“*

Nicméně i manuální práce je považována za ctnost, která šlechtí člověka. Hlavní hrdinka *Granátové růže* (F. H. Slabecký, 1908), hraběcí dcera, které její matka z hrdosti za celý život nedovolila pracovat, zjišťuje, že je ve skutečnosti chudší než obyčejný dělník, jelikož „*on si dovede na chleba vydělat práci svých rukou, zatímco ona nedovede nic a je úplně zbytečným tvorem na světě*“.

Závěrem k tomuto tématu ženské otázky je třeba ještě podotknout, že tato problematika přesahuje samotný boj za emancipaci žen a jejich práva. Jedná se i o souboj dvou věků a odlišných civilizací, starosvětské konzervativní a stále ještě stavovské středoevropské společnosti a zároveň vzájemnou bitvu upjaté sešňěrované morálky 19. století a moderní pokrokové doby 20. století, která se již začíná svými myšlenkami orientovat na západ a brát odtud inspiraci k přestavbě společenského řádu. Až neuvěřitelně progresivní názory na toto téma přináší Věnceslava Lužická ve své próze *Americký strýc* z roku 1898, o níž ještě bude zmínka v kapitole o dějových zápletkách.

4.1.4 Vlastenectví a národnostní téma

Další naprosto neopominutelné téma tvoří vlastenectví, často s výrazným apelativním výchovným přesahem, a národnostní problematika. Je velice zajímavé, že k tomuto tématu se spisovatelé s takovou oblibou a mnohdy velmi agitačním bojovným zápalem, který by mohl směle konkurovat spisům vznikajícím v období národního obrození, opakovaně vracejí ještě i na prahu moderní doby na přelomu 19. a 20. století. Dnes už můžeme pouze hádat, co je neustále nabádalo se k tomuto tématu takřka bez ustání opětovně vracet, ale teoreticky by to snad mohla být i reakce na rozvratnou skepsi moderny a zároveň můžeme tento jev považovat za zřetelný doklad toho, že literatura pro široké vrstvy má značnou ideologickou setrvačnost.

Jako příklad par excellence výrazně tendenčně psané a v tomto smyslu silně angažované prózy je třeba uvést *Odplatu* (A. Jahodová-Kasalová), která byla v *Ladě* uvedena dokonce až v roce 1908! Již samotné věnování na začátku jasně avizuje, v jakém duchu se nejspíš následující text ponese: „*památce buditele národa našeho Frant. J. Rubeše posvěcuje Anna Jahodová-Kasalová.*“ Nenávist k Rakousku-Uhersku a tendenční stranění českému národu zde číší v podstatě z každé věty. Kromě toho se próza vyznačuje

jednoznačně černobíle vykreslenými postav a schematickým náhledem na věc. Hlavním „hrdinou“ je zde mladý Rakušan, „syn národa cizího i jiné víry“, který se pod maskou dobrosrdečného a pracovitého cizince přižení do dvorce, „jehož obyvatelé byli nuceni po Bílé hoře přestoupit na katolickou víru, ale v duši zůstali věrni té své“ a který po svatbě následně vypudí všechnu čeládku, obklopí se svými krajany, nutí svou českou ženu a její děti z prvního manželství mluvit výhradně německy a fyzicky je týrá za každé české slovo a nakonec je po její smrti i vystrnadí z domu a následně zabije.

Z tohoto stručného popisu je patrné, že ani téměř 300 let uplynulých od nechvalně proslulých událostí po bitvě na Bílé hoře, nedokázalo ani v nejmenším otupit bolest a křivdu spáchané na českém národu a že nutkání si nadále připomínat tyto události je stále velmi silné a že ani na počátku 20. století pořád není možné o nich psát v objektivním duchu, nýbrž opět pouze s tendenčním pohledem a xenofobním podtextem.

Stejně tak Němci jsou vypodobněni jako nenávidný národ se silnými předsudky ve vztahu k Čechům. Hrdinka *Ruské stanice* (J. Vlasáková, 1905) odjíždí do horského města kdesi v českém pohraničí pracovat jako poštovní expeditorka s velkými ideály, ale toto prostředí se silnou německou menšinou jí přináší pouze zklamání a depresi. Ačkoli sama dívka se ke všem chová velmi přátelsky, dámy místních továrních úředníků ji nepřijmou mezi sebe, chovají se k ní odměřeně a odmítají jí s čímkoli pomoci. Všude u místních obyvatel naráží jen na nepřívětivost, nevlídnost a výsměch.

Vlastenecké téma se prolíná napříč mnoha prózami, třebaže už není takto křiklavě „do očí bijící“, ale spíše se projevuje v jednotlivých motivech, které však nejsou o nic méně významné. Je zřejmé, že autorky byly vlastenecky velmi angažované a vehementně tuto problematiku zapojovaly prakticky do všech témat. Zjednodušeně by se dalo říci, že jejich heslo znělo: „co je české, to je dobré, co je cizí, to je špatné“. Tato jejich vlastenecká filozofie se projevovala v nejrůznějších situacích, z nichž uvedme alespoň několik výmluvných příkladů.

Především to bylo vzdělání, umění a vůbec kultura obecně, přičemž je zajímavé, že spisovatelky se negativně staví nejen ke kultuře německé, ale i třeba francouzské. Např. v próze *Z vypravování mého dědouška* (A. Š. Ledecká, 1894) se dědeček v situaci, kdy

jeho zeť hledá svým dvěma dcerám vychovatelku, velice strachuje, aby to nebyla nějaká „odrodilka“ a obává se právě tohoto rozpínavého německo-francouzského vlivu.

Stejně tak v próze s názvem *Lydie* (M. Weissová, 1894) lékař, který je do stejnojmenné hlavní hrdinky zamilovaný, velice těžce nese, že tato vzdělaná dívka nemá ve své knihovně ani jednu českou knihu a že zná jen literaturu německou a francouzskou a že byla vychovaná francouzskou vychovatelkou. „*Doktor želel toho, že děvče, které má srdce nad zlato ryzejší, národu svému není tou, jakou by býti měla, a umínil si, že ji získá pro národ.*“

Velice výrazným vlasteneckým motivem, který se rovněž táhne jako červená nit napříč většinou próz, je národní lidová píseň, která často doprovází hlavní hrdiny ve významných životních situacích a umocňuje dojemnou sílu okamžiku a pokud se náhodou ocitají někde v zahraničí, je jím tklivou připomínkou domova. Opět je česká píseň považována za lepší než kterákoli jiná cizí: „*Nebyl to nádherný cizokrajný květ, jímž slovnatá pěvkyně Maruška Zápotocká vzrušila a k obdivu uchvátila obecenstvo. Bylo to prosté kvítko z luhů domácích, dojemná národní píseň „Ach, není tu, není“.* Nebyl to zpěv umělkovaný, ale přirozený a bez afektu, zpívala od srdce k srdci.“ (J. Kurka, *Trest*, 1898).

Autorky a autoři do dějů svých próz neopomínají zakomponovat ani reálné události s výrazným vlasteneckým významem, jako byla například jubilejní výstava v Praze.

Taktéž se často stáváme svědky až vysloveně sladkobolných výjevů, do nichž autorky neváhají zapojit ty vůbec nejvýznamnější symboly češství par excellence, u nichž se hlavní postavy prostřednictvím až patetických proslovů tklivě rozplývají nad nepřekonatelnými krásami naší vlasti. A tak i architekt Krása, který se vrací do Čech po patnácti letech strávených na Rusi, zůstává doslova uhranut nádhernými pražskými panoramaty:

„*Šel elegantní Ferdinandovou třídou k Národnímu divadlu. Jeho zrak utkvěl na té nádherné budově, pořízené obětavostí lidu, a zrak jeho zvlhl. Vždyť i on přispěl tak rád hřivnou svojí, i on truchlil tam v dáli, když sotva dobudováno, dravému živlu ohně bylo podlehl, a opět radoval se, když znovu se zbudovalo. Dnes teprve uviděl je poprvé, a v duši mu bylo tak svatě a blaze, jako děcku, když je matka v teplou náručí vine. Potom zahrnul kolem Lažanského paláce a stanul na nábřeží, kde naskytovalo se mu nádherné panoráma Malé Strany a Hradčan, s Letnou a Petřínem po stranách. Stanul jak přimražen, očarován tou krásou, a v duši se mu uhostil pocit nevýslovného nadšení. (...) Byl by chtěl obejmout celou tu drahou, českou zem,*

zlibat černou její hlinu, a do celého světa zavolat: „Hleďte, hleďte, jak rád mám tu svoji rodnou zem! Cizina tu lásku jen zvětšit dovedla. Tak rád ji mám já, tak rád ji má všechnen český lid, a nikdo, nikdo nám ji nedovede odcizit! Dříve musel by nám z prsou srdce vyrvati, a s tím srdcem naši duši, abychom ji méně milovali.“ (A. Slanářová, *Psaní*, 1898)

V některých případech se však tato posedlost vlasteneckou tematikou uchyluje až k poněkud úsměvným extrémům. Za všechny citujme alespoň kratičkou prózu *Paní doktorová* (B. Ostrá, 1894), což je advokátova žena, která vyniká neobyčejnou marnivostí. Její manžel jí a všem podobným parádnicím vyčítá, že „*nesmyslným strojílovstvím hřeší na rodinách a na národu a jdou špatným příkladem chudším vrstvám, které se je snaží napodobovat,*“ a tudíž „*mají na svědomí všechno zlo a úpadek národního blahobytu*“. Díky tomuto prozření se tedy nakonec původně marnivá žena obrací k lepšímu, skoncuje s veškerou módou a začne šetřit pro národ. Její vzor pak následují další „strojílky“, díky čemuž dojde k značnému úbytku na poště, do záložny putují vyšší vklady a tím je veškeré štěstí národa zachráněno.

Šetření pro národ jakožto velmi ceněná biedermeierovská ctnost v opozici k marnivým ženám se objevuje i v jiných prózách. „*Tyto ženy mrhají své i národní jmění a v úborech utápí lepší část své bytosti. Nemají srdce pro národ a pro lid, nemají smysl pro vážnější věci a úkoly.*“ (V. Lužická, *Krakonoška*, 1905)

A nakonec si neodpustíme ještě alespoň jeden krásný příklad toho, že autoři dávali často budoucí národní blahobyť a prosperitu do souvislosti s ctnostnými a uvědomělými ženami. Jedná se o črtu s názvem *Jiskra* (J. Květenský, 1891), která v reakci na zklamání mladého muže, který se zamiloval do nevěrné a přelétavé dívky, která si krátila dlouhou chvíli nezávazným flirtem, končí zoufalým zvoláním: „*Jsou-li všechny dívky takové, pak běda! Jaké to z nich vyrostou ženy a matky? Ubohý národe, máš-li mnoho takových „jisker“!*“

Některé autorky však překvapivě spatřují v přehnané vlastenecké angažovanosti i její rubovou stranu a s notnou dávkou realismu zachycují její negativní dopad na osudy drobných „nevýznamných“ lidí, kterým ničí rodinné vztahy, a stejně tak bolestnou ztrátu iluzí původně nadšených jedinců, jejichž snaživá práce pro národ nebyla ani zdaleka doceněna tak, jak si na začátku představovali.

Jako nejvýstižnější příklad tohoto pesimistického pohledu nám poslouží kratičká próza *Při čtení dopisu*, v níž hlavní hrdinka dlouhá léta věrně čeká, až se její milý domůže k lepšímu místu, aby se mohli vzít. Jenže jeho ambiciózní a fanatická láska k národu nakonec překoná lásku k jeho nevěstě, a když se mu naskytne nabídka výhodnějšího sňatku, nerozpakuje se ani vteřinu, aby si dopomohl k výhodnějšímu postavení. Jeho milá, rovněž zanícená vlastenka se dobrovolně obětuje pro národ, vrací mu slovo a dává mu volnost, aby s nabytím velkých finančních prostředků mohl dál usilovně pracovat pro vlast a aby mu ona nebyla přítěží a nebránila v rozletu. Její oběť však nakonec přijde nazmar a on hořce lituje svého rozhodnutí, které má nakonec ironickou dohru.

*„A v projevy lásky a touhy jeho mísilo se v té době vroucí vlastenecké nadšení. Láska k vlasti a k národu prochvívala jimi oběma už od prvního poznání této povinnosti národního uvědomění. Poslednější dopisy jeho byly převahou hymny vlasteneckého nadšení a horečné touhy po činnosti. Láska v nich ustupovala a neplála už žárem; ale jí, horlivé vlastence nadšené horování muže uvědomělého, naplňovalo jen uspokojením a hrdostí. Slučovala se s ním za jedno v jeho vlastenecké vřelosti, netušíc, že v jeho lásku k národu vmísila se už ctižádost. (...) Milovala národ, ráda by byla proň pracovala, a podněcovala v každém dopise jeho touhy po činnosti národní. „Snad by našel jinou, která by vykoupila mu volnost činů, kdyby mne nebylo?!“ „Jsi volným, uvaž a jednej jako muž...!“ Uvážil, jednal a oženil se s bohatou dědičkou, která mu umožnila, aby žil ve volnosti, pro národ pro své touhy a ideály. Stal se notářem, poslancem, politickým vůdcem malého města pracoval pro národ, stoupal v mínění veřejném, byl oslavován a veleben. Četla o něm a jeho činnosti v novinách, a radovala se z toho. Sama se podrobila učitelské zkoušce z oboru ženských prací ručních a dobyla si výživného postavení. Pracovala, jako stále dosud pracuje v malém a tiše pro národ ve výchově jeho dcer, zatímco on okázale zářil na obzoru národním. Poslední dopis ji přesvědčil o jiném. „Jsem nešťasten v manželství, drahá přítelkyně, a zrazen v národě. Při volbách posledních jsem propadl, nevděkem splatili mi vrstevníci moji práci a snahu. Šlápli na mne jako na červa, aby zase vynesli jiného na povrch. Jak vratkou jest přízeň lidu! A pro ten nevděčný národ jsem Tebe, své štěstí, obětoval?!“ On, který toužil po volnosti, spjat jest okovy nešťastného manželství, ona pak, která by byla svou volnost z duše ráda obětovala muži lásky, žije v neodvislosti. Pracuje pro národ tiše, miluje svou zemi, a s nadšením sleduje její rozvoj kulturní. Kdo zvolil lepší díl činnosti?! Muž, či žena?! „Lépe padne-li jedinec, než aby zmařena byla národní práce,“ řekla si v duchu. „Jenom když národ stoupá, mohutní a spěje k metě světové! Co vykonal, zůstane a je zaznamenáno v knize národa. A vděčnost? Kdož by hledal vděčnost v lidstvu?! Což vzpomínáme s vděčností toho, kdo sázel strom, pochutnáváme-li si na sladkém ovoci?!“ (bez autora, *Při čtení dopisu*, 1908)*

K obrovské deziluzi ze spolkové činnosti, zaníceného pracovního nasazení a boji za ženská práva dochází i horlivá feministka a vlastenka Blažena, jedna z hlavních hrdinek románu *Krakonoška* (V. Lužická, 1905):

„Já ze svých požadavků na život mnoho jsem už slevila a snad ještě slevím. Život srazil mně, domýšlivé, hřebínek; ale ne, křivdila bych sobě samé. Nebyla to domýšlivost, ale síla, vědomí něčeho velkého, neobyčejného, co se ve mně probouzelo, se mnou rostlo a rázovitě v mé bytosti se utvářelo. Chtěla jsem mnoho dokázati a nyní už klesám zemdlená. Závist, lstivost, nepřízeň zloba vychrlily na mne své jedové proudy, podlamují mi křídla a umrtvují ve mně přirozenou sílu ducha. Spolkový život mne netěší a utíkám z něho. Jemu se daří jen tehdy, když v něm činně působí stejně smýšlející, na jedné a téže úrovni duševní pokročilosti se nalézající lidé, ať muži, ať ženy.“

4.1.5 Ostatní tematika

V této kapitole jsme se po pečlivé úvaze v rámci jejího omezeného rozsahu rozhodli zaměřit jen na ta nejvíce zásadní a signifikantní témata, která se v beletristické tvorbě *Lady* nejčastěji opakují a rozebrat je podrobněji společně s podložením našich tvrzení vždy alespoň několika reprezentativními příklady. Konkrétní variace dějových zápletek, které slouží jako nástroje realizace výše zmiňovaných jednotlivých témat, probereme blíže v samostatné kapitole.

V žádném případě se však nejedná o kompletní výčet všech témat, jelikož jejich škála je mnohem pestřejší. Ostatní témata však nevystupují do popředí s takovou naléhavostí jako ta výše pojednaná, jsou v textu skryta spíše implicitně nebo ve formě vedlejšího tématu v rámci hlavního tématu, s nímž úzce souvisí, anebo jsou prostřednictvím promluv postav nadnesena jako jakési podněty k zamyšlení, případně nejsou tolik frekventovaná a autorky se jich dotýkají jen okrajově, což však neznamená, že by tato témata jakkoli ztrácela na významu či zajímavosti.

Vzhledem k tomu, že už nám nezbývá mnoho prostoru, abychom se o nich mohli rozepsat do větších detailů, uvedme alespoň formou stručného výčtu, jakých dalších záležitostí se dotýkají: výchova dívek a chlapců, životní úděl žen a chování mužů vůči nim, chování člověka v mezní situaci a jeho proměna pod vlivem pozitivních či negativních vnějších událostí, hledání si vlastního místa v životě, životní deziluze, rozpor mezi snem a skutečností, sociální problémy doby, otázky svědomí, viny, trestu a spravedlnosti,

křesťanská tematika, setrvačnost dobových konvencí, předsudků a stereotypů, kritika některých dobových mravů a zavedeného společenského pořádku, různé didaktické „návody“, jak by se měla ideální dívka či žena správně chovat, osvěta s důrazem na přínos pravidelné četby knih, životní hodnoty a priority, nejrozumnější morální dilemata, jako například: Je správné poslouchat za všech okolností rodiče, nebo se má mladý člověk řídit vlastním svědomím? Dát přednost hlasu srdce či rozumu? Provdat se z lásky nebo pro peníze? Dát přednost lásce a rodinnému životu nebo úspěšné kariéře? Je jen jedna láska v životě ta pravá nebo se dá stejně silně a opravdově milovat víckrát? Pomáhá víra v Boha člověku lépe překonávat životní překážky? atd.

Rovněž se zde často objevuje téma sebeobětování, klíčové téma ženské literatury oné doby, které s sebou přináší další nutnost rozhodování a je spojeno s dalším morálním rozporem mezi altruistickým a sobeckým chováním: Má se dívka provdat za toho, koho miluje, nebo se obětovat a zůstat doma s matkou a svými sourozenci a dál je žít? Má se dívka provdat za bývalého snoubence své kamarádky, i když by jí to pomohlo k lepšímu životu, ale skončilo by tím cenné dlouholeté přátelství? Má se provdat za bohatého nápadníka, kterého sice nemiluje, ale pomohla by tím vyřešit tíživou finanční situaci rodiny a zachránila její dobré jméno a čest, nebo se má provdat za toho, koho skutečně miluje, přestože je nemajetný, ale následně žít s vědomím, že tímto rozhodnutím přivedla do záhuby vlastní rodinu? Má smysl obětovat štěstí jednotlivce pro národ? apod.

4.2 Postavy

Primární zaměření časopisu *Lada* na výlučně ženskou adresátku se kromě výrazně dominantní stereotypně se opakující milostné tematiky promítá i do volby typů hlavních a vedlejších postav, do způsobu jejich vyobrazení a charakterizace a do vzájemných konstelací mezi nimi.

V naprosté většině případů se autorky i méně početní autoři jednotlivých próz uchýlili k volbě hlavní ženské postavy, mužští protagonisté jsou spíše výjimkou. Tento jev bychom si pravděpodobně mohli vysvětlit úsilím pisatelů co nejvíce se přiblížit svým čtenářkám prahnoucím po identifikaci s protagonistkou zamilovaných příběhů a jejich touze prožívat celý příběh šťastné lásky společně s hlavní hrdinkou, případně si představit sebe samu v ústřední roli a empaticky si poplakat nad nelehkým životním údělem znemožňujícím dosáhnout vytouženého štěstí.

V mnoha prózách navíc zřetelně vystupuje do popředí jejich ryze didaktický záměr, tedy jakási snaha vychovávat budoucí generaci žen prostřednictvím příkladných modelových hrdinek, které slouží autorkám jako prostředek k propagování jistého žádoucího druhu chování či způsobu smýšlení a nastínění určitých ideálních charakterových vlastností ženy, případně jejich ústy promlouvají ke svým adresátkám hlásající nějakou obecně platnou tezi, jejíž naplňování je známkou dobrého vychování a hrdinčina vysokého morálního kreditu.

V mnoha případech rovněž autorky využívají své protagonistky jako velmi účinný nástroj poměrně bojovné agitace, kdy až přímo s revolucionářským nadšením brojí proti některým dobově silně zakořeněným představám a stereotypům, které se však již v období přelomu 19. a 20. století pomalu, ale jistě stávají překonanými a postupně jsou nahrazovány mnohem modernějšími a odvážnějšími idejemi a novou životní filozofií. Nová kontroverzní tematika tudíž otevírá poměrně široký prostor k různým polemikám a názorovým konfrontacím, ke střetu starosvětských, staletími prověřených a konzervativních postojů s novodobým, moderním a silně progresivním smýšlením.

Někdy naopak autorky pod vidinou této didaktické intence volí opačný přístup, a to takový, že namísto více či méně skrytého poučování a moralizování předkládají svým čtenářkám odstrašující případy, na nichž demonstrují neblahé dopady hrdinčiny nešťastné

životní volby, nežádoucích charakterových vlastností či jejích sklonů k určitým ustáleným vzorcům chování či myšlení, mimochodem nejednou ovlivněných již zmiňovanými stále přežívajícími dobovými konvencemi, na její životní osudy. V některých případech jsou hlavní postavy vykresleny dokonce tak negativně, že svým amorálním chováním působí vysloveně zavrženíhodně a vyvolávají u čtenářů odpor.

Jak již bylo výše řečeno, většinou se jedná o milostnou tematiku, a proto je naprosto nezbytné přidělit hlavní hrdince její mužský protějšek, který ji po mnoha peripetiích nakonec učiní šťastnou a láska dojde svého naplnění v podobě vytouženého sňatku, případně i narození dítěte, a navíc ještě muž ideálně i nějakým způsobem přispěje k mravní obrodě hlavní hrdinky či jejímu pozvednutí k duchovním výšinám, nebo ji naopak svým bezohledným jednáním srazí až na pomyslné dno propasti, způsobí jí dlouhotrvající duševní utrpení a uvrhne ji do celoživotního neštěstí. V mnoha případech se také objevuje na scéně již tradiční odvěký a v literatuře oblíbený milostný trojúhelník, ať už v podobě hlavní hrdinky a její sokyně v lásce, mezi nimiž si muž volí, nebo v podobě opačné, tedy protagonistka a dva muži, z nichž často jeden bývá nechtěným a vnucovaným nápadníkem a druhý je oním vytouženým ideálem z dívčích snů, případně se pravá láska k hlavní hrdince dostaví až později po prvotním milostném zklamání či nevydařeném manželství.

Milostný příběh bývá nezdědkou zasazen do širšího kontextu rodinného prostředí, které zejména v delších prózách na pokračování skýtá příležitost k rozehrání složitějších, myšlenkově nosnějších a z psychologického hlediska náročnějších konfliktů vztahů mezi postavami, často s mezigeneračním přesahem. Proto není nikterak neobvyklé, že značný podíl na utváření osudu hlavní hrdinky a na charakteru vztahu k jejímu milému má její matka, babička, teta nebo tchyně či otec, popřípadě strýc. Neméně důležitými postavami pro vývoj hlavních hrdinek bývají i jejich kamarádky nebo sestry, které mimo jiné často fungují v příběhu jako jejich antipody, tedy jakési opačné zrcadlové odrazy co se týče povahového založení a vnějšího chování.

S výrazným didaktickým potenciálem mnoha próz koresponduje i skutečnost, že postavy v příbězích bývají většinou koncipovány do protikladných dvojic, z nichž jedna slouží jako dobrý a druhá jako špatný příklad pro čtenářky, např. hodná a zlá nebo chytrá a hloupá sestra, věrná manželka a prostopášná milenka, bezelstná a falešná kamarádka,

nápadník, který se chce oženit se svou milou z čisté nezištné lásky a nápadník, který si chce vzít její sestru jen pro peníze atd.

S tímto pojetím úzce souvisí i poznatek, že psychologie postav bývá často vykreslena jako jednoznačně černobílá. Od začátku příběhu je rozvržení na kladné a záporné postavy zcela zřetelné, a proto hlavní hrdinky často působí velmi schematicky až neživotně. Vývojové postavy s plasticky vykreslenou psychologií, které procházejí nějakou vnitřní proměnou a duchovním zráním jsou spíše výjimkami a vyskytují se především v dlouhých prózách na pokračování, které si vůbec kladou celkově vyšší umělecké ambice. Stejně tak ambivalentní hrdinky s protikladnými povahovými rysy oscilující mezi dobrem a zlem se vyskytují spíše okrajově, o to uvěřitelněji a životněji však tyto postavy působí na čtenáře. V těchto případech se autorky a autoři neomezují jen na popis jejich vnějšího chování, ale dovolují čtenářkám stát se svědky jejich bohatého vnitřního světa s citem pro odstínění nejjemnějších nuancí myšlenkových pochodů, vypjatých emocionálních stavů a introspektivních vhlédů do jejich nitra. Taková je např. próza s názvem *Fotografie dívčího života* A. Bernatové z roku 1894

Vytváření kontrastních dvojic se ukazuje být vůbec oblíbeným kompozičním prostředkem a velmi nosným motivem ve většině próz: často se setkáváme s archetypálním popelkovským motivem, kdy si bohatý muž bere chudou dívku, dalšími příznakovými motivy jsou například manželství starého nemocného muže a mladé krásné ženy, přátelství šlechtěného a mravně bezúhonného mladíka s bezcharakterním a podlým „kamarádem“, soužití racionálně a pragmaticky zaměřené dívky s její výrazně citově založenou a křehkou sestrou unikající z reality do snů, rivalita mezi příkladnou a starostlivou, nicméně poněkud všední a usedlou manželkou úzkostlivě pečující o teplo rodinného krbu a blaho svého manžela a dětí a velmi krásnou vábivou a svůdnou, leč přelétavou milenkou, vztah nešťastně a bezhlavě zamilovaného věrného muže a vypočítavé věrolomné ženy kokety apod.

4.2.1 Hlavní ženské postavy

Jednoznačně nejčastěji zastoupeným typem hlavní hrdinky, který se opakovaně prolíná napříč všemi šesti vybranými ročníky *Lady*, je mladá svobodná dívka ve věku

zhruba mezi šestnácti a osmnácti, maximálně dvaceti až pětadvaceti lety. Toto věkové vymezení období mládí zjevně odpovídá stále ještě velmi konzervativním dobovým představám na přelomu století o vhodném věku dívek na vdávání. Jakmile není dívka nejpozději do svých 25 let provdána, už je shodně v pojetí všech autorek považována za starou pannu. Je vidět, že tradice má velmi setrvačnou sílu a autorky se zřejmě drží osvědčené rady: „*Jak děvče dospívá ku dvacítce, hled' ho provdati!*“ (A. R. Husová, *Kdo byl původcem štěstí?* 1891) Můžeme se pouze dohadovat, co konkrétně vedlo spisovatelky k tomu, že hlavními hrdinkami svých románů povětšinou učinily takto mladičké dívky, ale jako možné vysvětlení se nabízí skutečnost, že taková volba ústřední postavy se stává vhodným odrazovým můstkem pro rozvinutí čtenářkami tolik žádaného milostného příběhu romantické mladistvé lásky ve stylu červené knihovny. Dalším možným důvodem je prostá, nadčasová a mnohokrát opakovaná metaforická glosa, že „*muži by nejraději celý život trhali jarní kvítí*“.

Zatímco v prózách na pokračování se jakožto hlavní protagonistky příběhu nejčastěji objevují právě tyto mladé svobodné dívky, kratší prózy se naproti tomu vyznačují mnohem větší variabilitou, a to nejen slohovou a tematickou, ale i co do typologie hlavní hrdinky.

S pomocí věkové hranice zhruba 25 let, jejímž překročením začíná být dívka považována za zralou ženu či starou pannu, jejíž šance na provdání jsou již velmi mizivé, můžeme vyprofilovat další hojně zastoupené typy hlavních hrdinek, které se stávají doménou spíše kratších příběhů: nedlouho provdané ženy, ať už dosud bezdětné, nebo již matky malých dětí, vdané šťastně či nešťastně, dobrovolně či z vnucené vůle rodičů, vdovy a staré panny, okrajově i matky již dospělých či odrůstajících dětí a vdané ženy středního věku. S výjimkou posledních dvou zmiňovaných případů se však většinou jedná z dnešního pohledu opět o stále mladé ženy. Ačkoliv jejich věk nebývá přesně určen, z jednotlivých indicií z textu lze dokonce i v případě vdov a starých panen odhadnout, že jim nebude o mnoho více než něco okolo třiceti let.

Je třeba podotknout, že zatímco příběhy laděné do stylu červené knihovny se v průběhu čtení stávají poněkud monotematické a stereotypní a takřka dokonalé mladé a krásné hlavní hrdinky se podobají jedna druhé jako vejce vejci, prózy s odlišným typem

protagonistky, bývají často mnohem zajímavější, jelikož se dotýkají o něco závažnějších témat se značně různorodou problematikou a nezřídka si kladou i vyšší umělecké ambice co se týče kompozice, stylu, ladění i jazykového ztvárnění.

Postavy starších žen středního či seniorského věku v ústřední úloze, ač v několika málo prózách také zmíněny, se nevyskytují příliš často a pokud o nich už autor či autorka přece jenom píše, nebývá to nikterak pozitivně laděný příběh. Většinou je jim prisouzen nějaký nesnadný životní úkol, jako například nutnost vyrovnat se s manželovou nevěrou, což snášejí vzhledem k dobovým poměrům velmi těžce, případně život vdovy bez manžela a péče o mnoho dětí, a tudíž i těžce vydobývaný denní chléb, v důsledku čehož jsou tyto ženy předčasně zestárlé a životem usmýkané, či dokonce smrt muže nebo dítěte. Jiný strastiplný životní úděl připravili autoři starším ženám, které byly v mládí nešťastně provdány, což jim negativně ovlivnilo celý následující život a musely mnoho let trpět pod nadvládou despotického manžela, případně nacházíme zmínky o starých pannách útrpně sedících u okna, které s nostalgií a slzou v oku vzpomínají na zašlé doby svého mládí a mladické lásky, které již dávno odvál čas, a nikdy se nedočkaly svého naplnění. V mnoha prózách ovšem starší ženy sehrávají velice důležitou úlohu vedlejších postav, o čemž bude podrobněji pojednáno v následující kapitole.

Autorky si často libují ve velice podrobných popisech svých mladých a krásných hrdinek. Tyto dívky bývají shodně v pojetí všech pisatelek vypodobněny jako velmi něžné a křehké až éterické bytosti oplývající takřka nadpozemskou krásou, díky čemuž si snadno získají srdce svého vyvoleného:

„Holubinkou byla jim Kačenka. Nosila vždy sněhobílé šaty, dle tehdejšího kroje s kratičkým živůtkem mírně vystřiženým a s krátkými, výduťkovými rukávy. Hlavinka vždy tak hladce učesaná (bez klobouku), že ebenové vlásy na spánkách se leskly jako zrcadlo, pletenec pak tvořil nad čelem „korunku“. Vysoké, bělostné čelo zdobily tři uzounké sametky, z nichž prostřední byla vyšita drobnými perličkami; velké, modré oči jen málokdy objevily se před zrakem pozorovatele, bývalyť cudně sklopeny a skrývaly se ve stínu dlouhých řas; úzká, černá stužka na šiji nesla medalion s podobiznou a vlasy nebožtíka otce; dlouhé síťované polorukavice a černé střevíčky, pod jejichž křížem vázanými pentlemi jemná punčoška prolamované práce zdobila malou nožku, vkusně doplňovaly celek.“ (G. Pfeifrová, *Obrázky ze Staré Prahy I. Pražská krajčářka*, 1902)

Některé autorky se snaží tento zavedený prvoplánový koncept narušit poukázáním na to, že jejich hrdinka se vyznačuje jakousi nevšední oduševnělou krásou, která může zůstat nezasvěcenému oku snadno skryta, o to cennější poklad však získá ten, kdo ji prohlédne.

„Byla to sedmnáctiletá, štíhlá dívka, pobledlé tváře a sivých očí. (...). Klobouček nosila na levé straně koketně zvednutý, a ozdobený uvnitř růžovými stuhami a několika zvonky bílých anemon, jež splývaly na její popelavě plavý, trochu kadeřavý vlas. Bylo-li větrno nebo chladno, nosívala přes tvář velmi jemný, černý závoj z hedvábného tylu, zpod něhož dávaly se její tiché oči zvláště bděle, ač jinak se zdály jako izolované od ostatního světa, jež neznaly. (...) Katuška není zvláštní krasavici a nikdy jí nebude. Je aristokraticky jemná a zajímavá, pravda, ale krásná nebude. (...) Přisvědčil v duchu otci, že Katuška není zvláštní krasavici, neporozuměv zcela kouzlu, jež vanulo z její bytosti, nepochopiv, že je ženou v pravdě ušlechtilou, jejíž oduševnělá krása rozvíjí se teprve lety.“ (B. Valichová, Šedým očím, 1908)

Taková protagonistka musí často o svou lásku zabojovat poněkud jinými zbraněmi: jako by se tím autorky snažily uvést v život známé přísloví, že „není všechno zlato, co se třpytí“ a zdůraznit, že fyzické přednosti ženy nejsou všechno a že mnohem důležitější než líbivá tvář jsou povahové vlastnosti, charakter, morální kvality, inteligence a schopnosti. Někdy jdou autorky ve snaze poukázat na povrchnost fyzické atraktivitu dokonce tak daleko, že využívají známý dorianograyovský motiv, to znamená, že krásná tvář ostře kontrastuje se zkaženou duší, zlou povahou a amorálním chováním hlavní hrdinky. V naprosto ideálním případě se vnější krása, která nicméně i přes svou deklarovanou povrchnost stále zůstává důležitou a vysoce ceněnou hodnotou ženy, snoubí s altruistickou povahou, šlechetnými skutky, vzdělaností, vytríbenými zájmy a zároveň manuální zručností hlavní hrdinky.

Autoři i autorky próz předkládají prostřednictvím svých příběhů zajímavou sondu do života dobové společnosti napříč všemi jejími sociálními vrstvami, jelikož v období na přelomu 19. a 20. století ve společnosti stále panuje přísné hierarchické uspořádání. Prostředí a rodinné zázemí, z něhož jednotlivé protagonistky pocházejí, jímž jsou nutně poznamenány a které do značné míry ovlivňuje jejich budoucí životní osudy, tudíž zahrnuje poměrně pestrou škálu nejrozumnějších variant.

Hojně zastoupeny jsou chudé venkovské dívky, z nichž některé musí často namáhavou fyzickou prací, například službou na panském velkostatku, živit sebe i svou

rodinu. Toto je výrazná odlišnost od soudobé červené knihovny, kde se tento typ hrdinky v podstatě vůbec neobjevuje. Neustále se opakujícím motivem je totiž dívka žijící pouze se svou ovdovělou a nemocnou matkou, případně i několika sourozenci, přičemž ona sama bývá z dětí nejstarší a na jejím zaměstnání je závislý osud celé rodiny. Ty šťastnější z nich, které nemusí tak tvrdě manuálně pracovat, alespoň usilovně vypomáhají svým matkám s chodem běžné venkovské domácnosti, péčí o své mladší sourozence a udržováním tepla rodinného krbu.

Spisovatelky s oblibou volí jako kontrast k tomuto zemitému a prostému, nikdy však ne jakkoliv obhroublému, typu hlavních hrdinek dívky až étericky jemné nejen svým vzezřením, ale i duchem. Ačkoliv se jedná rovněž o venkovanky, svým duševním založením se vymykají tomuto prostředí, a tudíž jsou zproštěny manuální práce, která je přisouzena jejich praktičtějším soupeřnicím. Tyto křehké a citlivé dívky se naproti tomu zabývají různými bohulibými činnostmi, jako je zpěv na kostelním kůru, hra na hudební nástroj, četba knih, vyšívání a výroba krajek nebo jiná umělecká činnost, která se mnohdy stává přímo zdrojem jejich obživy. V řadě případů také dívky z venkova odcházejí na studia do Prahy či do nějakého většího krajského města, aby si zajistily lepší budoucnost, než jaká byla přisouzena jejich matkám, případně ve snaze vymanit se ze svého prostého původu a zvýšit svou životní úroveň hledají pracovní uplatnění právě v hlavním městě monarchie.

O stupínek výš na pomyslném společenském žebříčku se nacházejí dcery velkostatkářů, maloměstských továrníků, bohatých městských úředníků či dokonce nižších šlechticů. V příbězích se nejednou objevují i manželky notářů, advokátů, lékařů či profesorů, případně bohaté vdovy, tedy jakási středostavovská honorace, což je naopak zcela typické prostředí soudobé červené knihovny.

Dalším velmi výrazným, oblíbeným a často se vyskytujícím typem hlavních hrdinek, které jsou sociálně nejlépe situované, jsou mladé vznešené aristokratky z nejvyšších společenských kruhů. Čtenářky tedy mají možnost nahlédnout i do života v romantickém prostředí zámeckých sídel, o němž možná jen tajně snívají a kam se nemají možnost běžně dostat.

Stejně jako je různorodé sociální prostředí, z něhož naše hrdinky pocházejí, tak i rejstřík zaměstnání, jimiž si vydělávají na své živobytí před svatbou, má značně široký záběr. Autorky kladou na vzdělání a pracovní uplatnění svých ženských postav poměrně velký důraz, což zjevně svědčí o proměnách dobové situace na přelomu 19. a 20. století a změně náhledu na místo ženy ve společnosti, jak jsme již stručně nastínili v předchozí kapitole o tematice. Je třeba však zdůraznit, že tato situace se týká především dosud neprovdaných dívek z nižších sociálních vrstev, které nejsou finančně zajištěné na rozdíl od středostavovské a aristokratické smetánky, a tudíž musí samy aktivní prací usilovat o zlepšení svých životních podmínek a utváření své budoucnosti. Nicméně i lépe situované dámy z „lepší společnosti“, které nejsou okolnostmi nuceny pracovat a nemají tudíž starost o denní chléb, se nevyznačují žádnou zahálčivostí. Neustále hledají nové možnosti svého uplatnění a přispívají tak ke zlepšení společnosti jiným způsobem, nejčastěji charitativní činnostmi nejrůznějšího druhu.

Nejčastěji zastoupeným druhem povolání je práce učitelky, ať už se zaměřením na klasickou vzdělávací školní činnost nebo hudební vzdělání – klavír nebo zpěv. Některé učitelky pracují s dětmi ve škole, jiné působí soukromě ve šlechtických rodinách, stejně jako vychovatelky nebo společnice aristokratických dcer, což jsou další velmi frekventovaná zaměstnání pro chudé, ale vzdělané mladé dívky. Kariéra učitelky a vychovatelky je považována za velmi prestižní a vysoce ceněnou pracovní příležitost, a proto se mnohé dívky pilně připravují v učitelských ústavech právě na tuto profesní dráhu, pokud jim to rodinná situace dovolí a nejsou nuceny pracovat doma, ovšem za cenu celoživotního celibátu, případně se po provdání musejí často s těžkým srdcem svého vysněného zaměstnání vzdát ve prospěch rodinného života. Dalším velmi oblíbeným zaměstnáním je společnice aristokratických dam na jejich cestách po Evropě, díky čemuž mladé dívky získávají cenné životní zkušenosti a rozšiřují si své vědomosti. V prózách nacházíme rovněž mnohé zástupkyně uměleckých profesí, jako je herečka, zpěvačka nebo krajčářka. Čím dál častěji se setkáváme s tím, že dívka zastává i nějaké úřednické místo, které by v dřívějších dobách bylo vyhrazeno spíše mužům, jako například poštovní expedientka či úřednice v kanceláři velkozávodu. A některé dívky se věnují manuálním profesím, jako je hostinská, švadlena či dělnice, ale zmínky o těchto zaměstnáních jsou spíše jen ojedinělé.

Nyní se pokusme vyprofilovat jakousi elementární typologii hlavních ženských postav na základě jejich charakterových vlastností a zobrazeného jednání, do něhož se tyto povahové rysy přímo promítají. Vzhledem k obrovské různorodosti a rozsáhlosti materiálu a vzhledem k omezenému prostoru v rámci této kapitoly se opět soustředíme pouze na několik nejfrekventovanějších a nejzajímavějších příkladů, které budeme opět podkládat ilustrativními citacemi z textů. V zásadě by se dalo tvrdit, že stejně jako jsme zjistili, že postavy v rámci jednoho příběhu většinou tvoří kontrastní páry, tak i hlavní hrdinky napříč všemi prózami v časopise můžeme uspořádat do vzájemně protikladných skupin, jak si to předvedeme v následujících odstavcích.

Na příkladu těchto ženských protagonistek můžeme zřetelně pozorovat, jak již zmiňovaná emancipace a nový styl výchovy jdoucí ruku v ruce s proměnami doby ovlivňují i postupně se měnící mentalitu dívek a žen.

Nacházíme zde hojně zastoupený typ snivé sentimentální a citlivé dívčiny, která se s oblibou oddává v romantických zákoutích rozkvetlých zahrad blouznivému snění a pasivně vyčkává, než si ji tam najde její vysněný nápadník a učiní ji na věky šťastnou, což se také mnohdy stane. Dalším příznakovým motivem je křehká, neprůbojná až unylá dívka, často zároveň i těžce nemocná.

Rovněž se tu objevují dívky a ženy, kterým osud na jejich bedra naložil až příliš těžký kříž, který musí s vypětím všech sil vláčet s sebou životem a pod jehož vahou často klesají až k zemi, nicméně veškeré nesnáze, které jim osud postaví do cesty, s útrpnou odevzdaností smířlivě přijímají, aniž by se pokusily o jakoukoli revoltu. Tento pomyslný Kristův kříž nabývá nejrozličnějších podob v závislosti na podstatě klíčového problému, o němž próza pojednává. Může to být nemoc či smrt v rodině, nevděk vlastních dětí, nepochopení ze strany rodičů, ústrky v zaměstnání, zrada blízké přítelkyně či milého, nevěra manžela, chudoba, existenční problémy apod. Takové hrdinky bývají často vypodobněny jako světice či mučednice, tiché trpitelky, jejichž život je jedna velká a nekonečná strastiplná cesta, ale ony i přes všechny rány osudu znovu ochotně nastaví životu tvář, aby jim ušetril další políček, aniž by žehraly na křivdu či nespravedlnost. „*Jak jsem já, já, ji, tu ženu, která prošla plamenným očištěním života, měl utěšovat?*“ (...) „*Nejsme na světě, abychom užívali, život je zlý očištěc pro chudé lidi, ale je třeba přijmout*

to břemeno života od Boha s pokorou.“ (K. W. Hradečnický, *Mučennictví života*, 1908) Na vznešenosti těmto mučednicky stylizovaným výjevům často dodávají i četné biblické aluze, které podtrhují paralelu s Kristovým utrpením: „*Na místo vínku svatebního vtiskl jí osud na hlavu trnovou korunu odvislosti a siroby.*“ (V. Lužická, *Vychovatelka*, 1894)

Naproti tomu se však v příbězích čím dál tím častěji vyskytuje pozitivně míněný prototyp rvavé energické samostatné a emancipované dívky či ženy, která nehodlá jen pasivně čekat, co jí osud nadělí, ale bere svůj život do vlastních rukou a aktivně bez ohledu na jakékoli předsudky či konvence se cílevědomě přičiní o to, aby získala vytouženého nápadníka, dosáhla kariérního postupu nebo si zajistila lepší životní podmínky. Jako příklad par excellence sebevědomé ženy, která se všem vyrovná muži a vyznačuje se velmi svérázným chováním, můžeme uvést Olgu (V. Lužická, *Amazonka*, 1908), přezdívanou díky svým vlastnostem „Amazonka“, přičemž této její originality dosáhl její strýc svou spartánskou výchovou. Olga umí mimo jiné řídit povoz s koňmi, provozuje všechny mužské sporty, kouří, hraje karty a věnuje se lukostřelbě, naopak neumí šít, vyšívat, vařit a hospodařit a lépe než ve společnosti klábosících dam se cítí v pánské společnosti u hracího stolku. A právě díky této osobitosti se jí podaří zaujmout svého budoucího manžela.

Vystupují zde i postavy žen, které z vlastního přesvědčení a navzdory všem dobovým stereotypům odmítají manželství, jelikož nechtějí zadat vlastní svobodu a stát se otrokyněmi muže, nechtějí mu sloužit, ale žít samostatně a podle vlastních pravidel. Zkrátka nespátřují v manželství a mateřství jediný smysl života a veškerý středobod ženina světa tak, jak by se správně slušelo podle dobových zvyklostí.

Dále se tu objevují i zaryté vlastenky a feministky, které neúnavně pracují pro národ a bijí se do krve za ženskou emancipaci. Jednou z nich je například i paní Blažena Žďárská (V. Lužická, *Krakonoška*, 1905), která se rozhodla zužitkovat veškerou svou učenost a dary ducha a která našla smysl svého bytí v poslání „*apoštolky ženského pokroku u nás*“: „*Povznesu celý kraj. Lid náš je křemen, jen třeba udeřiti a už srší jiskry. Povedu naše ženy, nebo jaké ženy, takový národ.*“

V některých prózách se emancipace projevuje jen v nenápadných, nikoliv však nevýznamných náznacích. Díky tomu, že se odváží Eliška (A. R. Husová, *Třešňový květ*, 1908) nebojí před očima všech porušit dávnověkou tradici, chopit se iniciativy, převzít na

sebe mužskou roli a prostřednictvím rozkvetlé třešňové větvičky v kostele na půlnoční o Štědrém večeru vyznat lásku tomu, do koho je zamilovaná, podaří se jí dát do chodu běh událostí a hned druhý den se dočká žádosti o ruku od svého vyvoleného.

Postupně narůstající feminizace společnosti je znatelná a dobře pozorovatelná i na vývoji žádoucích charakterových vlastností ženských postav. Zatímco v dříve vydaných číslech *Lady* ještě převažuje pasivita, pokora, adaptabilita, větší ochota přizpůsobit se vůli rodičů či manžela a větší sklon odpouštět utrpěnou křivdu, v pozdějších číslech je mnohokrát zdůrazňováno, že moderní žena není trpná, ale velmi hrdá a náležitě si zakládá na patřičné sebeúctě, což je vůbec její největší deviza, má ambice realizovat se a uplatňovat své vědomosti a dovednosti, má vlastní názor, vůli vzepřít se osudu i komukoliv, kdo by ji chtěl měnit k obrazu svému a není tak snadno uplatitelná planými sliby a sladkými slůvky. Pro takovou ženu je vůbec nejhorší morální ponížení a potupa, které nese velmi těžce, ale zároveň to tvrdým úderem vrací tomu, kdo ji takové pokoření způsobil a dá mu najevo svou morální převahu. Tohle všechno můžeme implicitně vyčíst z odlišného řešení stejných či velmi podobných dějových zápletek, jak si ukážeme níže ve zvláštní kapitole věnované právě jim.

Pokud vezmeme v úvahu jiné hledisko, mohli bychom taktéž hlavní ženské postavy rozdělit na kladné či záporné, přičemž toto černobílé vidění je opět motivováno ryze didaktickými účely.

Velice často se zde setkáváme s typem úslužné a pomáhající dívky či ženy samaritánky, která se obětuje pro druhé, často za cenu vlastního štěstí, a takřka na každém kroku činí dobro a skutky milosrdenství v jakékoli podobě v rámci svých individuálních možností pramenících ze společenského prostředí, rodinného zázemí či finanční situace. V případě chudých dívek se jedná například o péči o staré a nemocné rodiče, o zajištění výživy mladších sourozenců, o výchovu dítěte bývalého nápadníka, kterého dívka milovala, ale kterého jí odloudila její přítelkyně apod. Dcery aristokratických otců či zámožné vdovy se věnují konání veřejného dobra, ať už tím, že pravidelně přispívají značnými finančními obnosy na různé charitativní účely, nebo z vlastních zdrojů vybudují například špitál, kapli, knihovnu pro tovární dělnice či školku pro jejich děti a vůbec všemožně pečují o hmotné i duchovního potřeby dělného lidu. Jednak bez přestání aktivně

usilují o materiální zabezpečení chudých lidí, jednak přispívají k veřejné osvětě a pozdvižení kulturní úrovně prostých lidí. Všem provdaným ženám leží na srdci pouze blaho jejich dětí a manžela, jemuž obětavě zajišťují perfektní servis a rovněž oblíbeným opakujícím se motivem je mladá žena pečující o starého, nemocného a despotického muže, za něhož byla v mládí proti své vůli provdána, a přesto se o něj oddaně jako milosrdná sestra stará až do jeho smrti, vzdá se kvůli němu veškerých radostí a jakéhokoli kontaktu s vnějším světem, nechává si od něj líbit všechny nadávky a ústrky a trpělivě snáší veškerý nevděk, s nímž se její počínání neustále setkává.

Naproti tomu jako jednoznačné antihrdinky zde vystupují četné „ženy-vamp“, svůdné koketní a přelétavé „femme-fatale“, které dokážou pohláznit mužům hlavu, odvést spořádané otce a manžele od rodin, dohnat naivní svobodné mladíky na pokraj šílenství a dostat je přesně tam, kam chtějí, přičemž v zájmu dosažení vlastního cíle se neštítí jakýchkoli praktik a jsou schopné kráčet i přes mrtvoly, a to mnohdy doslova. Jejich překrásná tvář ostře kontrastuje s jejich zlou a bezcitnou povahou, arogantním a pohrdavým vystupováním, sarkastickým vyjadřováním a zcela zkaženou duší, padlou až na samé morální dno. Citujme alespoň jeden výstižný příklad za všechny:

„Bylo to svůdné, okouzlující stvoření ta Olga důchodních. (...) Všem mužům se líbila, byla koketní, živá, rozmarná. Toalety, divadla, koncerty, zábavy byly jediným jejím cílem. Láska byla jí věcí vedlejší, ona ani nedovedla opravdově milovati. Neznala lásky k vlasti, k lidem, ba snad ani pravé lásky k Bohu a k rodičům. Jejím utkvělým cílem bylo bohatě se provdat, mít kolem sebe přepych, nádheru a plným douškem užívat všech světských radovánek. Muži byli jen terčem jejího bujného, nezkrotného rozmaru a jejích břítkých, až dosti duchaplných vtipů. Lákala je ve svá osídla, aby za nějaký čas je odhodila, jako pohazovala necitelně zvadlé květy.“ (A. Linhartová-Rosmeisslová, *Tmavovlasý démon*, 1905)

Jako protiklad k těmto prostopášným a zhýralým ženám jsou naopak uvedeny mnohé příběhy s moralizujícím a poučným závěrem těch dívek, jejichž největší ctností je cudnost. V tomto smyslu nejvíce exemplární prózou, která je zároveň i jakýmsi didaktickým apelem na rodiče dospívajících dcer je drobná črta s názvem *Poupátko* (A. B. K., 1902). Pojednává krátký příběh o muži, který vyláká mladičkou dívku na milostnou schůzku pouze za účelem chvilkového pobavení, ale její cudnost ji nakonec nevědomky ochrání před jeho původně nekalými úmysly a je ušetřena trápení z nešťastné lásky, které by mohlo následovat.

„Žila v oné volnosti dívčí, jaká v oné době byla charakteristickou známkou výchovy dcer měšťanských, za heslem: „Dcery neuhlídáš, nevychováš-li ji v zásadách mravnosti a nezaseješ-li do duše símě cudnosti. Ctnostná dívka ochrání sebe samu bez dozoru. Ji chrání panenská důstojnost a čest.“ (...) Zachvacovalo ho přemocné kouzlo... Ne, to nebyla dívka pro zábavu a hračku. Vznešená panenská důstojnost bránila i drzému pohledu. Nebyl by se odvážil mluvit s ní o nějakém mlkování a za hubičku ji poprositi?! Ne, k tomu byla příliš vznešená, ač pouhá dcerka měšťanská. (...) Netušila, že vznešená důstojnost a panenská její nevinnost zachránily ji před velkým řetězem dalších žalů a trýzní opuštěné, zrazené lásky. Zvítězila a muž podlehl. (...) „To poupátko pro mne nevykvetlo a rozvitou růži utrhne jiný.“ A poupátko rozvíjelo se na slunci své tajné lásky v plnou, krásnou neporušenou růži.“ (A. B. K., Poupátko, 1902)

4.2.2 Vedlejší ženské postavy

V životě hlavních hrdinek, ať už dospívajících dívek, nebo mladých žen sehrávají velice důležitou roli jejich matky. Jedná se o velmi zkušené a zároveň většinou i osudem těžce zkoušené ženy, které si již prošly mnohými tragickými událostmi, ať už to bylo úmrtí manžela, ztráta některého z dětí, jejich vlastní těžká nemoc, která je sužuje a kvůli níž se stávají zcela závislé na pomoci svých potomků apod., a proto nejednou přistupují k životu s notnou dávkou skepse, ale zároveň i patřičného nadhledu a životní moudrosti, která jim umožňuje rozeznat důležité věci od nepodstatných, uvědomit si pravý význam životních hodnot a cenných priorit, které se snaží vštěpovat i svým dětem, a četné životní zkušenosti jim umožňují rozumět skrytým motivům jednání lidí či prohlédnout jejich nečestné postranní úmysly, které jejich naivní dcery zatím nejsou s to zaregistrovat. V životě svých dcer tedy zastávají nezastupitelnou úlohu průvodkyně životem, jejíž empatické oko je schopno prohlédnout i ta nejskrytější zákoutí zranitelné dívčí duše, aniž by ústa musela cokoli promluvit a představují pro ně jakýsi klidný přístav v rozbouřených vlnách života, kam se dívky mohou vždy bezpečně uchýlit a kde pokaždé naleznou jen bezbřehou mateřskou lásku, chápavé porozumění, laskavou radu i vlídná slůvka útěchy.

Vzájemná důvěra mezi matkou a dcerou bývá mnohokrát tematizována jako velmi cenný dar od života, který může mladou dívku uchránit mnohých neštěstí a jehož pravou hodnotu si dívka uvědomuje teprve, když tento otevřený vztah chybí. O této všeobecné pravdě se přesvědčila i hlavní hrdinka Běla prózy *Tchyně* (J. Sittová, 1902), která se kvůli tomu, že v mládí nenašla dostatečnou odvalu svěřit se matce, stala obětí nešťastné lásky,

když svou důvěru vložila v nepravého a touto svou chybou poučena se rozhodla následně vybudovat vztah se svou vlastní dcerou poté, co se sama stala matkou, na jiné bázi již od samého začátku, aby její dítě neopakovalo její vlastní chyby. Didaktický apel na čtenářky je tu zřetelně čitelný:

„Přísahala si, že všemožně se přičiní, aby milované své dítě zachránila přede všemi oněmi nezralými city, které velmi často jsou příčinou neštěstí. Prostředek našla. Jest to důvěra dcerušky k matce; neb záhy již učinila se přítelkyní a rádkyní dívky, tak že tato se vším upřímně nejdříve přichází k ní. Ovšem se musila snížit k dítěti, vniknouti do oboru myšlének jeho a s ním se stotožniti. Vyrůstala takřka s ní, až se s ní ocitla na prahu panenství. Působila ustavičně na dívku, pomalu jí vštěpovala náhledy vlastní, učila ji hleděti na svět ze stanoviska svého; ký div, když se dceři líbily jen osoby, jakých náviděla matka! Zkušenosti své pomalu též předváděla mladé mysli. Důstojnost její tím nikoliv netrpěla, vždyť byla rádkyní, a ta stojí vždy o stupeň výše než osoba, která radu přijímá.“

Mateřské pouto k dceři či synovi v případě hlavní mužské postavy bývá velice silné a matky se často srdcervoucně trápí nad strastmi svých dětí, aniž by jim mohly pomoci a jen bezmocně přihlížejí, jak si s nimi osud necitelně zahrává nebo jak se jejich děti nevědomky či dobrovolně ženou do záhuby. Životní útrapy jejich ratolestí nabývají různých podob, ale nejčastěji se jedná o nešťastnou lásku, nebo naopak neschopnost či nemožnost nalézt si životního partnera, případně náročné zaměstnání či vyčerpávající studium, které jim narušuje už tak dost podlomené zdraví a nejednou se dokonce matky stávají očitými svědky morálního pádu své dcery, ale spíše častěji dospělého syna, který zběhne ze studií a v hýřivých radovánkách promrhá veškeré rodinné jmění nebo uteče od své ženy a dítěte se svou milenkou, což je absolutní vrchol potupy nejen jeho manželky, ale i matky, a často jsou nuceny přihlížet i pomalému a trýznivému umírání vlastního dítěte, čímž je jejich životní tragédie dovršena a pomyslný řetěz nekončících útrap získává svůj poslední článek.

V případě, že z nějakého důvodu chybí v životě dívky matka, její výchovy se ujímá její teta, která je většinou schopná ve všech ohledech roli matky zastoupit, aniž by dívka pocítila jakýkoli rozdíl. Poněkud nestandardní podobu tohoto vztahu a vzájemného soužití, které se poněkud vymyká typickému idealizovanému modelu, a zároveň velice zajímavou psychologickou sondu do duší dvou žen odlišných generací představuje novelka Sofie Podlipské s názvem *Neuznaná* z roku 1894. Klíčový problém zde představuje morální

dilema mladé Katušky, která se rozhoduje, zdali má přijmout žádost o ruku velmi bohatého a vysoce postaveného nápadníka, leč morálně poněkud zkaženého, sukničkáře a navíc bývalého snoubence její nejlepší kamarádky, která jí nedokáže odpustit, že tento mladý muž k ní přeběhl, ačkoli Katuška je v tom zcela nevině. Dívka se nakonec v zájmu zachování přátelství rozhodne nabídku k sňatku odmítnout, což jí však teta nedokáže odpustit, je na ni zlá, nazývá ji nevděčnicí, častuje ji sarkasmy, ironismy a výčitkami a nakonec se s ní úplně přestane bavit a chce ji mít pryč ze svého domu. Katuška je z takto vyhocené situace nešťastná a myslí si, že se k ní teta takto chová proto, že není její dcerou. Ve skutečnosti se na ni však teta zlobí proto, že ji až moc miluje a chce ji vidět šťastnější, než byla v životě ona sama. Myslí si, že jí kamarádka nestála za to, aby kvůli ní takto obětovala vlastní štěstí, a navíc vidí v jejím osudu opakování toho svého, kdy také v mládí neuposlechla své rodiče a odmítla výhodnou nabídku k sňatku a zároveň si do své neteře projektuje vlastní neuspokojené životní ambice. Trápí ji, že nemá žádné jmění, aby mohla svou neteř zajistit do budoucna a má strach, že Katuška zůstane stejně jako ona celý život chudá a osamocená, a navíc se těšila na její dítě a nyní se cítila zároveň oloupena o své vlastní štěstí. Vlastně ji nenáviděla ze samé lásky. Obě se tak cítí nešťastné a potrestané a každá se o samotě utápí ve svém žalu, aniž by jedna věděla o pohnutkách chování té druhé. Cela novelka vůbec vyniká velmi výraznou a zajímavou psychologizací i dalších postav, díky níž značně vystupuje ze standardu ostatních próz *Lady*.

V některých prózách bývá role moudré rádkyně a dívčiny ochránitelky přisouzena její babičce, díky čemuž celá vícegenerační perspektiva nabývá třetí rozměr a rozšiřuje se tak úhel pohledu na daný problém. Tento generační střet se nejvýrazněji projevuje v románu na pokračování Věnceslavy Lužické *Podléška* z roku 1908, kde právě babička je představitelkou staré odcházející doby s jejími konzervativními názory na pracovní uplatnění dívek, chová ke všem novotám velký odpor a nejraději by viděla svou vnučku vdanou a zaopatřenou, zatímco babiččina dcera a matka hlavní hrdinky, sama všestranně vzdělaná, probuzená a energická paní, reprezentuje moderní dobu a horlivě usiluje o to, aby každá z jejích dcer získala náležité vzdělání, aby se v budoucnu mohla věnovat výdělečné profesi a byla nezávislá na muži. Je zajímavé, že vnučka, tedy představitelka nejmladší generace, která by zřejmě podle čtenářských očekávání měla vynikat nejprogresivnějšími názory, se však ztotožňuje se smýšlením své babičky a má pocit, že si

s ní rozumí mnohem lépe než s matkou, která ji do studia nutí proti její vůli. Postupně v průběhu románu však dojde k názorovému obratu hlavní hrdinky.

V některých případech se postava babičky zakomponovaná do děje stává jakýmsi odrazovým můstkem pro rozvinutí dalšího „příběhu v příběhu“. Stává se to tehdy, kdy se její vnučka ocitá v určité situaci, která se stává podnětem k rozvíření babiččiných vzpomínek, a tak například na pozadí milostné dějové linie své vnučky retrospektivně znovu prožívá svou vlastní mladistvou lásku, kterou už dávno odvál čas. Autorky se tak snaží zjevně demonstrovat, že zatímco časy se mění a dochází ke generační obměně, tak kulisy a situace zůstávají stále tytéž a historie se vlastně neustále opakuje ve stejné spirále, jen v nepatrných obměnách.

Neméně důležitou osobou, které má rovněž často značný podíl na utváření života hlavní hrdinky, je její tchyně. Je zajímavé, že navzdory nejružnějším předsudkům o tchyních všeobecně vžitých do povědomí v dnešní době, v jednotlivých prózách v *Ladě* vystupuje až na několik čestných výjimek postava tchyně vesměs v pozitivním světle. Je pravda, že v několika málo prózách docela věrně odpovídá tchyně dnešním stereotypním představám. Vystupuje zde jako matka oplývající slepou opičí láskou ke svému synovi a její snacha se jí nikdy ničím nezavděčí, ať už se zachová jakkoli, přesto v celkovém úhrnu všech próz převažuje tchyně coby kladná postava, ctnostná a šlechetná dáma s vysokým morálním kreditem upřímně milující svou snachu.

Ve výše zmiňované próze *Tchyně* se stává nastávající tchyně jakousi spojenkyní své budoucí snachy, která se jí svěří se svým pochybením mladické lásky, kdy vložila důvěru v nepravého a ten má nyní u sebe všechny její naivní dopisy psané v dosti dětinském duchu. Běla se obává, že by je nyní ze vzteku ze zhrzené lásky mohl použít jako důkaz a vystavit ji tak veřejné potupě a ona by v očích svého současného nápadníka ztratila úroveň. Paní Borecká si Bělu natolik oblíbí a přeje si, aby její láska k jejímu synovi došla šťastného naplnění, že se sama osobně zasadí o úspěšné vyřešení situace tím, že od jejího bývalého milence všechna psaníčka odkoupí, spálí je a ještě ho odstraní ze scény tím, že mu zařídí výnosné pracovní místo v zahraničí, za což jí je do smrti vděčný.

Dalším velmi často se opakujícím motivem, je situace, kdy se manžel zamiluje do nejlepší přítelkyně své ženy, která je jejím pravým opakem – oč je krásnější, o to více je

nestálá a přelétavá – a kvůli ní opustí svou rodinu. Jeho matka však stojí na straně své snachy, je nešťastná nad volbou svého syna, je jeho pochybením natolik psychicky zdrčena, cítí se tak potupena a vinna jeho špatnou výchovou, že brzy umírá. Její obětavá snacha o ni však nadále i v synově nepřítomnosti pečuje až do její smrti. Vztah mezi těmito dvěma ženami bývá někdy dokonce natolik úzký, že tchyně uděluje své snaše i cenné rady do manželství vycházející z jejích vlastních zkušeností s nevěrným mužem ve vlastním svazku manželském a snaží se na sebe převzít část péče o domácnost nebo o vnouče, aby přílišnou zaměstnaností ženy netrpělo mladé manželství, muž nebyl nespokojen a neměl tedy záminku hledat rozptýlení v náruči cizí ženy. Je až pozoruhodné, jak už v tehdejší době byly ženy moudré a jak měly odvážný a progresivně nadčasový recept na spokojený manželský život. I zde můžeme zahlédnout zřetelný didaktický podtext a apel na čtenářky *Lady*, když Věnceslava Lužická nechává svou tchyni v románu na pokračování s názvem *Krakonoška* z roku 1905 promlouvat těmito slovy:

„Milá Karličko, nestačí choti muže svého milovat, dobře hospodařit, děti ošetřovat! Muž chce v ženě vidět i v manželství milenku, která by jednotvárnost denního spoluzití oživovala svádívou touhou. Ó, mužové nemohou žít bez Ev. Toť jejich trestem za hřích dědičný. Vyzní to sice honosivě, zvolá-li se hrdě: „muž!“ Ale jsou při všem, čím vynikají ve světě, více méně velkými dětmi v rodině. Musí se s nimi také tak opatrně zacházet. Žena se chce líbit; chce slyšet, že je krásná, líbezná, chytrá, svůdná; ale muži zase jiná chvála hudbou do duše hlaholí. Jeho ctižádosti musí žena hověti. Žádá si, aby se mu všechno kořilo, všechno kolem něho točilo, aby žena věnovala mu čas a vyslechla ho, zatouží-li svěřovati se jí sdílně se vším, co ho těší i co ho souží a zneklidňuje a aby se mu obdivovala, když se mu něco podaří a snahy jeho korunovány jsou čestným výsledkem.“

Podstatnou součástí některých příběhů jsou i vedlejší postavy sester či o něco častěji kamarádek hlavních hrdinek, které mnohdy v ději fungují jako jakési jejich alter ego. Tyto generační soupeřnice protagonistek mohou vystupovat jako postavy kladné či záporné.

V některých prózách sehrává v osobním životě hlavní hrdinky její nejlepší přítelkyně dokonce ještě důležitější úlohu než její matka, jelikož se jí svěřuje i s těmi nejniternějšími problémy, přáními, touhami a nejistotami, většinou spojenými již tradičně s nějakým milostným trápením, přičemž před vlastní matkou by se styděla mluvit o těchto důvěrnostech. V takovém případě její kamarádka zastává roli té zkušenější a poučenější a

ochotně ji zasvěcuje do všech tajů lásky, které hlavní hrdinka ještě nepoznala a o nichž do té doby pouze četla v zamilovaných dívčích románech.

V jiných příbězích těmto vedlejšími ženským postavám autorky naopak přisoudily dosti neblahých úděl falešných či zrádných kamarádek, které se s hlavní hrdinkou přátelí jen za účelem zisku nějakých výhod, které mohou nabývat různých podob, například hůře situovaná vypočítavá dívka se „přátelí“ se svou lépe zajištěnou kamarádkou pouze proto, že v domě jejích rodičů nachází výhodný azyl, nebo dívka předstírá přátelství pouze proto, aby ji její naivní kamarádka zprostředkovala seznámení s mužem, do kterého jsou obě zamilované, přičemž ta naivní a méně průbojná svou lásku úzkostlivě tají před světem, zatímco ta dravější si snadno získá jeho náklonnost a nakonec se za něj i provdá, přičemž hlavní hrdinka pak touto křivdou celý život trpí.

A motivicky vůbec velmi oblíbené jsou u autorek konfliktní situace, postavené na vzájemném kontrastu dvou zcela odlišných dívek, kdy jedna představuje prototyp „femme fatale“, zatímco druhá je typická domácí putička, která má těsně před svatbou a nečekaný příjezd oné „osudové ženy“, která učaruje jejímu milému, zhatí veškeré její životní štěstí, když si muž mezi nimi zvolí právě onu svůdnou krasavici, se kterou uteče a hlavní hrdince, ačkoli hodné, milé, pracovité a obětavé, nicméně „šedé myšce“, zbývají jen oči pro pláč a prázdná náruč.

4.2.3 Hlavní mužské postavy a mužští partneři hrdinek

Hlavní mužské postavy se v poměru k hlavním ženským postavám vyskytují v prózách jen v minimální míře, proto jsme se rozhodli pojednat o nich souhrnně spolu s mužskými partnery hrdinek, kteří jsou s nimi neoddělitelně spjatí, jelikož mají většinový podíl na utváření životních osudů protagonistek.

Mužské postavy jsou vystavěny víceméně na analogických souvislostech vůči postavám ženským, proto při jejich charakteristice můžeme uplatnit vesměs stejná kritéria jako v kapitole týkající se hlavních ženských postav.

Co se týče věkového rozvrstvení, opět se většinou jedná především o muže mladšího věku v rozpětí přibližně dvaceti až pětadvaceti let. Nicméně v některých

příbězích vystupují i muži o něco starší, kteří už jsou již třeba ve věku třiceti nebo pětatřiceti let vdovci. Tento o něco vyšší věk velmi imponuje šestnácti či osmnáctiletým hlavním hrdinkám, neboť s sebou nese již určité životní i partnerské zkušenosti, jistou moudrost, stálé zaměstnání i materiální zajištění. Jak podotýká V. Lužická ve své próze *Poupě* (1908): „*Dívky v proudu rozpuku panenství a citů rády se připoutávají k mužům vážnějším, kteří jim více vévodí, než jinoši.*“

Postavy mužů středního věku jsou spíše výjimkami, nicméně i takové v příbězích nacházíme. Např. v próze *Stezky vyšlapané* Antonína Hrůzy (1905) se setkáváme s postavou profesora ve středním věku, který se vrací do místa svého rodiště u příležitosti pohřbu své matky, kde se setkává se svou dávnou láskou z mládí, se kterou se chtěl kdysi oženit, ale nakonec ze svatby sešlo, a nyní k sobě oba lidé opětovně nacházejí po letech cestu a i ve středním věku prožívají lásku se stejnou intenzitou. Nebo v novelce *Sedmihorská hvězda* (bez autora 1891) vystupuje starý mládenec v pokročilejším věku, který se v lázních bláznivě zamiluje do bohaté vdovy.

Muži jsou po vzhledové stránce podobně jako dívky téměř vždy vykresleni jako velmi atraktivní a přitažliví: „*Otto měl příjemný hlas, svědčící o povaze upřímné, modré, plně otevřené oko. Jeho způsob vyjadřovati se byl přímý a určitý ve styku s muži stejně s ním hodnoty, ale ve společnosti žen dovedly jeho oči dívati se přátelsky, ač ženám tuze nerozuměl, zabývá se jimi až dosud velmi málo. Vlasy hnědé nosil krátce přistřižené a zdravá, poněkud snědá tvář, ozdobená nevelikým, hnědým knírkem nad hořejším rtem, byla stále spíše nakloněna k úsměvu než ku truchlivosti. On jistě nebyl až dosud nešťasten, aspoň nikoliv nešťasten dlouho. Bylo mu jedenadvacet let.*“ (B. Valičová, *Šedým očím*, 1908)

V některých příbězích se však autorky stejně jako v případě ženských hrdinek snaží poukázat na skutečnost, že krásná tvář není automaticky zárukou dobrého srdce a že naopak tělesně postižený člověk může skrývat mnohem hlubší city a oplývat morálně vyššími kvalitami než nějaký na první pohled líbivý, leč povahou nestálý, charakterovými vlastnostmi nízký a citově vyprahlý floutek.

Několikrát se v prózách setkáváme s romantickým typem velmi podobným Hugovu Quasimodovi, který jen tajně sní o své Esmeraldě. Např. v próze *Hrbatcova píseň* (M. Vojčová, 1898) vystupuje postava hodného a laskavého, leč fyzicky zohyzděného a hrbatého domácího učitele, který navíc disponuje velkým hudebním talentem a krásným hlasem. Je zamilovaný do dcery zámeckého pána, u něhož je zaměstnán, ale svou lásku jí

nedává najevo, protože ví, že je už zaslíbená jinému. Jeho srdce nakonec puká žalem v kostele na její svatbě poté, co jí naposledy zahrál na varhany a se smrtí na jazyku se jí dojemně vyznává ze své lásky. Stejně tak v próze *Na letním bytě* (J. Bělská 1908) se setkáváme s postavou bezrukého muže, který se snaží své postižení skrývat před okolím, jelikož nesnáší soucit a jako potulný Ahasver věčně bloudí krajem z místa na místo tam, kde ho ještě neznají, a přitom nenachází klidu.

Někdy bývá tento kontrast zaměřen i opačným směrem. Např. v próze *Mánino štěstí* (A. Linhartová-Rosmeisslová, 1908) vystupuje postava doktora, který pod maskou uhlazeného a přitažlivého zevnějšku a zdvořilého vystupování na veřejnosti ukrývá svoji agresivní povahu a brutální chování vůči své ženě, na kterou dokonce neváhá vztáhnout ruku, když mu chce zabránit, aby odešel z domu za svou milenkou. Dokonce jí sarkasticky radí, aby si taky našla milence, aby pořád nemusela sedět sama doma.

Sociální status mužských postav opět zahrnuje celou škálu od chudých vesnických chlapců a statkářských synů, přes obyvatele maloměst, mladé muže pocházející z dobře situovaných buržoazních rodin až po aristokraty. Šlechtici v prózách vystupují vesměs jako negativní postavy. Jsou většinou prezentováni jako zhýralí, přepychem přesycení a životem a věčným cestováním znučení hejsci, kteří vyhledávají jen chvilkové milostné vztahy pro aktuální povyražení, a to dokonce i v případě, že jsou již ženatí. Děje se tak např. v prózách *Paní baronka* (O. Veselá, 1908) či *Fata Morgana* (V. Havlíčková 1891). Postava obdobného typu se objevuje i v *První bouři* (B. Mellanová, 1891), nicméně zde tento zpovýkaný šlechtic pod vlivem setkání s křehkou, nevinnou a ctnostnou chudou dívkou dojde poznání pravých životních hodnot a projde procesem změny svého charakteru k lepšímu.

Co se týče výdělečného povolání mužských postav, autorky si hodně potrpí na velmi vznešené a ušlechtilé, intelektuálně orientované profese. To znamená, že v prózách nejčastěji vystupují profesori, učitelé, právníci, lékaři, vědci, hudebníci nebo architekti, tedy se jedná o samá prestižní a vysoce ceněná povolání. V ideálním případě jde toto civilní zaměstnání navíc ještě ruku v ruce s „povoláním“ úspěšného básníka, který vydává své verše tiskem a odborná kritika na ně reaguje pozitivními ohlasy, tudíž se v jedné osobě snoubí rozum i cit, pokud jde například o spojení básníka a právníka či lékaře. V případě

stavitelů se navíc velmi často setkáváme i s jejich četnými cestovatelskými zájmy anebo jsou nuceni cestovat z podstaty své profese, jelikož jsou natolik žádaní, že získávají pracovní zakázky i v zahraničí. I tito muži však většinou disponují literárním talentem, a proto následně své zážitky z cest zaznamenávají v cestopisech, které vydávají knižně či časopisecky. Vystupují zde i postavy úspěšných velkopodnikatelů, průmyslníků a továrníků, kteří prosazují inovativní výrobní metody, jelikož měli možnost absolvovat studia v zahraničí a seznámit se zde s nejnovějšími trendy ve výrobě. Taktéž se zde objevují i postavy mladých studentů, kteří ze svých rodných vesnic a městeček vyjíždějí na studia do Prahy anebo se navracejí do svého rodiště, aby se zde pilně připravovali na složení státních zkoušek, přičemž se opět jedná povětšinou o studenty práv či medicíny. Není tedy divu, že pro takové muže, kteří disponují širokými vědomostmi, velkým intelektem a uměleckým nadáním, které jde ruku v ruce s ušlechtilou povahou a obvykle i atraktivním vzezřením, není problém okouzlit mladou nezkušenou dívku, která se do nich zamiluje na první pohled.

Kromě psaní poezie a cestování mají tyto mužské postavy s ženskými společné i volnočasové zájmy a aktivity. Podobně jako většina dívek a žen se věnují různým bohulibým činnostem uměleckého zaměření, jako např. hra na hudební nástroj, zpěv v kostele, četba umělecky hodnotné literatury, recitace básní apod. A stejně jako většina ženských postav se zabývají i charitativní činnosti nejrůznějšího druhu nebo alespoň se na ní účastní nemalým finančním podílem, případně se taktéž stávají členy různých filantropických spolků.

Stejně jako v případě ženských postav můžeme i mužské hrdiny rozdělit na jednoznačně kladné či záporné, případně na jakousi přechodovou skupinu, tedy postavy, které se vyznačují jistou charakterovou ambivalencí a v průběhu vývoje příběhu oscilují od dobra ke zlu či naopak.

Všechny typy mužských postav zmíněné v předchozích odstavcích jsou vesměs profilovány jako kladní hrdinové, jakési ztělesněné vzory ctností, kteří vlivem své silné a charismatické osobnosti přispějí k nějakému duchovnímu či morálnímu povznesení hlavní hrdinky, k její celkové kultivaci po všech stránkách a následně se jí stávají životní oporou.

Pak je zde ovšem velmi početná skupina ryze záporných mužských postav, které naproti tomu hlavní hrdinku strhnou s sebou do pomyslné propasti, doženou ji k různým zoufalým činům nebo ji totálně zruinují po psychické stránce a způsobí jí dlouhotrvající nevýslovné duševní utrpení. Ve většině případů se všichni vyznačují totožným proviněním, a to je nestálost ve vztahu, přelétavost a nevěra. Dalšími negativními jevy, které se v hojné míře u mužských postav projevují, jsou povrchnost, vypočítavost, přehnaný kariérismus a touha po penězích, která převáží nad láskou k partnerce, v důsledku čehož vymění chudou nevěstu, která léta trpělivě čekala na svatbu, za majetkově perspektivnější partii. Dalším negativním typem je despotický až terorizující manžel, který svou ženu z nejrůznějších příčin psychicky deptá a někdy dokonce i fyzicky atakuje. Rovněž se v prózách opakovaně vyskytuje postava zhrzeného nápadníka, který poté, co byl z nějakého důvodu svou vyvolenou odmítnut, jí vyhrožuje budoucím trestem.

Vůči tomuto jednoznačně černobílému vidění se poněkud vyhraňuje postava muže jakožto kajícího a napraveného hříšníka, který se vrací ke své ženě poté, co si uvědomil svou životní chybu, když odešel se svou milenkou. Nyní klečí morálně zcela pokořen a ponížen před svou ženou, syje si popel na hlavu a pokorně žádá o odpuštění. Tento typ tedy reprezentuje člověka omylného, chybujícího, nikoliv však nenapravitelného, člověka, který v důsledku vlastních chyb prochází jakýmsi vnitřním přerodem, prozřením a proměnou od původně negativní postavy ke kladné, tudíž původně právem rozzlobená čtenářka, která soucítí s podváděnou manželkou, nakonec začne v závěru příběhu s tímto upřímně a srdceryvně se kajícím viníkem bezděčně sympatizovat.

4.2.4 Vedlejší mužské postavy

Zatímco vedlejší ženské postavy tvoří nedílnou součást dějové linie velké části próz, vedlejší mužské postavy jsou mnohem méně četné, nicméně i ony sehrávají v některých příbězích významnou, leč mnohdy zároveň i tragickou úlohu. Jak jsme si ukázali v předchozích kapitolách, vztahy hlavních hrdinek k vedlejšími ženským postavám bývají téměř vždy velmi idylické, v případě mužských příslušníků rodiny už to tak zcela jednoznačně harmonické nebývá.

Protagonistky příběhů většinou vyrůstají pouze s ovdovělou matkou, ale v případě, že se jedná o úplnou rodinu, je zde patrný tradiční patriarchální model s výrazně dominantním postavením otce, který často vyvolává u členů své rodiny dokonce až strach a jehož vůle je naprosto směřodátná, zásadně se jí nikdy neodporuje a jeho přání je svaté a je nutné jej za každou cenu vyplnit, a to dokonce i po jeho smrti. Stín mrtvého otce se následně dál vznáší jako jakýsi děsivý přízrak nad celou rodinou, působí jako neustále všudypřítomná hrozba a brání tak ve štěstí svých dětí. A tak se také stane, že i když smrt despotického strýce uvolní ruce jeho neteři „Amazonce“ Olze (V. Lužická, *Amazonka*, 1908), kterou celý život vychovával jako vlastní dceru, a může se tak konečně svobodně provdat za muže, kterého miluje, stejně po svatbě není šťastná, protože si je vědomá toho, že se vdala proti vůli svého strýce, přičemž vzpomínka na něj dál stojí mezi mladými manželi jako němá výčitka, a Olga nakonec kvůli tomuto svému hříchu, jímž se provinila na památce zesnulého strýce, úplně přijde o rozum a dožene ji to až k sebevraždě.

K podobné situaci, kdy má dívka po smrti svého otce možnost se provdat, ale není si jistá správností své volby, dochází i v *Pražské krajčářce* (G. Pfeifrová, 1902). Vážnost situace je navíc podtrhnuta tím, že nápadník žádá svoji Kačenku o ruku u hrobu zesnulého otce. V noci má však Kačenka sen, jak ji oddal právě její mrtvý otec a vykládá si to jako znamení jeho souhlasu se svým počínáním, a tak je celá situace zdárně vyřešena. V některých prózách je úcta k zemřelému otci rodiny vyhrocena až do takové nesmyslnosti, že vehementní úsilí vyplnit jeho vůli přivede rodinu až na pokraj existenční tísně.

V próze *Kytara tetičky Lenorky* (V. Lužická, 1898) se snaží matka i sestry za cenu obrovských finančních vydání a usilovné práce udržet svého syna a bratra na studiích, jelikož to byl otcův rozkaz. Přestože tento závazek představuje pro celou rodinu obrovské břímě, sestry kvůli svému bratrovi přijdou o věno a ještě musí tvrdě pracovat, přesto neúnavně pokračují dál ve svém snažení, jelikož v bratrovi vidí otcův odkaz a neustálou upomínku jeho památky.

Někdy spisovatelky poněkud samoúčelně dosazují postavu otce pouze do úvodu příběhu, aby ho hned vzápětí nechaly zemřít, a tato událost následně slouží jako jakýsi osvědčený spouštěcí mechanismus, od něhož se dále odvíjí spád událostí v příběhu,

nejčastěji v důsledku tohoto otcova skonu dochází k náhlému zhoršení životní situace rodiny, které je třeba rychle řešit, jelikož spolu s úmrtím do té doby jediného živitele pochopitelně došlo k výraznému úbytku přísunu financí. A zde již nastává chvíle pro hlavní hrdinku, jejíž život nabere nový obrat, přebírá na sebe roli živitelky, stává se samostatnou a díky tomu si nalézá i své pevné místo v životě.

Pokud nejsou otcové od rodin takto surově odstraněni ze scény hned v úvodu samotnými autorkami, uchylují se dobrovolně v průběhu děje ke spáchání sebevraždy, a to z nejrůznějších pohnutek. Dobrovolný odchod ze světa volí i otec Alžběty z prózy *Paní baronka* (O. Veselá, 1908), který si na své dceři, kterou vychovával sám, velmi zakládá. Byl hrdý na její ctnosti, cudnost a dobré vychování, celý život ji chránil a obětoval by se pro ni. Jenže poté, co zjistil, že strávila noc se zhýralým sukničkářským šlechticem a nyní je pro smích celému městu, neunese tuto potupu a zastřelí se.

Jiný otec od rodiny, který působil jako správce panství, se zase zastřelí proto, že při účtování zjistil několikaletý schodek. Další psychicky neunese zprávu o úmrtí svého syna na tyfus v daleké cizině. Příčinou dalších sebevražd otců se stávají jejich nezvedení synové a zeťové, kteří jsou často dalšími negativními vedlejšími mužskými postavami.

Dalo by se říci, že tragédie jako od Shakespeara, mnohokrát dějově až dosti překombinované a těžko uvěřitelné, jsou v *Ladě* prakticky na denním pořádku. Stejně zajímavá je však i skutečnost, že k tomuto dobrovolnému odchodu ze světa se uchylují vždy pouze mužské postavy, ženské nikdy, což by zřejmě mohlo poukazovat i na morální sílu a nezdolnost žen, které jsou schopné unést jakkoli těžký osud, případně aktivně hledají možnosti řešení situace, zatímco muži se často chovají jako slaboši a vidí v tomto dobrovolném odchodu ze světa rychlou a snadnou únikovou cestu ze svízelné situace, aniž by se pokusili o nějaké řešení.

Zatímco matky většinou vystupují jako ochránitelky svých dětí, kterým neleží na srdci nic jiného, než aby jejich potomci byli v životě šťastní a našli pravou lásku, otcové se často chovají velmi sobecky, despoticky a úmyslně kazí svým dětem naději na šťastný život. A tak například uzurpátorský otec, který si cení víc peněz než spokojeného života, a tudíž urputně brání svému synovi oženit se se svou vyvolenou, jelikož její chudé majetkové poměry nevyhovují jeho představám o ideální nevěstě s velkým věnem, docílí

pouze toho, že původní synova láska k otci se změní v trpkost a hněv, syn uteče z domu, se svou milou se ožení navzdory otcovu zákazu a se svým otcem už následně až do jeho smrti nepromluví (A. Š. Ledecká, *Naše poklasná*, 1898).

Stejná výchozí situace zapříčiněná otcovým nesouhlasem s nemajetnou nevěstou je v prózách v *Ladě* nastíněna mnohokrát, přičemž řešení tohoto konfliktu jsou různá.

V některých případech se podaří otci tento neperspektivní sňatek, který by vinou nicotného věna mohl zabránit rozvoji synovy slibné advokátské kariéry, svému potomkovi rozmluvit „přátelským pohovorem“, který však zároveň odkrývá slabošskou povahu syna, neschopného postavit se silné otcovské autoritě, a stává se důkazem vrtkavosti jeho lásky, která rychle uvažá pod otcovým přísným pohledem a pádným slovem.

*„Otto chtěl sice namítati, že je to jeho intimní záležitost, ale pan Blažek zadíval se na něho zpod svých broušených skel tak vážně, že Otto zarděv se rozpaky, zůstal před otcem jako školák, který se byl čímsi provinil. „Vím, co chceš namítati, tak výbojní jsme byli také v tvých letech, milý hochu, ale uznáš přece, že mám jisté povinnosti vůči tobě, jisté povinnosti a práva, která si až dosud nedám upříti. Ale konečně chci jen tvému dobru, chci ti radit, jako zkušený muž mladšímu. Nemohu jí ničeho vytýkati, je to hodná dívka, vzdělaná a z dobré rodiny, ale je chudá, a ty rozhodně potřebuješ nejméně třicet tisíc zlatých, máš-li dobře začít. Buď rozumný. V tvých letech nechápeme ještě pravou lásku, ta přichází, přijde-li vůbec, až v letech pozdějších. A tu bys potom možná litoval, že jsi se připoutal k ženě, která se ti stala lhostejnou.“ (...) Ve dvaceti a několika letech snadno si dá člověk říci, není-li zvláštní pevnou povahou, a dívá se očima, které se zdají viděti lépe než jeho.“ (B. Valičová, *Šedým očím*, 1908)*

Jindy však tato otcova neústupná neoblomnost dožene mladý pár „*Až do hrobu*“ (E. Mrzenová, 1898), jak výmluvně naznačuje již sám název jednoho z mnoha podobných vesnických obrázků. Po vzoru Romea a Julie se oba mladí milenci, kteří si jsou vědomi bezvýchodné situace, raději uchýlí k zoufalé sebevraždě, než aby se vzdali lásky jeden k druhému.

Variaci na známý shakespearovský motiv zakázané lásky z důvodu dlouholeté vzájemné nevraživosti dvou zneprátených rodů využívá i próza s názvem *Láska soudce nejmocnější* (M. Králíková, 1908). Nicméně v tomto případě je celé téma pojednáno s notnou dávkou komické nadsázky. Celý spor vznikl kvůli naprosté malichernosti, přesto se otcové obou rodin nemohou vystát stejně jako Montekové a Kapuleti. Avšak v tomto případě celý příběh skončí vzájemným smírem a láska mezi potomky obou rodů se stává

podnětem k vyřešení sporu ke spokojenosti obou stran. Jedná se o jeden z mála případů, kdy jsou otcové vypořádání jako v jádru kladné postavy, které jsou dokladem toho, že i otcovská láska zná velké oběti a ráda je podstupuje, proto se nakonec nezpěčují pro blaho svých potomků tuto obět' v podobě vzájemného smíření podstoupit. Po svatbě ještě částečně přetrvávající nedůvěru obou otců nakonec úplně zničí narození jejich společného vnoučete a „*poté, sedávající každý po jedné straně kolébky s děťátkem, prou se láskyplně dědouškové opět; ale jen o to, do kterého rodu bude ten drobeček více podoben, a kterého dědečka bude více milovat.*“

Oblíbeným často se opakujícím dějovým motivem jsou vypočítaví a hýřiví mladí muži, kteří si berou za ženy dcery bohatých otců a následně promrhají toto rodinné jmění v bujarých radovánkách a v nákladných obchodech, přičemž tchán opět neunesse toto pokoření a vědomí rozprodaného majetku, na který se během spousty let tvrdě nadřel.

A stejně tak někteří synové nesplácejí příliš dobře otcovskou péči, přičemž někdy je na vině jejich zhýralého životního stylu i příliš blahosklonná a rozmazlující otcova výchova, která nebyla tak přísná jako u dcer. Syn si neváží podpory svého otce, místo studia se věnuje bujarému studentskému životu, rozhazuje peníze plnými hrstmi, nadělá dluhy a nakonec ze studií zběhne úplně, což je další morálně zcela neúnosná věc pro otce a zároveň se tento marnotratný syn stává i postrachem všech potenciálních ženichů svých sester, které tak kvůli němu přijdou o výhodné nabídky k sňatku.

Obdobnou paralelu jako v případě vedlejších ženských postav tvoří i zde falešní kamarádi hlavních hrdinů, kteří z naoko předstíraného přátelství pouze profitují a většinou svým přátelům splácejí jejich důvěru velmi odsouzeníhodným způsobem, ať už tím, že je okradou o větší finanční obnos, přizívují se na jejich slávě či výhodném majetkovém postavení, nebo jim přeberou nevěstu apod.

4.3 Časová a prostorová situovanost

4.3.1 Časová dimenze

Přestože v převážné většině próz v *Ladě* nenacházíme konkrétní časové určení, spousta indicií v textu, popisovaných reálií i nastíněná dobová problematika nám dávají tušit, že děj příběhů s největší pravděpodobností koresponduje s autorskou současností, tedy s dobou vzniku jednotlivých próz v posledním desetiletí 19. století a v prvních letech 20. století. Nicméně nacházíme zde i některé příběhy, které jsou situované do vzdálenější minulosti. Co se týče jejich námětu, v žádném případě se nejedná o zpracování nějaké historické látky, opět zde povětšinou nacházíme již dobře známé variace milostného tématu, motivy namlouvání, párování a svatby. Tato tematika není pojednána v zásadě žádným inovativním způsobem a nijak zvlášť se neliší od příběhů situovaných do současnosti, časový rámec posunutý do minulosti spíš plní funkci jakéhosi ozvláštnění příběhu. Jedná se především o cyklus Gabriely Pfeifrové nazvaný *Obrázky ze Staré Prahy* publikovaný v ročnících 1902 a 1905, kde autorka na začátku příběhu vybízí: „*Vmysleme se v prvá desetiletí devatenáctého století. Záhubné války napoleonské jsou ukončeny; rána po ráně se zaceluje (...).*“ A dále stručně popisuje historickou situaci a dobově společenský kontext zhruba před sto lety z pohledu tehdejších čtenářek včetně všech podstatných rozdílů, jimiž se tehdejší doba lišila od té současné. Autorka rovněž s poněkud nostalgickým a patetickým nádechem poznamenává:

„*Měníš se, měníš, drahá moje otčino, ty milá maticko Praho! (...) „Stará Praha“ čím dále tím více mizí z povrchu zemského, ustupujíc veleměstu v novém smyslu toho slova. Však i my dnešní Pražané nejsme již tím, čím byli obyvatelé těch starých budov; jiné jest naše smýšlení o přemnohých záhadách lidského bytí; „to byl středověk, my jsme moderní“, slýcháme i vyslovujeme často; širší máme rozhled, snad i citění naše jest jiné? Nikoli! Srdce lidské jest, abychom tak řekli, konservativní; jeho přání a tužby, jeho strasti a slasti od věků jsou tytéž, ty nedoznaly proměn!“* (G. Pfeifrová, *Obrázky ze Staré Prahy I. Pražská krajkařka*, 1902)

Autorka tedy zároveň jedním dechem poukazuje na to, že ačkoli časy a historické kulisy se mění, lidská povaha je ve své podstatě neměnná a problémy lidí jsou nadčasové bez ohledu na proměny doby, což dále dokládá svým příběhem, který ač zakotven v historickém rámci, jeho postavy řeší naprosto identické problémy, jimiž se zabírají i současníci.

Jiný způsob modifikace časového zakotvení příběhů představuje mnohokrát užívaný princip retra, který je ostatně oblíbený v každé době, dokonce i dnes, a to nejspíše proto, že čtenářům poskytuje vítaný únik od současnosti. Jako výmluvný příklad tohoto jevu uveďme maloměstský obrázek V. Lužické *Novoroční zábava* (1894) situovaný do času biedermeieru, který na začátku 20. století měl bezesporu příjemně uklidňující účinek. Tato kratičká próza je situována do buržoazního zámeckého prostředí a autorka v ní s poněkud ironickým podtónem líčí dosti zoufalou snahu mladé dívky z úřednické rodiny u příležitosti této zábavy polapit perspektivního nápadníka, jelikož ji už dlouho straší „příšera staropanství“. Nápadníka jí nakonec přebere obyčejná měšťanská dcerka a Fany se následně stává terčem posměchu přihlížejících dam. Autorka z pohledu již moderní doby popisuje zkosnatělou morálku středostavovské společnosti, jejíž členové se vyznačují patřičnou pýchou na svůj stav, úporně se snaží zachovat toto společenské uspořádání společnosti a pravidlo třídní neprostupnosti, brání se jakýmkoli novotám a úzkostlivě lpí na starých mravech a zvycích, přičemž měnící se doba je postupně připravuje o „zářivý paprsek slávy“. Autorka poukazuje na současnou dobu s tím, že dnešním moderním a emancipovaným čtenářkám, se už může tato překotná honba za mužem zdát směšná, i když i dnes je to v některých případech stále velmi aktuální téma, nicméně tenkrát v první polovině 19. století bylo dívkám mnohem hůře a zůstat neprovdaná byla vysloveně společenská hana.

Jiný druh retra, tentokrát nikoli červenoknihovnového, nýbrž realistické orientace se uplatňuje v próze *Z vypravování mého dědouška* Anny Š. Ledecké (1894). V retrospektivních vzpomínkách zde sledujeme osudy hlavní postavy dědečka, který vnoučatům vypráví o svém životě. Celý příběh se odehrává na pozadí venkovské scenérie a mnoha motivy připomíná Raisovy *Zapadlé vlastence*. V obou dílech je popisován život obyčejných venkovských lidí, přičemž postavy jsou mnohokrát dosti idealizované, nechybí ani odkazy na různé zvyky, tradice a pověry, popis místních krojů apod. Společný je i typ obrozeneckého faráře, písmáka, vlastence a upřímného Čecha a dědeček se stejně jako Raisův hlavní hrdina stává učitelským pomocníkem. Obrozenecké staromilství číší v díle Ledecké téměř z každé věty, autorka neopomněla zakomponovat ani již klasická staromilská klíše o tom, jak „náboženství se tupí, mateřská řeč hanobí, mladíci nechtějí studovat a neváží si práce svých rodičů“ apod.

Budeme-li dále uvažovat o časové situovanosti příběhů, nelze si nepovšimnout několika společných rysů, které se opakují napříč téměř všemi prózami v *Ladě*. Velmi často se děj příběhů odehrává na nějaký důležitý svátek cyklického roku, např. Vánoce, Velikonoce, Nový rok, Tři králové, dušičky apod. Mnohdy bývají rovněž tematizovány oslavy nějakého významného světce, např. kult svatého Jana Nepomuckého, Panny Marie atd. Oblíbený časový rámec příběhů tvoří také různé významné události spojené s lidovými tradicemi, jako je svatojánská či filipojakubská noc s pálením čarodějnic. U příležitosti oslav všech těchto mimořádných dní v roce obvykle dochází k nějakému zásadnímu zlomu v příběhu, k seznámení či k sblížení ústřední dvojice, přičemž brzy poté následuje svatba. Celý příběh je pak obvykle zakončen jakýmsi kratičkým epilogem, v němž se pomyslný kruh uzavírá a čtenářka se setkává s manželským párem opět v tentýž den přesně po roce, případně i po více letech, kdy se dozvídá, jak se jejich osudy dále vyvíjely. Většinou už tvoří šťastnou rodinu a tento výjimečný den spojený s nějakou specifickou tradicí je v jejich životě navždy zaznamenán jako stálá upomínka na počátky jejich lásky.

Důležitou úlohu v rámci vykreslení atmosféry celého příběhu rovněž sehrává roční období, v němž se děj odehrává. Specifická nálada a symbolika konkrétního ročního období je užita buď v souladu s celkovým vyzněním příběhu, např. smavé a nadějeplné jaro, melancholický podzim, ponurá zima, či naopak záměrně v kontrastu. Často se opakujícím motivem je protiklad veselé jarní přírody v plném rozpuku, která je již tradičním symbolem mládí, radosti a nových začátků, a těžce nemocné mladé dívky, jejíž krátký život se právě uprostřed tohoto běžně životaplného období chýlí ke konci a neměl už možnost rozkvést. Na tomto velmi drastickém a zároveň dojímavém protikladu autorky zároveň poukazují na jinou časovou dimenzi života, a to neustálý koloběh přírody, její stálost a záruku věčného řádu obnovy a naproti tomu pomíjivost a vratkost lidského života. V jiných příbězích naopak dané roční období úzce koresponduje s duševním rozpoložením či proměnou životní situace hlavní hrdinky. Zatímco na jaře to byla ještě naivní a rozverná dívčina, na podzim už je z ní předčasně zestárlá žena zbavená všech iluzí a životních ideálů.

Autorky vůbec s oblibou využívají časové období jednoho roku, případně někdy i více let, jako jakousi metodu stříhu, kdy se v jednom časovém bodě cesty hlavních hrdinů

z nějakého důvodu rozcházejí, aby se spolu následně s určitým časovým odstupem znovu setkali. Toto opětovné setkání se většinou skutečně zcela náhodně nějakým řízením osudu či vyšší moci, ale obvykle se odehrává ve stejnou roční dobu a mnohdy i ve stejném prostředí jako před rokem či před lety, jen životní situace, v níž se oba hrdinové nyní nacházejí, je úplně jiná, než když se viděli naposledy. Mnohdy v důsledku nějakých neblahých událostí, které mezitím proběhly, prošli i nějakou fyzickou či duchovní proměnou. Autorky se tímto kompozičním postupem zřejmě snaží poukázat na nadčasovou platnost přísloví, že „časy se mění a my se měníme s nimi“. Dočasné odloučení páru je mnohdy považováno za jakousi zkoušku síly vzájemného citu. Většinou oba lidé docházejí k tomu, že ani dlouhá časová odmlka a celková změna situace nedokázala oslabit jejich lásku a nakonec se vezmou, někdy však zjišťují, že už jsou po letech každý natolik jiný, že opětovné sloučení už není možné, tudíž jen nostalgicky vzpomínají na svoji ztracenou lásku a definitivně se rozcházejí.

Naproti těmto dlouhým časovým prolukám mnohdy autorky naopak kladou důraz na zachycení prchavých okamžiků, kdy pro zvýraznění celkové působivosti jejich síly s oblibou využívají tajuplnou atmosféru na pomezí dne a noci, která je navíc ještě doprovázena jakýmsi pnutím náboženského rázu. Tento okamžik jakéhosi mystického opojení a povznesení do nadpozemských sfér s sebou většinou přináší zásah jakési dějově nemotivované a blíže nevysvětlené „vis maior“, která náhle způsobí vnitřní přerod hlavní hrdinky, její vykoupení ze všech nesnází, dodá jí mravní sílu a dostane se jí rozřešení. Původně složitá situace se zdánlivě neřešitelným problémem se náhle jeví jako průzračně čistá, kdy je rozuzlení zcela nasnadě.

„Milka vstala po odchodu matčině. Z vesnice zavznívaly k ní zvony, vyzvánějící ku slavnosti Vzkříšení. (...) Šla k oknu, odkud mohla zcela dobře a jasně dohlédnouti k vesnici. Zámek, nejvyšší budova, byl již osvětlen a tu a tam užívala též kmitající světélka v domkách. Prodchnuta zbožným povznesením duše a ducha, sepjala Milka ruce. Na jasném nebi nebylo mráčku, v přírodě klid a ticho. Otevřela okno a naslouchala hudbě zvonů. V té chvíli děla se s dívkou velká změna, jako by celá její bytost slavila své znovuzrození a vzkříšení. Bylo jí, jako by skrytá, netušená v ní síla náhle se probouzela a ona s ní vyrůstala k výši nadoblačné.“ (V. Lužická, Podléška, 1908)

Taktéž právě v těchto emočně vypjatých magických chvílích podvečera mnohdy dochází ke sblížení ústředního páru, např. v novelce *Mařinka* (V. Lužická 1894) se tak děje

v momentě, kdy se během letního podvečera koná ve vesnici slavnost k uctění Panny Marie a k balkonu vily doléhá zpěv mariánských písní prostého lidu, odkud hlavní hrdinové pozorují celou pobožnost.

„Na obloze vyplul bílý měsíc, v krajině zavládlo tajuplné letní zášeří, když světlo denní zápasí s bledým svitem měsíce, ale vítězí a stále ještě převládá. A v tom neurčitém osvětlení působily tu pršky stříbrného světla měsíčního, tu kmitavé, červenavé plaménky kahánek rozžatých v oblouku nad sochou Panny Marie, které jako bludičky tam proskakovaly, zvláštním kouzlem. Stáli tiše, jako v začarování. Ona bezbranně poddávala se kouzlu této chvíle; on se chvěl strachy, že mžikem všechno zmizí, jako v báchorce. Nemohl se odloučiti. Kolem ní dýchalo to vůni čistoty a zase z ní vycházel žár, jakoby plameny šlehaly z jejího těla.“

4.3.2 Prostředí

Jednotlivé prozaické příspěvky v *Ladě* se vyznačují velice pestrou škálou různorodých typů prostředí, v nichž se příběh odehrává. Pokud bychom se chtěli pokusit o určitou typologii zobrazeného prostředí, měli bychom vzít v úvahu několik hledisek, a to geografické kritérium, hledisko interiéru a exteriéru a konečně sociální aspekt.

Na základě geografického hlediska můžeme prózy rozdělit podle toho, zdali se jejich děj odehrává v domácím či zahraničním prostředí. V tomto případě v souladu s výrazně vlasteneckou orientací časopisu naprosto převládají příběhy situované do české vlasti, ale nacházíme zde i několik poměrně zajímavých prozaických příspěvků, jejichž děj či alespoň dějové odbočky autorky umístily do cizích zemí. Takové prózy se zároveň vyznačují množstvím popisovaných cizích reálií, tradic, zvyků, způsobu místního odívání apod. Mezi nejvýraznější prózy s dějem situovaným výhradně nebo alespoň zčásti do cizího prostředí patří *Růže severu* (A. R. Husová, 1908) odehrávající se v Norsku, *Pro pobratima* (K. Zákoucký, 1891), příběh situovaný do bojovného prostředí povstalců a Hejduků roku 1882 v Bosně a Hercegovině, a *Americký strýc* (V. Lužická, 1898), kde již sám název napovídá, kam bude nejspíše děj směřovat. Je však třeba zdůraznit, že dokonce i do těchto cizokrajných příběhů se promítá silné vlastenecké cítění a autorky či autoři neustále užívají četné reminiscence a odkazy na českou zemi a do dějů se snaží za každou cenu naroubovat rozličné vlastenecké prvky.

A tak například hlavní hrdinka *Růže severu*, mladá Norka Ora Nicholsonová, která má díky své matce, pocházející z Čech, velmi úzký vztah k české zemi, tajně sní ve své rybářské osadě při fjordu uprostřed severské krajiny při zpěvu českých národních písní *Kde domov můj* a *Ach, není tu, není, co by mě těšilo* o svém princovi na bílém koni, ideálně ztepilém Čechovi, který si ji odvede do své vlasti a díky němuž bude konečně moci navštívit rodiště své matky. Tento vysněný pohádkový scénář se nakonec samozřejmě vyplní, tento udatný „princ“ z Čech ji čistou náhodou při svých cestách najde v její zapadlé vesničce a na první pohled se do ní zamiluje, jelikož tato nádherná „růže severu“ převyšuje všechny Norky svou krásou, kterou získala díky své příměsi slovanské krve. Ona se následně kvůli němu během chvilky naučí českou řeč, kterou až do té doby neznala, a on si ji brzy poté odveze k sobě do své rodné země, kde jí tento nápadník, povoláním architekt, na její počest nechá vystavět letohrádek v norském stylu, aby se cítila jako doma. Ora se rychle stane královnou místních společenských kruhů a na přání svého muže nosí i na doma svůj norský kroj, aby si navždy udržel onen uchvacující počáteční dojem z prvního setkání.

Stejně tak hlavní hrdinka, udatná bojovnice Marica Lazaričová (*Pro pobratima*), nachází svou životní lásku v hrdinném českém vojínovi, který ji vysvobodil z rukou mstivého lupiče Turka, a proto ani ona sama neváhá nasadit pro něj svůj život poté, co byl zajat povstalci a odvezen do hor, a vydává se ho zachránit.

Motiv národnostně smíšeného svazku je mezi autorkami vůbec velmi oblíbený a objevuje se v prózách opakovaně, přičemž láska často vzniká i mezi hlavní hrdinkou české národnosti a mladým cizincem, který však má opět nějakým způsobem blízký vztah k Čechům. Např. v *Pražské krajčářce* (G. Pfeifrová, 1902) se Belgičan Egmont zamiluje do sličné krajčářky Katušky, kterou ve své dílně v Praze zaměstnává Madame Ramier, společně s níž přicestoval do Čech. Egmontova belgická matka, přítelkyně Madame Ramier, se provdala za Čecha žijícího v Bruselu a oba rodiče následně vřele uvítají, když se dozvědí, že si jejich syn za ženu vyvolil právě Češku.

Národní hrdost bývá s oblibou demonstrována na příkladu toho, s jakým zapáleným nadšením cizinci obdivují naše hlavní město s celou jeho dlouhou historií a se všemi památkami, jako to dělá americký strýc ze stejnojmenné prózy, který přijíždí na návštěvu

ke své švagrové a bere s sebou i svou dceru, která je Prahou zcela okouzlena a následně zde zůstává na rok na zkušenou. Hlavním tématem této prózy je vzájemný střet evropské a americké mentality a rozčarování mladé americké dívky nad zastaralými a zkostnatělými evropskými poměry.

Pokud se děj próz neodehrává jako celek přímo v zahraničí, přesto v mnoha z nich velmi často nacházíme alespoň zmínky o různých zahraničních pobytech a cestách, které podnikají zámožní příslušníci šlechtického či buržoazního stavu. Jejich nejoblíbenějšími destinacemi se stávají především atraktivní místa s bohatou kulturní tradicí, jako jsou Benátky, Paříž a vůbec Itálie a Francie obecně. Cestování bylo běžnou součástí tehdejšího životního stylu společenské smetánky a poznávání cizích zemí zároveň sloužilo jako nezbytný doplněk vzdělání mladých dobře situovaných dam. Vzhledem k tomu, že mezi velmi frekventovaná povolání mužských partnerů hlavních hrdinek, patří práce architekta nebo továrníka, tito muži v rámci svého zaměstnání často kromě výše zmiňovaných zemí cestují rovněž do Ruska, Německa či Anglie jednak kvůli pracovním závazkům, jednak aby zde nabyli nové zkušenosti.

Kritérium interiéru a exteriéru bere v potaz skutečnost, zdali se příběh odehrává v nějakém prostoru ohraničeném čtyřmi stěnami, ať už se jedná o chudou vesnickou chaloupku, bohatý venkovský statek, měšťanský dům, buržoazní vilu či zámecké sídlo, nebo jestli v ději sehraává nějakou významnou roli i přírodní prostředí, ať už je to louka, pole, zahrada nebo les. Přírodní prostředí opět většinou slouží jako romantická kulisa seznámení či sblížení ústředního páru. K této situaci dochází buď zcela náhodně na pozadí venkovské scenérie či u příležitosti organizovaných společenských výletů do přírody, které byly oblíbeným způsobem trávení volného času biedermeierovské společnosti. Příroda však často vystupuje jako jakási samostatná bytost, někdy i výslovně personifikovaná, jako chápavý partner, který soucitně nabízí hlavní hrdince zmítající se ve víru rozjitřených citů svou všeobjímající náruč a rameno, kde by se mohla vyplakat.

„Chytila se zoufale za hlavu a začala tak hlasitě plakati, že celý les, jako by se nad ubohou ustrnul, zdál se, že pláče s ní. Větve stromů se třásly, svištěly a praskaly jako v úzkosti. Větrík, z večera slabý, začal nyní mocně vát. Sténal a naříkal s Alžbětou o závod. Psi vyli do temné noci a dívka byla šílenství blízka. Výčitky honily se jako příšery jejím rozpáleným mozkem.“ (V. Lužická, *Paní baronka*, 1908)

Příroda protagonistkám obvykle slouží jako poslední útočiště před zlým okolním světem, kam se mohou bezpečně uchýlit a dát průchod svým emocím, nebo funguje jako spojnice s na míle vzdáleným domovem. Hlavní hrdinky obvykle žijí ve velice úzkém sepětí s přírodním prostředím, jejich duše se nachází v dokonalé harmonii a souznění s duší přírody, která bývá často vypodobněna jako samostatný empatický organismus schopný porozumění a přizpůsobení se aktuální náladě hlavní postavy.

„Jitka spočinula na omšném kameni, útesu to blízke skály, za níž zurčel lahodně lesní potok. Bylo zde jako v pohádkové lesní kobě. V utěšeném tom místečku, kde vanul chlad a svěží lahoda křišťálového vzduchu, oddávajíc se blaživému pocitu volnosti a samoty Jitka odpočívala. Chvillemi zavanul větérek vůni mateřidoušky a rozkolébal přitom haluze zeleného jehličí a hned na to jakby rozezvučel se celý les. Duch Jitčin snoubil se s tóny té tajemné hudby, již nám věčně hudou chvějné hvozdu vrcholky.“ (J. Kalovská, *Příbuzné duše*, 1891)

Autorky i autoři vůbec s oblibou využívají prostředí tajuplného, až téměř „zakletého“ lesa, které se opakuje velmi často.

„Mohutné haluze, na nichž ležely bílé povlaky sněhové, visely dolů, štíhlé vrcholky stromů nehybně trčely k šerící se obloze. Jakási ztrnulost, taková nevýslovná nehybnost ve všem se tu zračila, jako by v ní všecko zde bylo zakleto. Nic jiného, jen ty černé smrky, široká bílá cesta, podle nich se zatáčející a nad ní pruh šerého nízkého nebe bylo tu k spatření. Stanul jsem. „To zakletí kdyby tak chtělo padnout také na tebe, duše má,“ napadlo mi. Podivná touha se ve mně vzedmula – touha po nebytí. Tak moci usnouti jako zde ten les – a neprobudit se víc. Aneb moci se rozplynout v bytost tohoto lesa, moci tak spojití své bytí nerozlučně s ním. (...) Ticho, klidno bylo v mém nitru. Jako by v ně vsutku padlo to zakletí, na všem kol tu ležící.“ (K. W. Hradečnický, *Mučennictví života*, 1908)

V příbězích se taktéž opětovně setkáme s kulisami, které jako by vypadly z děl psaných ve stylu romantismu, jako např. zbytky opuštěné rozbořené lesní kaple nebo „mrtvá křižovatka“ s černým křížem uprostřed lesní cesty, k níž se váže pověst o sebevrahovi, který ukončil svůj život z nešťastné lásky.

Autorkám a autorům próz v *Ladě* se podařilo působivě vykreslit několik stěžejních druhů prostředí, které úzce souvisí se sociální hierarchií společnosti a které se v zásadě pravidelně opakují a v celkovém úhrnu všech sledovaných ročníků časopisu jsou rozvrstveny víceméně rovnoměrně. Jak již bylo naznačeno výše, všechny prózy v *Ladě* předkládají čtenáři relativně věrohodný průřez napříč celou dobovou společností a jako celek vytvářejí pestrou mozaiku přinášející osudy lidí z vesnic, maloměst, menších

okresních i většího krajských měst až po Prahu s mnohdy velmi podrobnými popisy jejich konkrétních lokací a rozlehlá zámecká sídla či malé letohrádky na blíže neurčeném místě, přičemž každé prostředí s sebou nese i své vlastní možnosti a specifické problémy, úskalí i radosti, které se stávají předmětem dějových zápletek. Nicméně i přes prezentovanou věrohodnost je v mnoha případech třeba přistupovat k četbě s určitou dávkou nadhledu, jelikož někdy bývá výsledný obraz prostředí poněkud zkreslen pisatelovým jednostranným a schematickým pohledem.

Autorky se s oblibou uchylují k již tradičnímu vlasteneckému klišé, kdy je česká vesnice nadmíru idealizována.

„Každý zná typ české horské vesnice. (...) V dálném pozadí táhne se věnec hor, jako širokým štětcem, modrošedou barvou nakreslených, zakončující dekorační linie. Mezi lesy hustými a tmavými na horském pásu rýsují se staré zříceniny a pod nimi vesničky, všechny sobě podobné, jako by vzaty byly z pohádky o trpaslících. A žijí v nich lidé bodří, samá srdce dobrá. Putuje člověk takový dálným krajem, projde mnoha místy; nikde se mu nelíbí tak, jako ve vesničce pod horami. Tak přivyknou ti lidé rodnému místu, zděděným hroudám, které mnohokrát skropili svou krví, potem i slzami.“ (J. V. Suk, *Honbou za klamem štěstí*, 1908)

Tento přívětivý obraz „malého světa“ je postaven do přímého kontrastu ke zhýralému a mravně zkaženému životu v Praze, která představuje „velký svět“, v němž se člověk snadno ztratí a zároveň přichází o všechny své dosavadní iluze.

„Asistent Krysta vstoupil do osvětleného sálu dvoran žofinských. Nikdy ještě na plese velkoměstském nebyl, vše bylo mu nové, vše tak netušené, zajímavé; rozhlížel se kolem s jakousi stísněností, omámila jej ta záře nesčetných světél, nádherná dekorace sálu, pestré úbory dam. Asistent Krysta pocházel z venkova, neznal hluku a reje velkoměstského. Stálo ho to mnoho sebezapření, než odstranil ze své mladé duše všechny ideály, kterými se těšil a hýčkal po celou dobu studijní. (...) Byl jmenován asistentem, přeložen byl k ředitelství do Prahy, kde nastával mu jaksi nový život. Přišel do nezvyklých poměrů a zdálo se mu, že je někde v divadle, kde hrátí má herce, herce dosti nejapného a herce úlohy poslední, úlohy nejmenší. (...) Vzpomínal, ano snil přímo o těch prostých a něžných zábavách venkovských, studenty pořádaných, kde vše bylo tak milé, útulné, kde se všichni znali; vzpomínal na tu srdečnost a srovnával s tímto plesem, kde děje se všechno škrobeně, dle pravidel, kde není upřímnosti, ale vše podrobeno jest přísné kritice starých gardedam.“ (J. Refield, *Šťasten odešel...*, 1905)

Podobným způsobem mnohdy tendenčně straní chudým vesnickým domácnostem, které bývají vnímány jako jakýsi středobod okolního dění, centrum života, místo, kde se konají různé schůzky omladiny, místo upřímné a družné pospolitosti. Naproti tomu bohaté

buržoazní vily či zámecká sídla bývají líčeny jako místa přetvářky a neupřímnosti, mnohdy dokonce až jako vězení, v němž se obyvatelé nemohou svobodně nadechnout, a veškerý okolní přepych je dusí, místo aby jim přinášel kýženou radost a potěšení.

Podobně pokřivený obraz často autorky přisuzují též maloměstskému prostředí, které mnohdy nahrává prózám psaným v poněkud ironizujícím duchu. Satirický osten je znatelný již z některých užitých toponym, jako je např. Pokrokov (B. Ostrá, *Paní doktorová*, 1894) v rámci cyklu mnoha „maloměstských črt“, přičemž tato drobná próza si bere na mušku ono dobře známé strojlství žen, které vede národ do záhuby. Maloměsto bývá často také líčeno jako prostředí, v němž vládou samé klevetivé ženy, které okolo sebe šíří jen závist, klepy a pomluvy, a kde se příkládá obrovská váha veřejnému mínění a úsudku jiných lidí, kteří neustále pokradmu pozorují své sousedy, vměšují se do jejich záležitostí, přivlastňují si právo kriticky soudit jejich životy a nesnesou jakoukoli odchylku od dobových konvencí a od toho, „co se sluší“ a „co je správné“.

Podobně uzavřený „malý svět“, který existuje sám pro sebe a který funguje na podobných principech, představují opakované lázně Sedmihorky. Tyto lázně bývají popisovány jako jakési divadlo, kde se hosté, zejména dámy, chovají jako herečky, přetvařují se jedna před druhou a vyhledávají krátkodobé vztahy pro chvilkové pobavení.

Dalším velice oblíbeným prostředím jsou různé taneční zábavy, ať už venkovského či maloměstského rázu, ale častěji spíše atraktivní plesová atmosféra vyšší společnosti situovaná do velkolepých zámeckých sálů a velmi často na pražský Žofín. Toto prostředí je obecně vnímáno jako místo velké koncentrace falše a neupřímné přetvářky, jak jsme si již ukázali ve výše zmíněném úryvku. Prakticky všechny příběhy odehrávající se v tomto prostředí mají jedno shodné téma, a to je nezávazný flirt, ať už iniciovaný ze strany muže či ženy a kritika jeho povrchnosti, nečestnosti, nemravnosti a nízkosti. Nicméně autorky i autoři ho v souvislosti se svou snahou po estetizaci, často až s parnasistním příděchem, využívali s velkou oblibou.

Taktéž je velmi zajímavé pozorovat, jakým způsobem autoři pracují s proměnami časoprostoru v souvislosti s vývojem příběhu a s proměnami hlavní hrdinky, která se dostává z jedné životní etapy do druhé a která si v životě prošla nějakou traumatizující zkušeností. Typickým příkladem takto vystavěného příběhu je kratičká próza *Říjen*

Oldřicha Krůčka z roku 1908. V první části příběhu se vypravěč setkává s hlavní hrdinkou Evou uprostřed rozkvetlé jarní přírody na hrázi rybníka. V této prvotní fázi je Eva ještě mladá nezkušená dívka oplývající mnoha ideály a sny do budoucnosti, toužící po čisté opravdové lásce. Následně se s ní vypravěč setkává až po roce během pošmourného podzimu v centru Prahy. A stejně jako se změnily časové i prostorové kulisy příběhu, prošla proměnou i Eva. Cítí se podobně jako pošmourný podzim – její původní fyzická краса zmizela v nenávratnu, je vnitřně „pošpiněná“, ponížená, zbavená všech iluzí a „zkažená“ stejně jako okolní velkoměsto. Za touto její změnou k hrošímu stojí její věrolomný milenec, který ji pouze využil a pak ji opustil a nechal samotnou s malým dítětem. Celá atmosféra dvojího setkání je navíc ještě umocněna protikladem slunného odpoledne a ponurého večera.

„Dostala místo u nás na jihu, v takovém malém pošumavském městečku. Byla spokojena! Vždyť v tom městečku, které nemá ani tři tisíce obyvatel, žije se tak šťastně, bez bojů. Zde se necítí bolest, které s rafinovanou krutostí dovede připravovati puch velkoměsta. A není ani možno, aby ti lidé tam nežili šťastně. Připadá mi ta krajinka jako ráj, odloučený od celého světa, kam nedošplíchává nářek milionů. (...) Bylo jaro, když jsem Evu poznal. Chodívala nejraději po hrázi rybníka, kde rostly košaté lípy a rozsochaté akáty. Byl to takový intimní koutek, kam málokdo zabloudil. (...) Eva stála nachýlena nad vodou rybníka. Byla tak krásná v těch bílých, pracích šatičkách, které slušely jejím plachým laním očím. Květy akátu se zachycovaly na jejích tmavých splývajících vlasech... „Indická princezna!“ zašeptl jsem mimoděk. (...) Evu neviděl jsem rok. Až jednou, v říjnu, chodím k večeru po Františkově nábřeží. Stála u zábradlí a dívala se na Vltavu. Nevěřil jsem svým očím. To nebyla ona! Postava trochu shrbená, tváře bledé a vpadlé, jenom ty lani velké oči byly její. (...) Takovou lítost jsem cítil s tím jejím zakrváceným srdcem, protože důvěřovalo, protože se podávalo s láskou a oddaností! (...) Byla už tma. Lampy plynové stříkaly do ulic své bělavé světlo, dlažba se leskla a chodci vypadali ve svých havelocích jako děsivé nějaké nestvůry, které vylézají z tmavých propastí... To byla taková hustá a neproniknutelná mlha. (...) A mlha padala v drobných píchavých kapičkách, taková studená a černá. To plakal říjen!“

4.4 Dějové zápletky

Jako velice důležitý poznatek se ukázala být skutečnost, že dějové zápletky v *Ladě* nelze jednoduše převést na společného jmenovatele, jak by teoreticky bylo možné v běžné červenoknihovnové četbě a jak to ukazuje Dagmar Mocná ve své *Červené knihovně*. Autorce této studie se podařilo vyprofilovat tři fabulační modely, na nichž stojí prakticky veškerá četba tohoto žánru, a to sociální fabule (příběh milenců z různých společenských vrstev), fabule nelásky (původní nenávist mezi dvěma lidmi se změní v hlubokou lásku) a fabule vzestupu (původně „šedá myška“ se vlastními silami vypracuje v úspěšnou ženu a tím si získá obdiv a lásku mužů)⁶. Ačkoliv bychom v několika příbězích v *Ladě* mohli identifikovat sociální fabuli či fabuli vzestupu, jedná se spíše o sporadické záležitosti a mnohdy přitom ani nejde o hlavní dějovou linii, ale pouze o jeden z řady motivů. Romány na pokračování v tomto časopise se totiž vyznačují množstvím peripetií, dějových odboček a často se v nich skrývá i několik různých mikropříběhů, kdy sledujeme souběžně osudy několika postav, eventuálně se dozvídáme, co předcházelo hlavnímu příběhu. Rozhodně se ale nejedná o natolik výraznou převažující tendenci, abychom mohli příběhy v *Ladě* snadno roztrždit do nějakých společných fabulačních schémat. Přestože je tedy pravdou, že se bez milostného tématu neobjede až na výjimky téměř žádná próza, zároveň je nepopíratelným faktem, že tato tematika se vyskytuje v množství nesčetných variací a takřka pokaždé se za milostnou linií příběhu skrývá nějaké „vyšší poslání“, které by mělo čtenářky donutit k zamyšlení. Naproti tomu kratší prózy sice neposkytují tak velký prostor pro rozvinutou fabulaci jako romány na pokračování, a tudíž vyžadují hutnější vyjádření, nicméně oč je kratší rozsah, o to zajímavější pointa se často skrývá na konci příběhu a o to naléhavěji rezonuje celkové vyznění příběhu.

Tyto fenomény tedy zjevně svědčí o tom, že Věnceslava Lužická coby redaktorka *Lady* měla přece jen výrazně vyšší nároky na své přispěvatele než redaktori pozdější meziválečné *Hvězdy* či *Večerů pod lampou*, kde již variabilita zápletek měla klesavou tendenci a jejich stereotypnost byla značně větší. Z toho vyplývá, že *Ladu* můžeme stále mnohem více považovat za skutečnou literaturu v pravém smyslu tohoto slova než za

⁶ MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. Praha: Paseka, 1996, s. 96 – 97.

pouhé čtivo, jak by se daly označit výše zmiňované časopisy z pozdějšího období. Na druhou stranu je však současně třeba podotknout, že takřka bezvýhradné soustředění se na milostnou tematiku, byť s neopominutelným přesahem do dalších témat, jak jsme se již zmínili v první kapitole rozboru a který v jiné četbě pro ženy chybí, z *Lady* činí významný zdroj inspirace, z něhož ve své tvorbě čerpají autoři pozdějšího období, a předpolí pro meziválečnou červenou knihovnu, na němž staví tito následovníci, kteří však už bezesporu nedosahují takových literárních kvalit jako autoři a autorky v *Ladě*. O neoddiskutovatelné skutečnosti, že četba pro ženy v časopise *Lada* neobsahuje žádný brakový literární materiál a patří k těm náročnějším, vypovídá již samotná autorská základna, která obsahuje mnoho jmen, jež mají v literárním světě patřičný zvuk a jež jsou sama o sobě zárukou umělecky hodnotné literatury, například již sama redaktorka a autorka řady románů na pokračování Věnceslava Lužická, Sofie Podlipská a jiní. Jako další důkaz toho, že se jedná o četbu vyšší úrovně, slouží fakt, že *Lada* obsahuje i mnohé texty laděné úvahově, často až filozoficky, nebo vysloveně básnické prózy bohaté na množství složitých metafor.

Zatímco v kapitole věnované tematice jsme se zaměřili na nastínění stěžejní problematiky spíše v obecnějších rysech, v následující části textu se již budeme pohybovat v konkrétnější rovině dílčích dějových zápletek, které autorkám a autorům slouží jako nástroje realizace dané problematiky. V prózách se často setkáváme s tím, že stejné téma je v pojetí různých autorů pokaždé ztvárněno z poněkud jiného úhlu pohledu, případně téměř shodně se vyvíjející dějová zápleтка má v různých příbězích odlišné vyústění.

Jak již bylo zmíněno, jedním ze zásadních témat, která jsou v časopisu mnohokrát nastíněna, je problematika manželské či partnerské nevěry ještě před svatbou a její dopad na psychiku ženy. Můžeme považovat za poměrně progresivní myšlenku, že se autorky odhodlaly k detabuizaci tohoto společensky neúnosného jevu, jelikož až do té doby se o tomto tématu taktně mlčelo a ženy se o něm styděly mluvit. Je velmi zajímavé sledovat, jak odlišně se tohoto problému chopily různé autorky a jak se liší reakce a způsoby řešení této situace v podání jejich hrdinek.

V próze nazvané *Mánino štěstí* (A. Linhartová-Rosmeisslová, 1908) musí mladá manželka už rok po svatbě čelit této pro ni velmi traumatizující zkušenosti. Její manžel navázal pravidelné styky s jinou ženou a s tímto svým záletnictvím se navíc netají před

celým městem. Jeho manželka pak kvůli své ztracené životní lásce nevýslovně trpí, je vystavena před zraky lidu veřejné pohaně a musí snášet pomluvy a posměšky svého okolí, jako by to snad byla její vina, že si nedokázala udržet manželské štěstí. Cítí se ponížena až do morku kostí, ale na druhou stranu jen pasivně vyčkává s rukama v klíně a prakticky nijak kromě krátkého pohovoru se svým mužem se nesnaží o svou lásku zabojovat. Vzhledem k tomu, že nevidí jiné východisko z této nepříjemné reality, nakonec volí dobrovolný odchod ze světa pomocí otravy morfiem, který je pro ni vzhledem k dobovým poměrům přijatelnějším řešením než potencionálně hrozící rozvod. Tragičnost celé situace a ironie osudu je ještě umocněna tím, že tato smrt jejím mužem ani trochu nepohne, i když je za ni zodpovědný a jeho milenka reaguje velmi sarkasticky s tím, že podle ní byla jeho žena vždycky „trochu výstřední“.

V podobném ironizujícím duchu je vůbec shodně zakončeno více prozaických děl s obdobnou zápletkou, která se točí kolem nešťastné lásky a jejich fatálních sebevražedných důsledků pro jednoho z ústřední dvojice. Na drastický výjev, kdy krásná, leč naprosto bezcitná „femme fatale“, najde svého bývalého milence, kterého bezcitně odkopla poté, co ji přestal bavit, v lese s prostřelenou hlavou, reaguje slovy: „*On byl vždy tak sentimentální, ten Vlád'a.*“ (A. Linhartová-Rosmeisslová, *Tmavovlasý démon*, 1905) Obdobně končí i hlavní hrdina prózy *Šťasten odešel* (J. Refield, 1905), který s úsměvem na rtech odchází ze světa poté, co zjistil, že se stal obětí nic neznamenajícího flirtu té, kterou z celého srdce miloval a která dala přednost zámožnějšímu nápadníkovi, nicméně odchází „šťasten“, jelikož si s ní alespoň mohl zatančit na žofínském plese.

Stejně téma manželské nevěry je nadneseno též v drobné črtě *Nadělení mikulášské* (M. Weisslová, 1898). V tomto příběhu manžel odešel se svou milenkou neznámo kam a nechal svou ženu samotnou s malou dcerkou. Přestože i tato manželka je celou situací nesmírně zdrčena, přesto nepropadá depresi, neustává ve svém životním snažení a přebírá na sebe roli matky samoživitelky. Poté, co se nakonec manžel a otec po několika měsících vrací ke své rodině v den svatého Mikuláše, připraví své dceři ten nejkrásnější mikulášský dárek v podobě svého návratu a jeho manželka ho přivítá s otevřenou náručí.

Totéž téma odchodu manžela s mladou milenkou je zpracováno rovněž v románu na pokračování *Krakonoška* (V. Lužická, 1905), kde tvoří jednu z ústředních dějových linií

příběhu. Dokonce i motiv matky ponechané o samotě s malým dítětem je tentýž. Nicméně v této rozsáhlé próze se již výrazně projevuje odhodlaný emancipační duch doby. Manželka taktéž celou situaci snáší velmi špatně a před okolím se snaží nepřítomnost nevěrného manžela utajit pod zástěrkou dlouhodobé služební cesty, jelikož se jednak cítí ponížena a stydí se, jednak chce před lidmi zachovat manželovu tvář čestného muže.

Nicméně Lužická přináší v tomto díle velmi významný inovativní prvek: manželova nevěra se v tomto případě stává impulsem k uvědomění si vlastní hodnoty ženy, k jejímu osamostatnění a de facto i podnětem k jejímu společenskému i duchovnímu vzestupu. Vzhledem k tomu, že její manžel byl zámožným továrníkem, je nucena na sebe převzít řízení celého podniku, v důsledku čehož si rozšíří své vzdělanostní obzory, seznámí se se sociální realitou pracujícího lidu a stává se zcela samostatnou, na muži nezávislou osobností a následně dokonce i jakousi „osvícenou“ reformátorkou v kraji, jelikož se jí podaří vybudovat školku pro děti dělnic, knihovnu pro šíření osvěty a přispěje i ke zlepšení chodu celého závodu. Poté, co manžela odvrhne jeho prostopášná milenka, která na svých záletech potkala výhodnější partii, se tento zostuzený muž vrací poníženě domů, kaje se a žádá svou ženu o odpuštění. Zde však není závěr tak přímočarý jako ve výše zmiňované próze. Jeho žena mezitím v době jeho nepřítomnosti prošla zásadním přerodem a místo pokorné a úslužné domácí „puťky“, kterou předtím opustil, nyní před ním stojí sebevědomá žena plná životního odhodlání a vědomá si vlastní ceny, pro niž není dlouho vůbec lehké odpustit a zpočátku tuto možnost zcela odmítá. Autorka zde tedy dává prostor k velkolepě vyznívajícimu triumfu moderní hrdé ženy, která doznala svého morálního vítězství a pokořila muže až na samé dno.

Případů, kdy se hlavní hrdinka nedokáže a ani nechce povznést nad svou hrdost a nevěrného muže potrestá tím, že ho odmítne přijmout zpět, bychom v *Ladě* našli mnohem více. Tuto skutečnost bychom mohli považovat za jednu z dalších odlišností od typické červené knihovny, kde by na konci dle pravidel tohoto žánru přes všechny peripetie obvykle následovalo smíření.

V kapitole o tematice jsme se rovněž zmínili o tom, že autorky i autoři taktéž rozvíjejí motiv lásky věkově nesourodé dvojice. Tato problematika je opět pojednána různými způsoby. Případem tragické lásky je příběh starého, leč důvěřivého a bezhlavě

zamilovaného vdovce do výrazně mladší dívky (J. Kratochvílová, *Dobrák*, 1908), která si ho vzala jen pro peníze, ačkoliv on věřil, že ho bezmezně a upřímně miluje. Jeho deziluze a tvrdé prozření následně končí sebevraždou.

Nicméně například v próze *Jiřinka* (bez autora, 1902) je naopak manželství poněkud starší ženy a mladšího muže líčeno jako velmi idylické a harmonické, kdyby však nebylo předčasně ukončeno mužovou smrtí. Hlavní hrdinka si v tomto příběhu jde cílevědomě za svým štěstím a za svého vyvoleného se provdá navzdory posměškům všech maloměstských lidí, kteří si vzhledem k jejímu věku a jménu tropí legraci z toho, že „*jiřinky kvetou na podzim a ona se chce snoubit s jarem*“.

Poněkud ironicko-humorným tónem vyznívá tajná touha starší ženy, která si dělala zálusk na mladého domácího učitele své dcery. Poté, co při pokusu o polibek vyjde najevo, že učitel miloval právě dceru, rozezlená a zklamaná matka ho okamžitě připraví o místo.

Některé „zamilované“ příběhy jsou záměrně psány ve velmi komickém duchu a tím, že jsou vloženy mezi prózy s velmi závažným tématem i poselstvím mají bezesporu na své čtenářky příjemně uvolňující a odlehčující účinek. Žánr žertu a humoresky zároveň představuje významné obohacení celého žánrového spektra. Jako vůbec nejvtipnější a zároveň tematicky nejodvážnější se nám jeví kratičká humoreska s názvem *Čertova skála* (A. V. Vinohradská), která dokonce již v roce 1894 přináší velmi progresivní myšlenku manželské nevěry v rámci partnerského čtyřúhelníku, kdy si dvě manželské dvojice vymění své partnery, aniž by o tom vzájemně tušili a pak se v rámci milostného dostaveníčka setkají na stejném místě. Již samotná jména Sluníčkoví a Měsíčkovi hned v úvodu příběhu předznamenávají, že se čtenářka nejspíš bude v průběhu četby bavit. A podobných případů bychom mohli v *Ladě* nalézt mnohem více.

V kapitole věnované tematice jsme se rovněž zmínili o tématu mateřské lásky a vztahu dětí k matkám, které má pro ženský časopis klíčový význam. Mateřská láska je pojednána jak na rovině vztahu k malému, tak dospělému dítěti. Pokud autorky ve svých dílech zmiňují postavy malých dětí, většinou je to v souvislosti s těžkým údělem mladých matek samoživitelek, které přišly o svého manžela při nějaké tragické události, či předčasně zemřel v důsledku nějaké těžké nemoci.

Považujeme za podstatné doložit toto naše zjištění alespoň na příkladu dvou kratičkých próz z roku 1894, kde je toto téma zpracováno dvojakým způsobem.

V próze nazvané *Šťastný a veselý nový rok!* (L. S.) se mladá vdova krátce po smrti svého manžela utápí v bezbřehém žalu, přičemž v důsledku tohoto psychického stavu zcela ignoruje svou malou dcerku, která by navzdory okolnostem potřebovala její lásku, péči a pozornost. Malé dítě, které ještě nechápe motivy matčina jednání, vnímá tuto její netečnost tak, že už ji maminka nemá ráda. Matka si toto náhle uvědomí v jediném dojemném okamžiku, kdy za ní malá dcerka přichází s novoročním přáním a rozpláče se. Matka se náhle cítí vinna, že kvůli ztrátě manžela nemá ve svém srdci dostatek místa pro své dítě, uvědomí si, že nechce, aby její dcera byla stejně nešťastná jako ona, rozhodne se, že to změní a v důsledku tohoto poznání náhle pocítí ve své duši klid. Dítě se jí stává novou silou a vzpruhou k životu a v tom, že ve své dceři vidí odraz zemřelého muže, se jí ve své podstatě stává útěchou. Celá próza tak přes počáteční pocity beznaděje a zoufalství nakonec vyznívá velmi optimisticky.

Stejná výchozí situace je nastíněna i v próze *Evička* (V. M. Marzkowská). Opět se jedná o příběh vdovy, která se ocitla po smrti muže s malou dcerou, navíc bez prostředků. Zde je však celá situace podána zcela opačně: žena měla takovou radost ze svého dítěte, že si vůbec nevšimla, že její muž umírá. Na rozdíl od předchozí vdovy nepropadá depresi, nýbrž aktivně shání živobytí, sobě odříká a dítěti přeje a i přes ztrátu manžela a tvrdé životní podmínky „*je nejšťastnější ženou na světě*“. Evička zdárně roste a matka už snila o tom, jak ji dá studovat a jak ji provdá, jenže znenadání její dcera umírá na záškrť. Teprve poté dochází k tragickému pádu, zhroucení a proměně této ženy. Byla natolik spjatá se svou dcerou, že to vypadalo, jako by Evička vzala její duši s sebou. Poselství příběhu je však v zásadě totožné: „*Lidé se divili, že dovedla uživití sebe a dítě a sama sobě pomoci nemohla. Necháпали, že pružinou jí byla láska.*“

Dále je třeba poukázat i na druhou stranu mince, a to vztah dětí ke svým matkám. Jak už bylo v předchozích částech práce několikrát řečeno, tento vztah bývá povětšinou velmi idylický, nicméně někdy neschopnost dospělého dítěte odpoutat se od své matky nebo přehnané obavy o její budoucí život, nabývají poněkud patologické podoby.

Jako příklad takového silného vnitřního konfliktu, který se stává hlavní osou celého příběhu, uvedme morální dilema Sylvy, hlavní hrdinky novely *Učitelka a matka* (S. Podlipská, 1898), která se ve svých 30 letech rozhoduje mezi láskou ke své matce a láskou k nápadníkovi, který představuje její poslední možnost se v tomto „pokročilém“ věku, kdy už se smířila s doživotní rolí „staré panny“, provdat. Toto rozhodování jí nijak neusnadňuje právě její matka, která by na jedné straně své dceři velmi přála šťastné manželství, zaopatření a spokojenou rodinu, na druhé straně má v důsledku obrovské fixace na své dítě velký strach ze ztráty každodenního kontaktu se svou dcerou, ze „syndromu prázdného hnízda“ a z tíživé samoty, která by na ni po dceřině odchodu z domu nutně dolehla. Ačkoliv matka tyto své obavy nahlas nevyslovuje, empatická Sylva je podvědomě silně vnímá a cítí to jako velký nátlak na svou psychiku a své rozhodování. Tato novela Sofie Podlipské se vyznačuje velmi výrazným citem pro odstíněnou povahokresbu hlavních i vedlejších postav, což nebývá v případě jiných autorek zcela běžnou normou.

Jiný případ lásky dítěte k matce, v tomto případě synovské, vyhozené až do nesmyslného krajního extrému umocněného navíc tím, že se jedná o zesnulou matku, reprezentuje kratičká próza s názvem *Matčino přání* (B. Hájková, 1894). Dva sourozenci se sházejí u matčina hrobu a sestra přemlouvá bratra, aby zanechal svých teologických studií, jelikož ho celé studium i prostředí Prahy fyzicky velmi vyčerpává a notně mu podlamuje zdraví, a raději se vrátil domů do hor, kde se bude moci uzdravit a věnovat se rolnickému životu, když ho to baví. On to však odmítá s tím, že by se utrápil nad svým činem, kdyby nedostudoval a nevyplnil tak matčino přání. Po roce, kdy dokončil studia a byl vysvěcen na kněze, umírá, avšak spokojený, smířený a s klidem v duši, že splnil svůj úkol a může s čistým svědomím odejít za matičkou.

Problematika ženské otázky a emancipace byla již v souvislosti s širším společensko-historickým kontextem taktéž pojednána v kapitole o tematicce. Na tomto místě je třeba připomenout, že toto téma v podobě duševního dozrávání a názorového přerodu tvoří základní stavební kámen mnoha dějových zápletek v řadě próz. V některých z nich tvoří přímo ústřední osu příběhu, v jiných jen jakousi druhotnou záležitost, která sekunduje hlavní milostné dějové linii. V některých příbězích se hrdinčina samostatnost

stává jen jakýmsi vedlejším, leč pozitivním produktem situace, do níž byla nedobrovolně vmanipulována, jako např. v románech V. Lužické *Krakonoška* či *Podléška*.

V jiných prózách však milostný příběh zcela ustupuje do pozadí a veškerý vývoj událostí je zcela podřízen právě tomu, aby hlavní hrdinka zdárně dosáhla kýženého cíle v podobě poznání pravých hodnot a nalezení správné životní cesty. A právě ve jménu této teze provádí celým příběhem i V. Lužická svou hrdinku Emilku v próze *Americký strýc*, která se vymyká svou tematikou, myšlenkami a vůbec celým zpracováním běžnému standardu, v němž se pohybuje většina ostatních próz v *Ladě*.

V tomto zcela výjimečném a pozoruhodném románu sledujeme střet dvou výrazně odlišných mentalit – české a americké – a dvou kultur v rozdílných fázích svého vývoje. V tomto díle se stáváme svědky postupného přerodu mladé české dívky pocházející ze zchudlé úřednické rodiny a vychované zcela v souladu s dobovými společenskými normami středostavovské evropské společnosti. Jediným smyslem jejího života je honba za movitým nápadníkem, který jí poskytne doživotní finanční zajištění, ideálně i šlechtický titul, postup nahoru ve společenském žebříčku a záruku toho, že si nikdy nebude muset na sebe sama vydělávat a bude žít jen v samých radovánkách. Její matka, která také nikdy nepracovala a stejně jako její dcera nedosáhla žádného vzdělání, pouze nařiká na svůj nešťastný úděl zadlužené vdovy a pasivně vyčkává, až si její dcera najde vhodného ženicha, který by zachránil celou situaci.

Jejich životy se změní ve chvíli, kdy je přijede navštívit Emilčin strýc z Ameriky, který s sebou přiveze svoji dceru, která zažívá kulturní šok a s rozčarováním pozoruje evropské poměry morálně zpustlé buržoazní a šlechtické společnosti s jejími pseudohodnotami, které se točí jen kolem výhodných a domluvených sňatků oproštěných lásky, titulů, peněz, strojitelství, plesů a nicnedělání. Seznamuje svoji sestřenicí s americkým způsobem života, jednoduchým a šetrným stylem oblékání a celou tamní realitou, kde je „*hanbou lenořit*“ a kde se všechny dívky běžně zapojují do pracovního procesu. Poté, co Emilce uteče i poslední nápadník, který ji bez věna nechce, se „*Mařenka stává Emilčiným strážným andělem a americkým pokladem, bez ní by Emilka zahynula, bídne živořila, propadla morální zkáze*“. Pod vlivem své sestřenice hlavní hrdinka přivykne novodobým americkým idejím, naučí se pracovat a nakonec s ní odjíždí do Ameriky, kde začne nový

život. V Americe nalézá nejen práci, samostatnost a výdělek, ale i manžela a celý příběh končí happyendem včetně nezbytného morálního poučení, jak je u Lužické nezbytným pravidlem.

„Jelikož v Americe muž hledá především za choť dívku ctnostnou, mravně zachovalou a pracovitou, nevadí mu, je-li nevěsta jeho dělnicí, jenom když je počestná a hodná. Proto také vyvedl Emilku z továrny do své domácnosti lékař, Čech, a neptal se po věnu. Tu Emilka teprve poznala dosah a cenu práce. Poznala, jak práce blaží a šlechtí, i jak člověka povznáší. Denně děkovala Mařence, že ji vysvobodila z okovů bývalé nečinnosti a starosvětských bludů a předsudků.“

Jako americký poklad, který Emilka získala, je metaforicky vnímána myšlenka ženské práce, samostatnosti, čínorodosti a finanční nezávislosti na muži.

4.5 Styl a ladění próz

Jak jsme se již pokusili opakovaně naznačit v předchozích kapitolách, jednotlivé prozaické příspěvky v *Ladě* se vyznačují velkou různorodostí a výrazně se od sebe liší, a to nejen co do délky rozsahu a užitého literárního žánru, ale i myšlenkovou závažností daného tématu a odlišným citem autorů pro odstínění povahokresby jednotlivých postav. Stejně kolísavá je i literární kvalita próz co se týče způsobu stylizace, bohatství slovní zásoby a užitých uměleckých prostředků, tropů a figur nejrůznějšího typu. Stejně jako není možné převést dějové zápletky na nějaké společné fabulační modely, není vůbec jednoduché sumárně postihnout ani autorský styl a souhrnně charakterizovat tendenční tíhnutí k jistým uměleckým směrům. Přesto se nám v průběhu našeho bádání podařilo vysledovat některé společné příznakové rysy jednotlivých próz, které jsou však společné vždy jen pro několik jednotlivých autorských příspěvků, nemůžeme tato zjištění spolehlivě generalizovat na veškerou beletristickou produkci obsaženou v tomto časopise.

Co se týče kompoziční výstavby jednotlivých próz, povětšinou se zde setkáváme s chronologickým sledem událostí. Nicméně velmi oblíbeným postupem u řady autorek je i užití kombinace retrospektivní a rámcové kompozice. S touto skutečností velmi úzce souvisí i poznatek, že autorky s oblibou vystupují v roli personálního vypravěče a stylizují se do postavy příbuzné, která vypráví příběh někoho jiného ze své rodiny, např. své tetičky, dědečka apod., případně příběh, který někdy náhodně vyslechla a nyní ho zprostředkovává svým čtenářkám, čímž se snaží vyvolat dojem věrohodnosti a autentičnosti. Celá próza tak nabývá podoby „vyprávění ve vyprávění“, kde je rámec tvořen nějakou situací, která vyvolává dojem reálného současného okamžiku, v němž autorka sděluje svým čtenářkám, že se jim chystá vyprávět příběh někoho jiného, čímž se cíleně snaží zakrýt jeho fiktivnost a usiluje o vyvolání dojmu, že se skutečně stal. Tento příběh je dále vyprávěn v retrospektivním sledu událostí.

Stejně tak se velmi často setkáváme napříč všemi ročníky a čísly *Lady* se vzpomínkovou perspektivou. Je to v případech, kdy nějaká událost v příběhu dává impuls ke spuštění toku vzpomínek nějaké postavy, např. babička pozoruje svou vnučku, která prožívá svou první lásku, a u této příležitosti zároveň vzpomíná na své mládí a své vlastní radosti i strasti spojené s citem první lásky nebo hlavní postava vzpomíná na nějakou

událost, kterou sama prožila před několika lety apod. Velmi častý je též motiv vzpomínání nad dopisy, kdy např. hlavní hrdinka v již pokročilém věku nalézá krabici se starými dopisy od milého a tato situace dává podnět k vyprávění příběhu jejich mladické lásky.

Další velmi oblíbenou metodou a nedílnou součástí mnoha příběhů je komunikace autorek se čtenářkami. Autorky neváhají své adresátky v textu přímo oslovovat, obracet se na ně a přidávat různé autorské komentáře k vývoji děje. Nejednou dokonce pisatelka vůbec neskrývá svou vlastní autorskou osobnost, nýbrž vystupuje v příběhu jako jakási další postava, či jako „vis maior“, která má v rukou osudy postav a pouze na ní záleží, jakým směrem se bude děj ubírat a jak se celý příběh vyvine. Dává jasně tušit svou přítomnost a nadhled vůči vznikajícímu textu. Vyvolává tak dojem, jako by psaný text vznikl přímo „tady a teď“ před očima čtenářky a manifestuje svou svrchovanou moc nad postavami, jako by si s nimi jen pohrávala jako s loutkami dle své aktuální libovůle. „*A nyní, myslím, vážené čtenářky, že přišla pro mé péro chvíle odpočinku, neboť pochybuji, že bylo by schopno vypsát leknutí a pocity Blaženčiny.*“ (M. Králíková, *Láska soudce nejmocnější*, 1908). Někdy autorka plní roli jakéhosi „deus ex machina“, kdy náhle vstoupí do děje a zcela nečekaně a znenadání vyřeší svým zásahem zdánlivě neřešitelnou situaci, která tak dospěje k snadnému a rychlému rozuzlení.

Dalším oblíbeným a často frekventovaným kompozičním postupem je užití formy fiktivních dopisů, kdy se v této podobě odehrává část příběhu nebo se čtenářka prostřednictvím dopisů hlavních postav dozvídá, co se s nimi dělo dále s odstupem několika let. Jedná se o již tradičně oblíbený postup často užívaný v četbě pro ženy. Tímto specifickým ozvláštňením jednak autoři a autorky dodávají svým příběhům na autentičnost, jednak tímto postupem zvyšují žánrovou pestrost.

Velmi významnou složku mnoha próz tvoří též intertextovost. V *Ladě* se velmi často setkáváme s tím, že nějaký prozaický příspěvek odkazuje na dílo jiného autora, jímž je inspirován, případně je uvozen nějakým citátem či úryvkem z nějakého konkrétního a většinou i velmi ceněného díla, např. próza *Můj štědrovečerní sen* (I. Neffová, 1891) obsahuje hned v úvodu jakési motto, kterým se stává úryvek z Erbenova *Štědrého večera*. Autorky se rovněž snaží dávat najevo přímo v textu svoji erudici, když používají různá přirovnání svých postav ke konkrétním literárním typům, nebo nechávají své hrdinky číst

různá díla světové literatury, např. hlavní hrdinka novelky *Vychovatelka* (V. Lužická, 1894) má v oblibě ženské autorky italského realismu nebo hlavní hrdinka prózy *Říjen* (O. Krůček, 1898) si čte na břehu rybníka Sovův *Ivův román* a inspirována tímto příběhem sní o idylické tragice poslápané lásky. Spisovatelky rovněž často v textu odkazují k rozličným literárním dílům nejen české, ale i světové provenience. Setkáváme se i s tím, že časopis odkazuje přímo sám na sebe – dívky a ženy si ve volných chvílích čtou v *Ladě* zamilované příběhy, doplňují si z ní své vzdělání, hledají v ní potřebné rady nebo si zpívají písně, které se odtud naučily apod.

Pokud bychom uvažovali v rovině uměleckých směrů, k nimž vykazují jednotlivé prózy v *Ladě* zřetelnou snahu tendovat, našli bychom zde hned několik uměleckých hnutí, jimiž se autoři nechali očividně inspirovat a k nimž měli velmi blízko.

Za prvé je to bezesporu romantismus, který se v prózách projevuje hned několika významnými rysy. Již na první pohled je zcela zřejmé, že většina beletristických příspěvků v *Ladě* se vyznačuje velmi exponovanou emocionalitou, někdy až se značnými sklony k patosu, srdceryvnými scénami a sladkobolnými výjevy, dojemnou tklivostí a sentimentalitou. V kapitole věnované časoprostoru je též na příkladu zde zmiňovaných úryvků zřetelně vidět, že velmi časté paralely emocionálního stavu hlavní hrdinky s laděním okolní přírody mají mnoho společného s romantickými díly, kde se duše rozervanců rovněž nacházejí v dokonalém souznění s okolní krajinou. S tímto úzce souvisí i skutečnost, že autoři se velmi často s oblibou uchylují k velice podrobným metaforickým popisům přírody, která bývá často personifikována a vnímána jako živá bytost. Někdy bývají tyto popisy dokonce emočně tak vyhrocené, že občas sklouzávají až do poněkud kýčovitých, nadsazených, zveličených a těžko uvěřitelných extrémů. Protagonistky taktéž stejně jako hrdinové známí z děl autorů romantického období jsou velice často vystaveny krutému duševnímu utrpení svědčícímu o silných prožitcích spojených s tragikou nešťastné lásky a nejednou dokonce z této příčiny těžce fyzicky onemocní či přímo umírají.

V kapitole pojednávající o časoprostoru jsme se již mohli rovněž přesvědčit o tom, že řada próz jeví sklony k velmi výrazné estetizaci inspirované parnasismem, která se projevuje hned na několika úrovních. Je to již samotná situovanost do prostředí zámeckých sídel a mnohokrát tematizovaná plesová atmosféra vyšší společnosti, která bývá s velkou

popisností vykreslena až do těch nejposlednějších detailů. Někdy je celá tato atmosféra „lepší společnosti“ navíc ještě umocněna i slovní zásobou, která užívá i mnohé výrazy z francouzštiny namísto jejich českých ekvivalentů, např. v próze *Fata Morgana* (V. Havlíčková, 1891). Za další takový projev parnasistního rázu můžeme považovat velmi časté květinové motivy a metaforické záměny květin se samotnými dívkami. Hlavní hrdinky bývají s oblibou přirovnávány k poupatům, rozvitým růžím, pohozeným a pošlapaným květům apod. Velmi frekventované jsou i paralely dospívání dívek s motivy rozvíjejících se květů, případně proces jejich umírání s motivem uvadání růží atd. Další zřetelný projev výrazné parnasistní stylizace můžeme pozorovat v situacích, kdy jsou dívky, ale i mužské postavy přirovnávány ke světcům a světicím. Dívky bývají často zachycovány ve výjevech velmi podobným gotickým obrazům modlící se madony a jako příklad mužského elementu stylizovaného do role světce a mučedníka můžeme uvést črtu *Matčino přání* (B. Hájková, 1894), kdy je hlavní mužský hrdina zachycen v emočně velmi vypjaté situaci a v tragické poloze u matčina hrobu, navíc ještě v kombinaci s motivem rozkvetlých bílých růží, na které padá sníh.

V kapitole o časoprostoru již byla taktéž řeč o próze *Z vypravování mého dědouška* (A. Š. Ledecká, 1894), která je jedním z několika příkladů, které jsou oproti výše zmiňovaným tendencím orientovány spíše v duchu realismu.

Jak už bylo v průběhu našeho výkladu též několikrát ozřejmáno, celým časopisem se rovněž zcela zřetelně prolíná biedermeierovský ideál se svojí mravně ušlechtilou tendencí, který se projevuje jak ve vykreslení charakterů mnoha postav, tak ve sklonech autorů k moralizování ve smyslu vyznávání jeho osvědčených hodnot včetně silného vlasteneckého cítění. I na prahu 20. století stále očividně přetrvávala obliba příběhů situovaných do tohoto poklidného času, proto se k němu autoři ve svých prózách opakovaně vraceli, což jejich čtenářky kvitovaly s velmi pozitivním ohlasem, jelikož jim tento únik z dobové reality na prahu moderní a nejisté doby přinášel příjemné uklidnění s nostalgickým nádechem a připomínku návratu ke starým a osvědčeným hodnotám, které jsou však na začátku nového století mnohdy významně zpochybňovány a nahlíženy se skeptickým odstupem.

5 Závěr

Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodla prozkoumat dosud neprobádanou oblast literatury, o níž až do této doby nebyla nikde ani zmínka (nebo o ní alespoň nemám nejmenší ponětí), domnívám se, že se mi snad alespoň zčásti podařilo zaplnit toto „bílé místo“ na výzkumném poli a že by se tedy moje práce mohla případně stát potencionálním odrazovým můstkem pro další badatele, kteří by chtěli pokračovat v dalším zkoumání tohoto časopisu. Práce by mohla eventuálně plnit i informativní funkci pro případné zájemce o četbu této více než sto let staré a mnohdy velmi zajímavé beletristické produkce, kterou můžeme do jisté míry v mnoha ohledech považovat i za cenný dobový dokument, pokud k němu budeme přistupovat s náležitým kritickým nadhledem.

Nakonec se ještě pokusím zformulovat závěry, které z mé práce vyplývají a k nimž jsem postupně dospěla. Domnívám se, že se mi víceméně podařilo splnit na počátku svého bádání stanovené cíle.

Zjistila jsem, že časopis se v průběhu sledovaného dvacetiletého období nijak zásadně nevyvíjel, nýbrž spíše jevil sklony k setrvačnosti, ulpívání na osvědčených tématech, typech postav a variování téhož časoprostorového zakotvení příběhů. Z tohoto důvodu jsem také hned na začátku zavrhlá vývojové pojetí práce a k charakteristice prozaických příspěvků v *Ladě* jsem přistoupila jako k celku, jelikož charakter próz se mi jevil v celém období relativně konstantní – mezi prvním a posledním vyexcerpovaným ročníkem nebyl nějaký zásadní obecněji patrný rozdíl. Pokud však v některém ze sledovaných aspektů přece jen došlo v průběhu let k proměně, pokusila jsem se ve své práci tuto skutečnost zohlednit. Dospěla jsem tedy mimo jiné k závěru, že kratší prózy pracují s variabilnější podobou ženské postavy než romány, novely a povídky na pokračování, v nichž se takřka výhradně objevuje pouze mladá dívka, zatímco kratší črty pracují i s jinými typy protagonistek. S tímto poznatkem se pojí i skutečnost, že zatímco v delších prózách na pokračování je ústřední dějová zápleтка téměř výhradně založená na milostném příběhu, v kratších prózách jsou prostřednictvím klíčových problémů hlavních hrdinek nastolena i jiná, závažnější témata.

Dále jsem došla k poznání, že přestože by se při prvním letmém čtení mohlo zdát, že se jedná o typickou červenou knihovnu, jelikož milostné příběhy jsou v celkovém úhrnu

všech próz skutečně dominantní, není tomu tak úplně beze zbytku. Věnceslava Lužická coby odpovědná redaktorka *Lady* se prostřednictvím jednotlivých příběhů snažila své čtenářky i vychovávat, vzdělávat, kultivovat a dovést k hlubšímu zamyšlení nad prezentovanými problémy, zásadními životními otázkami a aktuálními dobovými problémy. Navíc jednotlivé prózy zdaleka ne vždy respektují zavedená dějová schémata a neuchylují se k tradičním klišé tohoto žánru.

Z jednotlivých prozaických příspěvků jsem rovněž vydedukovala, že Lužická jakožto dlouholetá redaktorka *Lady* se prostřednictvím svých románů i kratších próz očividně snažila uzpůsobovat čtenářky k obrazu svému a neustále jim prostřednictvím různého moralizování podsouvala své vlastní názory týkající se toho, „co se sluší“ a jak by se měla chovat ideální žena. Na základě této své mentality se tedy obklopila i skupinou podobně smýšlejících autorů. Na jedné straně i do *Lady* výrazně prosakují myšlenky novodobé emancipace a i sama redaktorka se k nim v mnoha svých dílech jednoznačně přiklání a horlivě se zasazuje o myšlenku vzdělání a pracovního uplatnění široce přístupného všem ženám, na druhou stranu se *Lada* ve srovnání s jinými dobovými časopisy nejeví jako příliš progresivní a pohybuje se spíše v ustálené rovině víceméně nekonfliktních témat. Díky tomu se ale také dokázala udržet na trhu po celých 55 let a veškeré pokusy pozdějších redaktorek, které přišly po Lužické, o její inovaci skončily neúspěchem, jelikož nebyly příliš dobře přijaty ze strany konzervativních čtenářek.

Závěrem tedy můžeme vyvodit poznatek, že ačkoli Lužická, zejména po boku mnohem agilnější Sofie Podlipské, aktivně usilovala o vymanění ženy ze všech stereotypů a dobových předsudků a sama se též snažila velkým dílem přispívat k šíření osvěty, zároveň se k těmto ideálům stavěla ve velmi umírněném duchu. Z jednotlivých příspěvků v *Ladě* jasně vyplývá, že přestože si představovala ženu vzdělanou, duchaplnou a osvícenou, současně spatřovala největší a nejcennější hodnotu života ženy v rodinném štěstí a nadále jí prisuzovala roli šťastné manželky, pečující matky a vzorné hospodyně.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

Primární zdroj:

Lada, list pro zájmy českých žen a dívek, 1891, roč. 3, čís. 1 – 24, red. Věnceslava Lužická, Praha; nakl. Karel Vačlena, Mladá Boleslav.

Lada, list pro zájmy českých žen a dívek, 1894, roč. 6, čís. 1 – 24, red. Věnceslava Lužická, Praha; nakl. Karel Vačlena, Mladá Boleslav.

Lada, list pro zájmy českých žen a dívek, 1898, roč. 10, čís. 1 – 24, red. Věnceslava Lužická, Praha; nakl. Karel Vačlena, Mladá Boleslav.

Lada, list pro zájmy českých žen a dívek, 1902, roč. 14, čís. 1 – 24, red. Věnceslava Lužická, Praha; nakl. Karel Vačlena, Mladá Boleslav.

Lada, list pro zájmy českých žen a dívek, 1905, roč. 17, čís. 1 – 24, red. Věnceslava Lužická, Praha; nakl. Karel Vačlena, Mladá Boleslav.

Lada, list pro zájmy českých žen a dívek, 1908, roč. 20, čís. 1 – 24, red. Věnceslava Lužická, Praha; nakl. Karel Vačlena, Mladá Boleslav.

Sekundární literatura:

ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. Přeložila Eva LAJKEPOVÁ. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-060-8.

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-86429-38-5.

ČAPEK, Karel: *Marsyas, čili, Na okraj literatury: 1919-1931*. Spisy sv. XIII. Praha: Československý spisovatel, 1984.

FORST, Vladimír, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 1, A-G*. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0797-0.

FORST, Vladimír, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 2/I, H-J*. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0468-8.

FORST, Vladimír, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 2/II, K-L*. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6.

HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. V Praze: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. ISBN 978-80-7308-282-6.

JAREŠ, Michal, Pavel JANÁČEK a Petr ŠÁMAL, ed. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století: sborník příspěvků ze sympozia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. – 14. října 2004*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005. Edice K (Ústav pro českou literaturu AV ČR). ISBN 80-85778-47-5.

LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se, knížko má--: ženské deníky 19. století*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7254-956-6.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus. ISBN 80-204-0737-5.

MERHAUT, Luboš, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 4/I, S-T*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1670-6.

MERHAUT, Luboš, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 4/II, U-Ž*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1671-3.

MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. Praha: Paseka, 1996. ISBN 80-7185-075-6.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NEUDORFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. ISBN 80-902622-2-8.

OPELÍK, Jiří, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 3/I, M-O*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3.

OPELÍK, Jiří, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce 3/II, P-Ř*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3.

ŠROLOVÁ, Kristýna. *Časopis „Módní svět“ a „Lada“ v kulturním kontextu*. [online]. Diplomová práce. 2010. Dostupné z: <http://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/92780>. Vedoucí práce Irena Štěpánová.